

EDISON **Përjetojmë demokracinë në shkolla**

Zhvillimi lokal
demokratik i shkollës

Prishtinë e Cyrih,
Qershor 2024

EDISON PËRJETUJMË DEMOKRACINË NË SHKOLLA

Zhvillimi lokal demokratik i shkollës

Përmbledhje e metodave
dhe praktikave

ZÜRICH UNIVERSITY
OF TEACHER
EDUCATION

Kanton Zürich
Gemeinnütziger Fonds

KEC
Qendra për Arsim e Kosovës
Kosova Education Center

EDISON – Përfjetojmë demokracinë në shkolla
Zhvillimi lokal demokratik i shkollës 2020 - 2023

Shkruar nga Veton Sylhasi, Martin Retzl dhe Rolf Gollob,
me kontributet e shkollave pjesëmarrëse

Financuar nga Gemeinnütziger Fonds i Kantonit të Cyrihut
Zbatuar nga Departamenti i Projekteve Ndërkombëtare në Edukim (IPE) i
Universitetit të Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve (PHZH)

ISBN: 978-3-9525756-3-5

Fotografia në faqen e titullit është shkrepur gjatë konferencës përfundimtare,
më 5 dhjetor 2023

Prishtinë e Cyrih, Qershor 2024

Dizajni: Envinion

Creative commons License

Copyright © Zurich University of Teacher Education 2024

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE	6
FALËNDERIME	7
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	8
A. PARAKUSHTET KONCEPTUALE	11
1. KONTEKSTI I ARSIMIT NË KOSOVË	12
2. SFONDI I PROJEKTIT “EDISON”	14
3. METODOLOGJIA	17
B. ZBATIMI	21
1. PËRZGJEDHJA E SHKOLLAVE	22
2. ZBATIMI HAP PAS HAPI	24
HAPI 1: PËRCAKTIMI I AGJENDËS	25
PËRGATITJA	25
ZBATIMI	26
HAPI 2: DISKUTIMI DHE PROPOZIMET	30
PËRGATITJA	30
ZBATIMI	31
HAPI 3: VEPRIMI (PLANIFIKIMI DHE ZBATIMI)	33
PËRGATITJA:	33
ZBATIMI:	34
HAPI 4: VLERËSIMI	41
PËRGATITJA:	41
ZBATIMI:	42
C. REZULTATET, REFLEKTIMET DHE HAPAT TUTJE	45
1. PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I NGJARJES PËRFUNDIMTARE	46
2. PËRSHKRIMI I POSTERËVE	47
3. VLERËSIMI I PËRGJITHSHËM I PJESËMARRËSVE	57
3.1 PËRVOJA ME PROCESIN E ZBATIMIT	58
3.2 VETËVLERËSIMI	58
3.3 QËNDRUESHMËRIA E PROJEKTIT	59
4. MËSIMET E NXJERRA	60
SHTOJCAT	63
REFERENCAT:	146

PARATHËNIE

Ky publikim është rezultat i një përvoje kolektive katërvjeçare që përfshin një grup shkollash të Kosovës, të përkushtuara për avancimin e praktikave demokratike lokale brenda institucioneve të tyre arsimore. Kjo nismë përputhet me parimet demokratike pjesëmarrëse si pjesë integrale e Projektit EDISON – Përfjetojmë Demokracinë në Shkolla.

I gjithë projekti u konceptua si një model për ndryshime afatgjate në institucionet arsimore, duke përfshirë teoritë e spikatura në fushën e zhvillimit demokratik, si dhe praktikën më të mira institucionale nga projektet e zbatuara në mbarë botën. Ai ndoqi nevojat e formuluar qartë të shumë partnerëve afatgjatë. Projekti është zhvilluar me kujdes, duke marrë parasysh kontekstin e shkollave të Kosovës, nevojat e tyre, si dhe politikat ekzistuese arsimore. Projekti ishte dinamik në zbatimin e tij, duke mbetur vazhdimisht në krijim, ndërsa kalonte nga një fazë në tjetrën.

Lexuesit e këtij publikimi do të:

- kuptojnë dizajnin dhe konceptin e qasjes së zhvillimit demokratik me pjesëmarrje të shkollës, që është përdorur;
- gjejnë materialet dhe mjetet konkrete të zhvilluara për të mbështetur zbatimin në shkollë;
- njihen me praktika dhe shembuj konkretë të shkollave pjesëmarrëse në procesin e tyre të zhvillimit demokratik lokal;
- hasin në reflektime dhe mësim që burojnë nga përvojat e shkollave pjesëmarrëse dhe ekipit të menaxhimit të projektit.

Përmbajtja në këtë botim është e organizuar në një mënyrë që është e lehtë për t'u lexuar dhe ne besojmë vërtet se një sërë audiencash do ta konsiderojnë atë praktike dhe të dobishme. Përfjetuesit kryesorë të këtij publikimi janë praktikuesit në nivel shkolle, si drejtorët e shkollave dhe mësuesit. Ndërsa shkollat pjesëmarrëse të EDISON do të kenë avantazhin e një produkti të grumbulluar të punës së tyre, i cili do t'u shërbejë atyre për të përsëritur ciklin e procesit 5-hapësh të zhvillimit të shkollës, shkollat e tjera do të kenë në duart e tyre një udhëzues praktik se si të planifikojnë dhe zbatojnë zhvillimin demokratik në mënyrë pjesëmarrëse. Materialet dhe mjetet e zhvilluara, me lehtësi mund të përshtaten dhe përdoren në kontekstin e shkollave tjera. Veç kësaj, autoritetet arsimore do të gjejnë një burim të vlefshëm për t'i frymëzuar institucionet dhe punëtorët arsimorë, dhe për t'i inkurajuar ata që ta përshtatin këtë qasje në proceset e tyre të zhvillimit. Palë të tjera arsimore gjithashtu mund ta gjejnë të dobishëm botimin.

Prishtinë e Cyrih, janar 2024

FALËNDERIME

Ky botim pasqyron rezultatet e projektit EDISON të zbatuar midis janarit 2020 dhe dhjetorit 2023. Ne shprehim mirënjohjen tonë për donatorin Gemeinnütziger Fonds i Kantonit të Cyrihut, për mbështetjen bujare në zbatimin e projektit.

Falënderojmë organizatën tonë partnere Qendra për Arsim e Kosovës (KEC) për lehtësimin e realizimit të të gjithë projektit, duke ofruar hapësirën fizike për menaxhimin e projektit dhe duke i kryer operacionet financiare dhe të prokurimit të projektit, të realizuara në Kosovë.

Ky projekt është zbatuar në kuadër të sistemit arsimor të Republikës së Kosovës dhe ka qenë e pamundur të zbatohet pa pëlqimin dhe mbështetjen e institucioneve arsimore qendrore dhe lokale. Prandaj, shprehim mirënjohje dhe falënderim për Ministrinë e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI) si dhe për Drejtoritë Komunale të Arsimit, të komunave të shkollave tona pjesëmarrëse.

Shkollat pjesëmarrëse dhe anëtarët e ekipeve të tyre përkatëse ishin zemra e vërtetë e projektit. Ata kanë kryer pjesën më të rëndësishme të punës, duke i udhëhequr komunitetet e tyre në procesin e zhvillimit demokratik të shkollave. Përgjatë rrugës, ata kanë bërë përpjekje të madhe për të dokumentuar të gjitha veprimet e ndërmarra, gjë që ka shërbyer për përpilimin e këtij botimi. Pra, falënderojmë nga zemra anëtarët e ekipeve të 10 shkollave pjesëmarrëse: shkollës “Abaz Ajeti” në Gjiilan; shkollës “Dardania” në Pejë; shkollës “Faik Konica” në Prishtinë; shkollës “Fehmi Agani” në Klinë; shkollës “Gjergj Fishta” në Prishtinë; shkollës “Ilaz Thaçi” në Han të Elezit; shkollës “Mazllum Këpuska” në Gjakovë; shkollës “Muharrem Shemsedini” në Ferizaj; shkollës “Shkëndija” në Prishtinë; dhe shkollës “Yll Morina” në Gjakovë.

Në fund, duam të falënderojmë shumë nxënës në shkollat pjesëmarrëse që na mundësojnë të zhvillojmë, testojmë dhe zbatojmë qasjet e reja. Ndërsa, nxënësit janë ata që do të përfitojnë nga reformat, në të njëjtën kohë informacioni kthyes dhe reflektimet kritike nga ana e tyre, janë tregues të rëndësishëm për ne që ta bëjmë të suksesshëm çdo projekt arsimor.

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

EDISON (Përfjetojmë demokracinë në shkolla) është një projekt i financuar nga Gemeinnütziger Fonds i Kantonit të Cyrihut. Është përgatitur dhe zbatuar nga Departamenti i Projekteve Ndërkombëtare në Edukim (IPE) i Universitetit të Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve (PHZH), me mbështetjen e Qendrës për Arsim e Kosovës (KEC), një organizatë partnere e dëshmuar. Projekti është zbatuar në koordinim me Ministrinë e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI) dhe komunat përkatëse.

Dhjetë shkolla të zgjedhura në Kosovë iu nënshturuan një procesi demokratik/pjesëmarrës të zhvillimit “në vendin e punës” (një kombinim i përvetësimit të kompetencave, zbatimit praktik dhe reflektimit mbi përvojën praktike). Nga kjo, u nisën dhe u realizuan ndryshime/ adaptime apo risi konkrete në shkolla.

Projekti përdori një metodologji të përzier të përbërë nga punëtoritë dhe zbatimi pasues. Gjatë punëtorive, përfaqësuesit e emëruar të shkollave të zgjedhura, zhvilluan kompetenca dhe shkëmbyen përvoja mbi mësimet e nxjerra, dhe më pas arritën të zbatojnë në shkolla atë që mësuuan gjatë atyre punëtorive. Dokumentimi dhe ndarja e përvojave dhe rezultateve të proceseve zhvillimore të shkollave e ka përshkruar tërthorazi gjithë procesin.

Projekti ka aplikuar një proces me pesë hapa të realizimit të veprimit demokratik, të përbërë nga:

- Hapi 1 - Përcaktimi i agjendës:** identifikimi i çështjeve për t'u adresuar.
- Hapi 2 - Diskutimi dhe propozimet:** sugjerimi, arsyetimi dhe diskutimi i alternativave, propozimeve dhe strategjive për t'i adresuar çështjet/aspektet e demokracisë.
- Hapi 3 - Veprimi:** hartimi i planit të veprimit dhe kryerja e detyrave.
- Hapi 4 - Vlerësimi:** diskutimi për mënyrën se si funksionuan gjërat dhe sigurimi i informacionit për rezultatet e veprimeve të ndërmarra.
- Hapi 5 - Rinisja:** bazuar në rezultatet e vlerësimit, procedura mund të përfundojë ose të rifillojë (p.sh. formimi i strukturave në shkollë për të institucionalizuar një procedurë të tillë).

Në hapin e parë, shkollat ofruan pyetësorë që përmbajnë aspekte të ndryshme të demokracisë ose lehtësuan aktivitetet në grup duke përdorur karta me aspekte të ndryshme të demokracisë. Këto metoda u ndihmuan shkollave të vendosin përparësitë për ndryshime demokratike në mjedisin e tyre. Në hapin e dytë, u mbajtën diskutime dhe shqyrtime mbi përparësitë në shkolla, duke përdorur metodën e kafenesë botërore ose metoda të ngjashme. Idetë e krijuara ndihmuan në përgatitjen e veprimit në hapin tjetër. Në vijim të kësaj, shkollat hartuan planet e tyre të veprimit bazuar në prioritetet e përcaktuara dhe idetë e mbledhura, dhe pastaj zbatuan veprimet përkatëse (hapi 3).

Disa shembuj të projekteve të hartuara dhe të zbatuara janë:

- Klubet e nxënësve si mënyrë për të përmirësuar përvojën e të nxënësve
- Përdorimi i materialeve “Living Democracy” për të përmirësuar mësimdhënien në vështrim të qasjeve demokratike.
- Ushtrimi i demokracisë së drejtpërdrejtë gjatë jetës shkollore.
- Rritja e pronësisë së nxënësve mbi çështjet e shkollës.
- Angazhimi i nxënësve në promovimin e komunikimit pozitiv në shkollë dhe më gjerë.
- Bashkëpunimi dhe rrjetëzimi ndërmjet shkollave.
- Klasa si bërthamë e demokracisë.

Pas veprimit, shkollat kanë punuar ngushtë me palët në shkollë për të shpalosur përvojën e tyre me projektin e shkollës. Për të marrë informacion kthyes, disa shkolla kanë përdorur pyetësorë me palë të caktuara, ndërsa intervista individuale dhe intervista me grupe të përqendruara me palë të tjera. Në raste të tjera, shkollat janë mbështetur vetëm në intervista, duke u përpjekur të arrijnë përtej ndryshimeve të prekshme, në ndjenjat dhe këndvështrimet personale të palëve të ndryshme. Informatat kthyes pozitive nga palët e interesuara ishin një emërues i përbashkët i gjetjeve nga procesi i vlerësimit.

Vetë ekipet e shkollave janë futur në ushtrimin e vlerësimit të përgjithshëm, që përmbante tri pjesë: përvoja me zbatimin e projektit, vetëvlerësimi i performancës së tyre dhe qëndrueshmëria e veprimit. Pavarësisht sfidave si Covid-19 dhe grevat e mësimdhënësve, me të cilat shkollat u përballën gjatë kohëzgjatjes së projektit, ato mbetën të përkushtuara ndaj projektit falë vetëdijes së tyre të lartë, e cila buronte nga vizioni dhe synimet e përbashkëta që qartazi u drejtuan në demokratizimin e shkollave. Ato kanë arritur në masë të madhe të gjejnë zgjidhje për veprime në kohë pasigurie. U pa një frymë dhe punë e shkëlqyeshme ekipore e shkollave, duke ndarë detyrat, duke punuar me palët, duke shkëmbyer informacione dhe duke përshtatur punën e tyre sipas nevojës. Komunikimi me të gjitha palët ishte transparent dhe i qartë duke çuar në përfshirjen e palëve të shkollës dhe qasjen tërëshkollore ndaj zhvillimit demokratik. Më i vlefshmi në këndvështrim të qëndrueshmërisë është vetë procesi. Të gjitha shkollat e vlerësojnë procesin me 5 hapa si një model i zhvillimit demokratik gjithëpërfshirës. Një tjetër element thelbësor që do të mbetet i qëndrueshëm është kultura e pjesëmarrjes, e zhvilluar dhe e zbatuar përgjatë projektit.

A

**PARAKUSHTET
KONCEPTUALE**

1 KONTEKSTI I ARSIMIT NË KOSOVË

Duke pasur parasysh situatën politike dhe zhvillimet pas heqjes së autonomisë në vitin 1989 dhe reformën e paraqitur në vitin 1999/2000, sistemi arsimor në Kosovë vazhdon të përballlet me sfida të mëdha. Kësaj i shtohen edhe gjendja e dobët ekonomike e vendit, shkalla e lartë e papunësisë dhe migrimi i orientuar i popullatës kosovare në drejtim të Evropës Perëndimore. Ideja kryesore e paraqitjes së një sistemi të ri arsimor ishte forcimi i përgjegjësisë së shtetit dhe shoqërisë për zhvillimin e një sistemi arsimor të qëndrueshëm dhe efektiv. Krijimi i Ministrisë së re të Arsimit (MASHT), infrastruktura ligjore dhe profesionale, nxitja e arsimit profesional dhe zbatimi i reformës së Bolonjës hodhën themelet për reformat e ardhshme.

Sistemi arsimor në Kosovë në radhë të parë organizohet nga shteti, por edhe nga institucionet arsimore private të cilat duhet të plotësojnë kriteret e Ministrisë së Arsimit. Sistemi arsimor përbëhet nga arsimi parauniversitar dhe arsimi i lartë. Në fushën e arsimit parauniversitar, arsimi organizohet në arsimin parashkollor dhe parafillor (kopshte, klasa përgatitore), arsimin fillor, arsimin e mesëm të ulët dhe arsimin e mesëm të lartë (arsimi i mesëm i lartë i përgjithshëm dhe arsimi dhe aftësimi profesional). Arsimi i detyrueshëm në Kosovë përfshin vijimin në nivelin fillor dhe të mesëm të ulët (deri në klasën e 9-të). Arsimi në shkollat kosovare ofrohet në pesë gjuhë: shqip, serbisht, boshnjakisht, turqisht dhe kroatisht, në varësi të komunitetit gjuhësor dhe vendndodhjes së shkollës. Ka një numër shkollash që ofrojnë arsim në më shumë gjuhë mësimore. Numri mesatar i nxënësve për klasë është 16 dhe shpërndarja gjinore në nivelin fillor është 48% vajza dhe 52% djem. Në nivelin e mesëm të ulët, përqindja e nxënësve vajza zbret në 44%.

Universiteti është përgjegjës për edukimin fillestar të mësimdhënësve, ndërsa trajnimi i vazhdueshëm ofrohet kryesisht nga organizatat joqeveritare kombëtare dhe ndërkombëtare, të cilat mbështesin një program arsimor specifik. Edhe para pavarësisë së vendit, por sidomos menjëherë pas shpalljes së pavarësisë më 2008, shumë organizata ndërkombëtare u përfshinë në trajnimin e mësimdhënësve. Megjithatë, kjo ndodhte shpesh me pak ose aspak koordinim.

Sistemi arsimor në Kosovë përballlet me sfida të mëdha. Në vitin 2018, katër nga pesë 15-vjeçarët (79 %) kishin vështirësi për të kuptuar një tekst me gjatësi dhe kompleksitet mesatar (OECD, 2020). Kjo përqindje është jashtëzakonisht e lartë në krahasim me mesataren për Ballkanin Perëndimor (54 %) ose Bashkimin Evropian (24 %) (OECD, 2020). Krahasuar me vendet e tjera të rajonit dhe të Bashkimit Evropian, mësimdhënësit në Kosovë gjithashtu kishin më pak të ngjarë të merrnin pjesë në zhvillim profesional (OECD, 2020). Adresimi urgjent i këtyre sfidave është shumë i rëndësishëm për Kosovën, pasi 30 % e popullsisë është nën 18 vjeç, duke e bërë Kosovën popullatën më të re në Evropë (UNICEF, 2020).

Në këtë kontekst, transformimi i arsimit kërkon zgjidhje të reja mësimore dhe qasje të përshtatshme pedagogjike për të përmbushur nevojat e ndryshme mësimore të çdo fëmije. Mbyllja e shkollave për shkak të COVID-19 gjithashtu theksoi nevojën për sisteme të mësimi në distancë (UNICEF, 2021). Kjo është reflektuar në strategjinë e re të arsimit të Kosovës (2022-2026), në të cilën digjitalizimi në arsim është një nga pesë objektivat strategjike.

Universiteti i Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve dhe departamenti IPE janë përfshirë në reforma, duke i kushtuar vëmendje të veçantë reformës së kurrikulave në të gjitha nivelet shkollore, përfshirë edhe arsimin joformal dhe arsimin e fëmijëve me nevoja të veçanta, integritet të pakicave etnike (rom, ashkali, egjiptianë), fokusit në shkollat rurale dhe diasporën e madhe. Megjithatë, zhvillimi i kurrikulave, veçanërisht për gjuhët e pakicave, mbetet një sfidë e madhe në Kosovën multietnike.

2 SFONDI I PROJEKTIT “EDISON”

EDISON (Përrjetojmë demokracinë në shkolla) është një projekt i financuar nga Gemeinnütziger Fonds i Kantonit të Cyrihut. Është përgatitur dhe zbatuar nga Departamenti i Projekteve Ndërkombëtare në Edukim (IPE) i Universitetit të Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve (PHZH), me mbështetjen e Qendrës për Arsim e Kosovës (KEC), një organizatë partnere e dëshmuar. Projekti është zbatuar në koordinim me Ministrinë e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI) dhe komunat përkatëse.

Qëllimi i përgjithshëm i projektit ishte të shtohen kompetencat demokratike në shkollat e zgjedhura në Kosovë, duke u dhënë shtytje dhe duke realizuar zhvillime relevante në shkolla bazuar në parimet pjesëmarrëse demokratike.

Për ta arritur këtë qëllim, 10 shkolla të zgjedhura në Kosovë iu nënshtruan një procesi demokratik/pjesëmarrës të zhvillimit “në vendin e punës” (një kombinim i përvetësimit të kompetencave, zbatimit praktik dhe reflektimit mbi përvojën praktike). Nga kjo, u nisën dhe u realizuan ndryshime/adaptime apo risi konkrete në shkolla.

Projekti ka shfrytëzuar një metodologji të përzier të përbërë nga:

- Punëtoritë ku përfaqësuesit e emëruar të shkollave të zgjedhura zhvilluan kompetencat dhe shkëmbyen përvojat me njëri-tjetrin. Në këto punëtori u paraqitën konceptet themelore, parimet, teknikat e demokracisë, si dhe materialet mbi praktikën demokratike.
- Zbatimi në mes punëtorive, kur anëtarët e ekipeve në bashkëpunim me palët e tjera në shkollat e tyre vunë në praktikë ato që kanë planifikuar dhe mësuar në punëtori; dhe.
- Dokumentimi dhe ndarja e përvojave dhe rezultateve të proceseve zhvillimore të shkollave.

Projekti ka aplikuar një proces me pesë hapa të ndërmarrjes së veprimit demokratik, të përbërë nga:

- Përcaktimi i agjendës: identifikimi i çështjeve për t'u adresuar.
- Diskutimi dhe propozimet: sugjerimi, arsyetimi dhe diskutimi i alternativave, propozimeve dhe strategjive për t'i adresuar çështjet/aspektet e demokracisë.
- Veprimi: hartimi i planit të veprimit dhe kryerja e detyrave.
- Vlerësimi: diskutimi për mënyrën se si funksionuan gjërat dhe siguri i informacionit për rezultatet e veprimeve të ndërmarra.
- Rinisja: bazuar në rezultatet e vlerësimit, procedura mund të përfundojë ose të rifillojë (p.sh. formimi i strukturave në shkollë për të institucionalizuar një procedurë të tillë).

Projekti EDISON - Zhvillimi lokal demokratik i shkollës, u fokusua në forcimin e veprimit demokratik në nivel organizativ, përmes qasjes tërëshkollë. Projekti synoi të demokratizojë proceset e qeverisjes si dhe palët e përfshira në mbështetjen dhe përmirësimin e cilësisë në shkollat konkrete. Sfondi shkencor i projektit bazohet në Retzl 2014.

Qasjet aktuale në fushën e cilësisë së shkollës dhe zhvillimit të shkollës mbështeten në mbledhjen e të dhënave (siç janë PISA, testi kombëtar i arritjeve) të cilat përdoren për vendimmarrje politike në nivel sistemi, si dhe në nivel shkolle. Termat si “vendimmarrja e nxitur nga të dhënat” ose “përgjegjësia” e përmbledhin këtë prirje. Ligji i Campbellit, si dhe përvojat e vendeve që kanë përdorur testimin kombëtar të arritjeve për disa kohë, tregojnë se proceset sociale që synohet të përmirësohen ka më shumë gjasë të ndërpriten ose të dëmtohen. Mbështetja në të dhëna, pa njohuritë e duhura se çfarë mund të bëhet për të përmirësuar rezultatet e të dhënave (siç është vërejtur te rasti me testin e arritjeve të nxënësve), respektivisht pa ditur pse të dhënat janë ashtu siç janë, shpesh çon në përcaktimin arbitrar të fajit ose zhvendosjen e përgjegjësisë për rezultatet. Për më tepër, shkollat aplikojnë strategji për të përmirësuar pikët/rezultatet, pa ndryshuar proceset ose veprimet që duhet të ndryshohen. Ka dëshmi thelbësore për këtë (shih: Deretchin & Craig 2007; Berliner 2011; Cuban & Torres 2008; Rothstein et al. 2008; Rowland 2011).

Për të ndryshuar ose zhvilluar proceset dhe veprimet që çojnë në një përmirësim të cilësisë së shkollës, thelbësore është pjesëmarrja e njerëzve që përfundimisht duhet t'i vënë në praktikë proceset ose veprimet, ose atyre që duhet ta kuptojnë vlerën e ndryshimeve të planifikuara, (Retzl 2014). Cuban konstaton se reformat me efektin më të lartë në mësimdhënie bazohen në idetë e zhvilluara nga vetë mësimdhënësit si dhe në praktikën që ata marrin nga kolegët e tjerë mësimdhënës. Mësimdhënësit e zgjerojnë repertorin e tyre të veprimeve kryesisht përmes praktikës së tyre të përditshme dhe përmes asaj që mësojnë nga kolegët e afërt (Cuban 2017).

Për më tepër, pjesëmarrja e nxënësve, prindërve dhe palëve të ndryshme të komunitetit të shkollës, të cilët, që të gjithë kontribuojnë në cilësinë e përgjithshme të shkollës, është dëshmuar të jetë e rëndësishme (Apple & Beane 1999; Czerniawski & Kidd 2011; Helmke et al. 2012, 4; Mager & Nowak 2012; Gardner Chadwick 2004). Duke marrë parasysh këtë, pjesëmarrja nuk do të thotë që palët e prekura të marrin pjesë në interpretimin e të dhënave të mbledhura nga jashtë për të nxjerrë përfundime për veprimet e tyre,

dhe as nuk nënkupton zbatimin e udhëzimeve nga lart-poshtë. Më tepër ka të bëjë me nisjen e zhvillimit të shkollës bazuar në problemet ose fushat e veprimit të perceptuara nga palët e interesit, me përfshirjen sistematike të palëve të interesit mbi bazën e parimeve dhe metodave të praktikës demokratike gjatë secilit hap të procesit zhvillimor (përcaktimi i problemeve/fushave të veprimit, hartimi i ideve/zgjidhjeve/qëllimeve, zbatimi i ideve/zgjidhjeve/qëllimeve, vlerësimi i zbatimit). Kjo qasje orientohet drejt praktikës dhe situatës konkrete lokale.

Shkollat e interesuara kaluan nëpër një proces të tillë të zhvillimit të shkollës me mbështetjen profesionale të Universitetit të Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve (me ndihmën e menaxherëve dhe ekspertëve të projektit). Duke zbatuar “të mësuarit në vendin e punës” shkollat pjesëmarrëse u përfshinë drejtpërdrejt në proceset e promovimit të parimeve demokratike, që çoi në forcimin dhe zhvillimin e menjëhershëm të demokracisë në institucionet arsimore.

Shkollave pjesëmarrëse në projekt përfituan nga mundësitë për të shkëmbyer përvojat dhe perceptimet rreth praktikës së tyre demokratike, duke nxitur të mësuarit reciprok. Për më tepër, të gjitha shkollat që u futën në risitë demokratike kontribuan në gjenerimin dhe përmirësimin e njohurive praktike universale në praktikën demokratike ose zhvillimin demokratik të shkollës. Këto parime janë të zbatueshme jo vetëm për shkollat në Kosovë por edhe për ato në mbarë botën që aspirojnë të përmirësojnë dhe mbështesin cilësinë e shkollës ose të nxisin një kulturë të të nxëniet të krijuar nga përvoja praktike dhe që mund të zbatohet në mjediset arsimore të botës reale.

3 METODOLOGJIA

EDISON ka përdorur metodologjinë e përzier, duke aplikuar kombinimin e:

- Përvetësimit të kompetencave dhe planifikimit të zbatimit praktik,
- Zbatimit praktik dhe
- Reflektimit mbi përvojën praktike dhe shkëmbimit të kësaj përvoje

Ajo përbëhej nga:

Punëtoritë ku përfaqësuesit e emëruar të shkollave të zgjedhura zhvilluan kompetencat dhe shkëmbyen përvojat me njëri-tjetrin. Në punëtori u paraqitën konceptet themelore, parimet, teknikat e demokracisë (p.sh. metodat grupore, pyetësorët), si dhe materialet mbi praktikën demokratike (p.sh. materiale digjitale apo në letër lidhur me mësimdhënien dhe të nxënit).

Zbatimi në mes punëtorive, kur anëtarët e ekipit në bashkëpunim me palët e tjera në shkollat e tyre i vunë në praktikë ato që kanë planifikuar dhe mësuar në punëtori.

Ndarja e përvojave dhe rezultateve të proceseve zhvillimore të shkollave që kulmoi me shkëmbimin përfundimtar dhe dokumentimin.

Takimi

- Përvetësimi i kompetencave dhe planifikimi i zbatimit praktik

Zbatimi praktik në shkolla

- Vënia në praktikë e planeve dhe mësimëve të nxjerra gjatë takimeve.

Takimi

Takimi/punëtoria me ekspertë

- Përvetësimi i kompetencës
- Reflektimi dhe shkëmbimi mbi përvojën praktike

Zbatimi praktik në shkolla

- Vënia në praktikë e planeve dhe mësimëve të nxjerra gjatë takimeve.

Takimi përfundimtar, prezantohen rezultatet

dhe rezultatet publikohen

Përmbajtja dhe rrjedha e takimeve/punëtorive dhe zbatimit ndërmjet takimeve/punëtorive kanë ndjekur një proces 5-hapësh të ndërmarrjes së veprimit demokratik (frymëzuar nga Fung 2004), të përbërë nga:

Hapi 1 - Përcaktimi i agjendës: identifikimi i çështjeve për t'u adresuar, duke marrë parasysh pikëpamjet e mësuesve, prindërve dhe nxënësve (punësoria 1 dhe zbatimi në vijim):

Bazuar dhe frymëzuar nga literatura përkatëse (Backman et al. 2007, Higgins et al. 2012, Oser & Biedermann 2006, Peschel 2012, PHZH & Council of Europe 2020), ekipeve shkollare iu paraqiten disa aspekte në shkollë me të cilat mund të punohet për të përmirësuar elementet e demokracisë. Ato aspekte janë: atmosfera/kultura, komunikimi, pjesëmarrja e mësimeve, pjesëmarrja e prindërve, pjesëmarrja e nxënësve, bashkëpunimi me prindërit, bashkëpunimi me komunitetin, bashkëpunimi ndërmjet mësimeve, vlerat/vizionet/qëllimet, mësimdhënia dhe të nxënësve, vendimarrja, kompetenca dhe legjitimiteti, hierarkia/ndarja e pushtetit/udhëheqja për të nxënësve, iniciativa. Çdo aspekt përshkruhet me deklaratat specifike për të kuptuar më mirë se çfarë përfshin konkretisht ai aspekt (p.sh aspekti “pjesëmarrja e nxënësve” është përshkruar me deklaratat si “Zëri i nxënësve dëgjohet dhe pasqyrohet vazhdimisht dhe seriozisht në vendimet e shkollës sonë.”) Në bazë të aspekteve dhe deklaratave përkatëse janë prodhuar pyetësorët dhe kartat. Të dyja, kartat dhe pyetësorët ofrojnë mundësinë për të ngritur edhe ndonjë çështje tjetër për t'u përmirësuar në shkollë (që nuk janë pasqyruar në aspektet apo deklaratat e dhëna). Ekipet e shkollës mund të zgjedhin midis dy mundësive se si të analizojnë nevojat e shkollës së tyre. Ose përdorin pyetësorë dhe kryejnë një anketë (në formë elektronike ose në letër) me palët e interesuara të shkollës (nxënës, prindër, mësimeve), ose përdorin karta për të kryer një aktivitet në grup me palët e interesuara. Përparësitë dhe të metat e të dyja qasjeve metodologjike paraqiten. Ekipet e shkollave zgjedhin atë që duket më e përshtatshme për shkollën e tyre. Bazuar në analizën e nevojave nëpërmjet një hulumtimi dhe/ose aktiviteti me karta, nxirren aspektet prioritare të secilës palë të interesit. Kjo zakonisht bëhet në një mbledhje të këshillit të shkollës që përbëhet nga 5-7 përfaqësues të mësimeve, prindërve, anëtarëve të komunitetit dhe nxënësve (nxënësit vetëm në shkollat e mesme). Drejtori vepron si sekretar i këshillit, pa votë.

Hapi 2 - Diskutimi dhe propozimet: Sugjerimi, arsyetimi dhe diskutimi i alternativave, propozimeve dhe strategjive për t'i adresuar çështjet/aspektet prioritare të demokracisë (punësoria 2 dhe zbatimi në vijim):

Bazuar në skenarin specifik të një shkolle (skenari 1 - të gjitha palët e shkollës kanë zgjedhur të njëjtin aspekt prioritar; skenari 2 - dy nga tri palët kanë zgjedhur të njëjtin aspekt prioritar dhe njëra palë ka zgjedhur një tjetër; skenari 3 - secila palë ka zgjedhur një aspekt prioritar të ndryshëm) ekipet e shkollës mbledhen dhe diskutojnë idetë/propozimet se çfarë mund të bëhet për të punuar mbi aspektet prioritare. Për këtë ekipet e shkollave aplikojnë metodën e kafenesë botërore në shkollat e tyre me përfaqësues të palëve përkatëse të interesit. Në fund nxirren idetë/propozimet prioritare.

Hapi 3 - Veprimi: hartimi i projekt-propozimeve dhe zbatimi i projekteve (punësoria 3 dhe zbatimi në vijim):

Pasi t'i kenë përzgjedhur idetë/propozimet më premtuese, shkollat punojnë në hartimin e projekteve konkrete për t'i vënë në praktikë idetë/propozimet. Në bazë të projekteve të hartuara, shkollat fillojnë t'i zbatojnë ato. Në varësi të aspekteve prioritare, shkollat mund të zgjedhin të realizojnë një deri në tri projekte në një periudhë prej 6-9 muajsh.

Hapi 4 - Vlerësimi: diskutimi për mënyrën se si funksionuan gjërat dhe ofrimi i informacionit për rezultatet e veprimeve të ndërmarra (punësoria 4 dhe zbatimi në vijim):

Informacioni i bazuar në rezultatet e arritura, si dhe në perceptimet dhe përvojat e përfutuesve dhe/ose pjesëmarrësve të projektit mbledhet, me qëllim që të merret një pasqyrë sistematike mbi kontributet ose ndikimet që kanë projektet.

Hapi 5 - Rinisja: Bazuar në rezultatet e vlerësimit, procedura mund të përfundojë ose të fillojë përsëri nga fillimi (p.sh. formimi i strukturave në shkollë për të institucionalizuar një procedurë të tillë) (takimi përfundimtar dhe zbatimi në vijim):

Bazuar në informacionin e vlerësimit (kontributet dhe ndikimet e projekteve specifike) mund të vendoset nëse dhe si do të vazhdojnë projektet, ose cilat përshtatje apo ndryshime do të bëhen. Elemente të veçanta të projektit mund të jenë të përshtatshme për t'u institucionalizuar përgjithmonë.

Çdo ekip shkolle zakonisht përbëhet nga 3 anëtarë (drejtori i shkollës dhe dy mësimdhënës). Ekipi merr pjesë në punëtori dhe koordinon zbatimin e procesit në shkollën e tyre në bashkëpunim me palët përkatëse të shkollës. Menaxherët dhe ekspertët e projektit mbajnë kontakte të ngushta me ekipet e shkollave dhe ofrojnë mbështetje individuale (profesionale dhe materiale) gjatë rrjedhës së projektit.

B

ZBATIMI

1 PËRZGJEDHJA E SHKOLLAVE

Pas konceptimit, ideja e përgjithshme e projektit u paraqit në Ministrinë e Arsimit. Ministria shprehu mbështetjen e saj të plotë dhe i ofroi projektit një letër zyrtare mbështetjeje, ndërsa mori përgjegjësinë për t'i inkurajuar komunat përmes drejtorive të arsimit, për të ofruar mbështetjen e nevojshme për shkollat pjesëmarrëse dhe për projektin. Projekti iu prezantua edhe komunave dhe drejtoritë e arsimit inkurajuan shkollat nga komunat e tyre që të aplikojnë për pjesëmarrje në projekt.

Thirrja për aplikim u shpërnda përmes drejtorive të arsimit, por u shpall edhe në faqen e projektit në Facebook. Shkollat e interesuara u informuan për idenë kryesore, pritjet dhe aktivitetet/detyrat e projektit dhe atyre iu kërkua të plotësonin formularin e aplikimit. Shkollave iu kërkua që në formularin e aplikimit të emëronin një ekip shkolle të përbërë nga tre anëtarë (drejtori i shkollës dhe dy mësimmshënës) si ekip bërthamë i projektit si dhe të jepnin informacionin bazë për shkollën e tyre. Përveç kësaj, ato duhej të jepnin disa informata mbi motivimin e tyre për të marrë pjesë; përvojën potenciale paraprake në projekte në fushën e demokracisë, edukimit për qytetari demokratike/edukimit për të drejtat e njeriut, kulturës demokratike, etj.; vizionin dhe idetë e para të ndryshimit të mundshëm demokratik në shkollën e tyre të cilin duan ta bëjnë ose sfidat me të cilat përballen në shkollat e tyre dhe të cilat do të donin t'i tejkalojnë. Së fundi, ata gjithashtu duhej të zotoheshin për përmbushjen e aktiviteteve dhe detyrave të planifikuara duke nënshkruar një deklaratë zotimi. Përfundimisht, 52 shkolla aplikuan për këtë projekt. Bazuar në informacionin në formularin e aplikimit, ekipi i menaxhimit të projektit përzgjodhi dhjetë shkolla nga të cilat njëra hoqi dorë gjatë procesit. Si shtesë, ishte e mundur që dy shkollave t'u jepet mundësia më vonë për të iu bashkuar projektit në vitin 2022 në një mënyrë më të shkurtër, më pak të zgjeruar, duke punuar vetëm me një palë të interesit. Megjithatë, njëra nga këto dy shkolla e braktisi projektin në një fazë të mëvonshme. Projekti vazhdoi me 10 shkolla.

Shkolla	Komuna	Lloji i shkollës	Numri i nxënësve	Numri i mësimeve
Abaz Ajeti	Gjilan	Fillore dhe e mesme e ulët	1200	67
Dardania	Pejë	Fillore dhe e mesme e ulët	1100	64
Faik Konica	Prishtinë	Fillore dhe e mesme e ulët	1470	68
Fehmi Agani	Klinë	E mesme e lartë	724	80
Gjergj Fishta (nga 2022)	Prishtinë	Fillore dhe e mesme e ulët	1067	62
Ilaz Thaçi	Hani i Elezit	Fillore dhe e mesme e ulët	1189	59
Mazllum Këpuska	Gjakovë	E mesme e ulët	431	31
Muharrem Shemsedini	Ferizaj	Fillore dhe e mesme e ulët	450	32
Shkëndija	Prishtinë	Fillore dhe e mesme e ulët	804	41
Yll Morina	Gjakovë	E mesme e ulët	787	52

2

ZBATIMI HAP PAS HAPI

Proces 5-hapësh i zhvillimit demokratik të shkollave në kuadër të projektit tonë ishte një proces afatgjatë, i strukturuar mirë dhe i planifikuar me kujdes. Secili hap ishte planifikuar tërësisht nga menaxherët dhe ekspertët e projektit. Për çdo hap fillimisht u zhvillua metodologjia së bashku me materialet e nevojshme për ngritjen e kapaciteteve të shkollave. Më tej, shkollat u ndihmuan për zbatimin e hapit. Sa i përket procedurës, në secilin prej hapave ishin të dallueshëm përgatitja dhe zbatimi i hapit. Për sa i përket përmbajtjes, secili hap ka kërkuar modalitete specifike të përgatitjes dhe zbatimit, duke e bërë të gjithë këtë veprim një proces të larmishëm.

Ngjarjet kryesore në fazën përgatitore përfshinë punëtoritë për ngritjen e kapaciteteve të përfaqësuesve të shkollave. Në këto punëtori shkollat fituan kompetenca të reja bazuar në reflektimin nga përvojat e mëparshme. Shkollave iu ofruan shabllone dhe metoda për zbatimin e aktiviteteve specifike duke i këshilluar që ose t'i përdorin ato si të tilla ose t'i përshtatin sipas nevojave të tyre.

Zbatimi i çdo hapi përfshiu planifikimin e zbatimit dhe vetë zbatimin. Pra, me mbështetjen e menaxherëve dhe ekspertëve të projektit shkollat hartuan planet e veprimit për zbatimin e secilit hap dhe më pas zbatuan aktivitetet në bazë të atyre planeve.

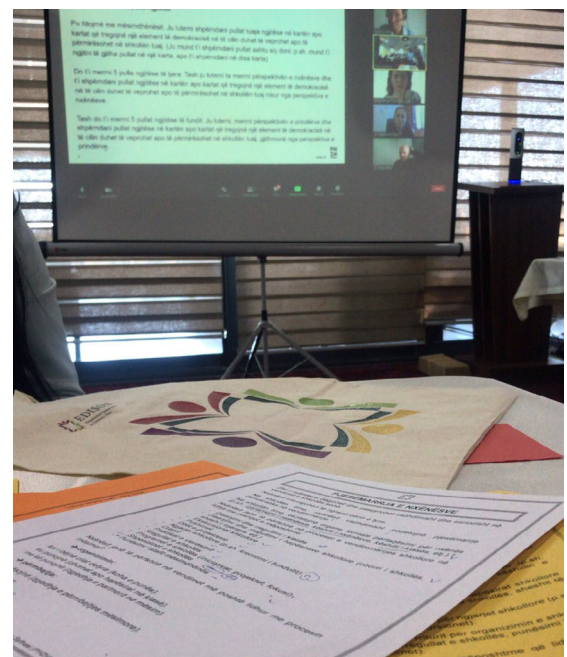
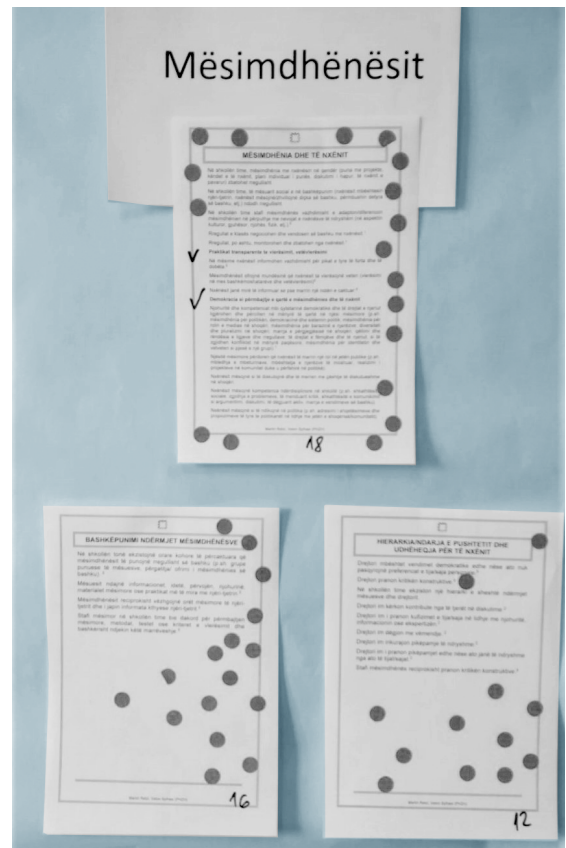
Ndërsa gjatë kohëzgjatjes së projektit shkollat iu nënshtruan 4 hapave të parë, hapi i 5-të “rifillimi” do të ndodhë tash në shkolla, bazuar në përvojën e ciklit të mëparshëm.

HAPI 1: PËRCAKTIMI I AGJENDËS

PËRGATITJA

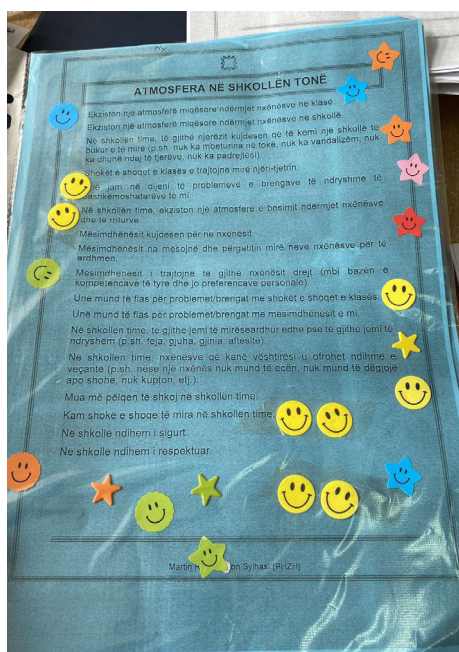
Menaxherët dhe ekspertët e projektit zhvilluan metodologjinë për hapin 1 – përcaktimi i agjendës, duke ofruar dy qasje të mundshme për shkollat për të kryer këtë hap. Qasja e parë përfshin një proces grupor duke përdorur karta me fusha/aspekte të nevojave demokratike. E dyta përqendrohet në kryerjen e një analize duke përdorur pyetësorë me fusha/aspekte të nevojave demokratike. Për secilën qasje u zhvilluan instrumentet dhe procedurat e sugjeruara dhe shkollat u pajisën me to. Është zhvilluar një model kartash që përfaqësojnë aspekte të ndryshme të demokracisë në shkolla, të shoqëruara me udhëzimet për përdorim. Këto karta u përshtatën për tri palët e shkollës: mësimdhënësit, prindërit dhe nxënësit. Kartat paraqiten si [shtojca 1](#). E njëjta përmbajtje e aspekteve të demokracisë në shkolla u përshtat gjithashtu për t'u përdorur përmes pyetësorëve. Pyetësorët për tri palët e shkollës janë paraqitur në [shtojcën 2](#).

Ekipet e shkollave morën trajnime se si të përdorin instrumentet për përcaktimin e agjendës. Kjo u bë përmes një punëtorie me ekipet e shkollave duke aplikuar simulimin dhe të mësuarit model, si dhe përmes ofrimit të mbështetjes në vendin e punës për shkollat për të adresuar nevojat e tyre specifike. U zhvillua një shabllon i planit të veprimit për hapin 1 – përcaktimi i agjendës dhe iu ofrua shkollave për të planifikuar zbatimin e hapit. Ky shabllon është paraqitur në [shtojcën 3](#). U zhvillua edhe procedura e sugjeruar për përcaktimin e agjendës, për të udhëzuar shkollat në punën e tyre në këtë hap. Ajo është paraqitur në [shtojcën 4](#). Përveç kësaj, për të përcaktuar më lehtë përparësinë e njërit prej aspekteve më të rëndësishme, është zhvilluar një model i mjetit të prioritetizimit (i paraqitur në [shtojcën 5](#)).

ZBATIMI

Shkollat kanë shfrytëzuar të gjitha alternativat në dispozicion (qasjet metodologjike) për të identifikuar prioritetet në vështrim të aspekteve demokratike në shkollë. Katër shkolla kanë shfrytëzuar pyetësorët për të gjitha palët në shkollë. Prej tyre, njëra shkollë ka përdorur pyetësorët në letër, duke aplikuar mostrën. Tri shkollat tjera kanë përdorur pyetësorët online, të detyruara nga domosdoshmëria e shmangies së kontakteve fizike në kohën e pandemisë Covid-19. Si shtesë, këto mjete online u mundësuan shkollave të dërgojnë pyetësorët te secili anëtar i palës përkatëse, si dhe lehtësuan kalkulimin automatik të rezultateve.

AKTIVITETI ME KARTA NË SHKOLLËN
"DARDANIA" NË PEJË

Pesë shkolla kanë përdorur një përzjerje metodologjike, duke përdorur pyetësorë dhe aktivitete me karta për palë të ndryshme të interesit. Në çdo shkollë prindërit u përfshinë përmes pyetësorëve. Në katër prej këtyre shkollave, mësimmshënësist dhe nxënës u përfshinë përmes aktivitetit me karta.

Dy shkolla që i janë bashkuar projektit në vitin 2022 dhe prej tyre pritej që të punonin vetëm me një palë të shkollës në një periudhë më të shkurtër kohore. Të dyja zgjodhën të punonin me nxënës dhe të dyja zgjodhën të përdornin procesin me karta.

Pas analizimit të rezultateve të analizës së nevojave, ekipet shkollore përgatitën raportet e analizës së nevojave duke vënë në dukje aspektet më prioritare (deri në tre aspekte). Këto aspekte u diskutuan në një mbledhje të këshillit të shkollës dhe u morën vendime për çështjet më kritike për çdo palë të shkollës.

TË KUPTUARIT MË MIRË TË REZULTATEVE TË PYETËSORËVE

PROCESI GRUPOR

Në shkollën "Faik Konica" në Prishtinë pas aplikimit të pyetësorëve për të tria palët e interesit dhe analizimit të rezultateve të tyre, vendosën të organizojnë aktivitete të modifikuara të kartave me nxënës dhe mësimmshënës. Nëpërmjet një procesi/diskutimi në grup ata i kuptuan më mirë rezultatet e pyetësorëve dhe morën informacion më të thelluar në lidhje me disa nga aspektet e demokracisë në shkollë.

PËRGATITJA E PËRMBLEDHJES SË REZULTATEVE TË PYETËSORËVE

Për të sqaruar se cilat janë aspektet prioritare sipas elementeve të pyetësorëve, shkolla “Shkëndija” në Hajvali – Prishtinë ka përgatitur tabela përmbledhëse nga analiza e të dhënave për secilën palë të shkollës. Deklaratat në pyetësorë janë dhënë në formë pohuese, kështu që aspektet që kanë marrë përqindjen më të lartë të përgjigjeve “aspak” dhe “deri diku” janë interpretuar si çështjet më prioritare. Shembulli i përmbledhjes së rezultateve të pyetësorit me prindërit është dhënë më poshtë:

Aspekti	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di	Aspak dhe deri diku
ATMOSFERA, KULTURA	0.16%	10.63%	23.65%	62.54%	3.02%	10.79%
KOMUNIKIMI	0.83%	15.00%	20.83%	47.64%	3.19%	15.83%
PJESEMARRJA E NXENESVE	9.26%	15.00%	18.89%	45.00%	11.85%	24.26%
PJESEMARRJA E PRINDERVE	4.72%	13.06%	24.72%	49.44%	8.06%	17.78%
BASHKEPUNIMI ME PRINDERIT	3.61%	17.22%	30.83%	41.67%	6.67%	20.83%
BASHKEPUNIMI ME KOMUNITETIN	4.44%	14.81%	24.81%	43.33%	12.59%	19.26%
VLERAT, VIZIONET, AMBICIET	8.89%	20.28%	28.33%	36.94%	5.56%	29.17%
MESIMDHENIA DHE TE NXENIT	0.83%	17.22%	25.97%	52.36%	3.61%	18.06%
HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHEHEQJA PER TE NXENIT	5.40%	15.87%	23.33%	50.00%	3.17%	21.27%
INICIATIVA	3.33%	14.44%	16.67%	56.67%	8.89%	17.78%

Shumëllojshmëri aspektesh u identifikuan si prioritete nga aktorë të ndryshëm në shkolla. Më poshtë janë aspektet me përparësi për mësimdhënësit, prindërit dhe nxënësit:

Aspektet me përparësi për mësimdhënësit:

- Bashkëpunimi ndërmjet mësimdhënësve (p.sh. oraret kohore të përcaktuara që mësimdhënësit të punojnë rregullisht së bashku; ndarja e informacioneve, ideve, praktikave më të mira, etj.; vëzhgimi reciprok i orëve mësimore dhe dhënia e informacionit kthyes; përcaktimi i përbashkët i përmbajtjeve, metodave, materialeve, kritereve të vlerësimit, testeve, etj.).
- Komunikimi (p.sh. rrjedha e informacionit; transparenca; të njohurit, të kuptuarit dhe të dëgjuarit e njëri-tjetrit; trajtimi i konflikteve).
- Mësimdhënia dhe të nxënësve (p.sh. mësimdhënia me nxënësin në qendër; praktikat transparente të vlerësimit; vetëvlerësimi; demokracia si përmbajtje e qartë e mësimdhënies dhe të nxënësve).
- Bashkëpunimi me prindërit (p.sh. mbështetja e prindërve në edukimin e fëmijëve të tyre; informimi i prindërve për ngjarjet në shkollë dhe për progresin e fëmijës të tyre; angazhimi vullnetar i prindërve; etj.).
- Pjesëmarrja e nxënësve (p.sh. përfshirja në proceset e vendimmarrjes shkollore; këshillat e nxënësve; përfshirja në vendime lidhur me procesin mësimor).

- Bashkëpunimi me komunitetin (p.sh. shërbimi në komunitet, krijimi i mundësive të të nxënësve sipas nevojave të komunitetit; mbështetja e shkollës nga përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizën e tyre).

Aspektet me përparësi për prindërit:

- Bashkëpunimi me komunitetin (p.sh. shërbimi në komunitet, krijimi i mundësive të të nxënësve sipas nevojave të komunitetit; mbështetja e shkollës nga përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizën e tyre).
- Mësimdhënia dhe të nxënësve (p.sh. mësimdhënia me nxënësin në qendër; praktikat transparente të vlerësimit; vetëvlerësimi; demokracia si përmbajtje e qartë e mësimdhënies dhe të nxënësve; përfitimet e përgjithshme mësimore për fëmijët në shkollë).
- Hierarkia/ndarja e pushtetit dhe udhëheqja për të nxënësve (p.sh. pranimi i kritikës konstruktive dhe pikëpamjeve ndryshe; të përjetuarit e drejtësisë, respektit, barazisë).
- Iniciativa (p.sh. inkurajimi i prindërve të mendojnë në mënyrë kreative dhe të sjellin ide për përmirësimin e shkollës).
- Pjesëmarrja e nxënësve (p.sh. përfshirja në proceset e vendimmarrjes shkollore; këshillat e nxënësve; përfshirja në vendime lidhur me procesin mësimor).
- Pjesëmarrja e prindërve (p.sh. këshillat e prindërve; përfshirja në vendimmarrjen shkollore; arritja te prindërit e pafavorizuar dhe të marginalizuar).
- Vlerat, vizioni, qëllimet (p.sh. vlerat demokratike përjetohen në shkollë; përfshirja në përcaktimin e vlerave, vizionit dhe qëllimeve; vlerat, vizioni dhe qëllimet ekzistojnë dhe janë komunikuar qartë).

Aspektet me përparësi për nxënësit:

- Komunikimi (p.sh. rrjedha e informacionit; pritjet e komunikuar qartë; shprehja e lirë dhe shkëmbimi i pikëpamjeve; zgjidhja paqësore e konflikteve; të folurit dhe të dëgjuarit lirisht të njëri-tjetrit).
- Mësimdhënia dhe të nxënësve (mënyra se si mësojnë, p.sh. praktikat transparente të vlerësimit; vetëvlerësimi; mbështetja individuale; përfitimet e përgjithshme mësimore për fëmijët në shkollë; mësimdhënia me nxënësin në qendër; rregullat).
- Pjesëmarrja e nxënësve (p.sh. përfshirja në proceset e vendimmarrjes shkollore; këshillat e nxënësve; përfshirja në vendime lidhur me procesin mësimor; inkurajimi dhe marrja seriozisht në konsideratë e pikëpamjeve të nxënësve).
- Hierarkia/ndarja e pushtetit dhe udhëheqja për të nxënësve (p.sh. pranimi i kritikës konstruktive dhe pikëpamjeve ndryshe nga ana e mësimdhënësve; inkurajimi i këndvështrimeve të ndryshme nga ana e mësimdhënësve; mësimdhënësit janë të drejtë; pranimi i dështimeve nga ana e mësimdhënësve).
- Atmosfera (ndërmjet mësimdhënësve dhe nxënësve, si dhe ndërmjet nxënësve) (p.sh. atmosferë mikpritëse, e respektueshme, e drejtë, e sigurt, e besueshme, e kujdesshme, mbështetëse).

Janë tre skenarë të ndryshëm në të cilët shkollat e gjejnë veten, në varësi të aspekteve prioritare të zgjedhura nga secila prej palëve të interesit. Këta skenarë janë paraqitur më poshtë:

Në pesë shkolla, aspektet prioritare të të tria palëve të shkollës (mësimdhënësve, prindërve dhe nxënësve) ndryshojnë (skenari 3). Në dy shkolla, prindërit dhe nxënësit ose mësimdhënësit dhe nxënësit kanë ngritur të njëjtin aspekt prioritar (skenari 2). Në shkollën “Yll Morina” në Gjakovë nuk ka qenë e mundur të nxirren aspekte të qarta prioritare të mësimdhënësve. Kështu që janë marrë parasysh vetëm aspektet prioritare të prindërve dhe nxënësve. Në shkollën “Fehmi Agani” në Klinë, pasi ishte bërë analiza e nevojave me të gjitha palët e interesit, shkolla vazhdoi vetëm me nxënësit në një klasë. Ky vendim u ndikua nga ndryshimet në udhëheqjen e shkollës, që pamundësoi vazhdimin në nivel shkolle. Në vend të kësaj, një mësuese tejet e angazhuar (e mbështetur nga psikologjia e shkollës) vazhdoi t’i adresonte nevojat në nivel të klasës, kujdestare e së cilës ishte. Shkolla “Gjergj Fishta” në Prishtinë e filloi projektin e saj në vitin 2022 dhe punoi vetëm me nxënësit.

HAPI 2: DISKUTIMI DHE PROPOZIMET

PËRGATITJA

Metodologjia e hapit të dytë u përgatit me kujdes nga menaxherët dhe ekspertët e projektit në mënyrë që shkollat të pajisen me mjete praktike për të drejtuar diskutimin me palët e interesit mbi aspektet e zgjedhura dhe për të gjeneruar ide për trajtimin e këtyre aspekteve. U përshtat metoda “Kafeneja botërore” për të lehtësuar dialogun në grupe të mëdha. Përveç kësaj, u zhvillua një shabllon i ideve, që shërbeu për të mbledhur idetë që u shfaqën gjatë diskutimit në kafenetë botërore. Shablloni i ideve paraqitet si [Shtojca 8](#).

U organizua një punëtori dyditore me ekipet e shkollave me qëllim të përgatitjes së tyre për zbatimin e hapit 2 – diskutimi dhe propozimet. Punëtorja ndoqi një model simulimi, që u mundësoi pjesëmarrësve të përjetojnë diskutimin e kafenesë botërore dhe të praktikojnë punën me shabllonin e ideve. Për t'u përgatitur më mirë për zbatimin e hapit 2 – diskutimi dhe propozimet, u hartua një shabllon i planit të veprimit me të cilin u pajisen shkollat. Ky plan veprimi jepet si [shtojca 6](#). Përveç kësaj, u zhvillua një procedurë konkrete e sugjeruar për hapin 2, për të udhëhequr shkollat në këtë hap. Ky dokument paraqitet si [shtojca 7](#).

ZBATIMI

Të gjitha shkollat organizuan diskutimet sipas formatit të kafenesë botërore me palët e ndryshme mbi çështjet përkatëse prioritare të identifikuara gjatë hapit paraprak. Për ndryshim nga shkollat tjera, në shkollën “Faik Konica” në Prishtinë, njëra nga kafenetë botërore u organizua me nxënësit dhe prindërit njëkohësisht, pasi çështje me përparësi e të dyja këtyre palëve ishte mësimdhënia dhe të nxënës.

DISKUTIMI I KAFENESË BOTËRORE ME MËSIMDHËNËSIT E SHKOLLËS “DARDANIA” NË PEJË

Nga përvoja e zbatimit të hapit të dytë kemi mësuar se demokracia në shkolla mund të zhvillohet përmes pjesëmarrjes masive në procese të ndryshme zhvillimi dhe përmes diskutimit të përbashkët ndërmjet palëve të shkollës.”

(Reflektim i ekipit të shkollës “Abaz Ajeti” mbi zbatimin e hapit 2 – diskutimi dhe propozimet)

DISKUTIMI I KAFENESË BOTËRORE ME NXËNËSIT E SHKOLLËS “GJERGJ FISHTA” NË PRISHTINË

Idetë e krijuara gjatë diskutimit u regjistruan në shabllonin e ideve. Këto ide u shqyrtuan më tej dhe iu nënshtruan caktimit të përparësisë. Kjo u bë ose në fund të sesionit të kafenesë botërore, ose më vonë në një takim tjetër. Përparësia u përcaktua duke përdorur sistemin e votimit. Në këtë mënyrë, dy deri në tre ide u shfaqën si më domethënëse dhe shërbyen si orientim për hapin tjetër – Veprimi.

Aspekti/çështja prioritare me të cilën do të merremi:

Bashkëpunimi ndërmjet mësimeve

Aspekti/çështja prioritare e cilës palë apo cilave palë?

Mësimdhënësit

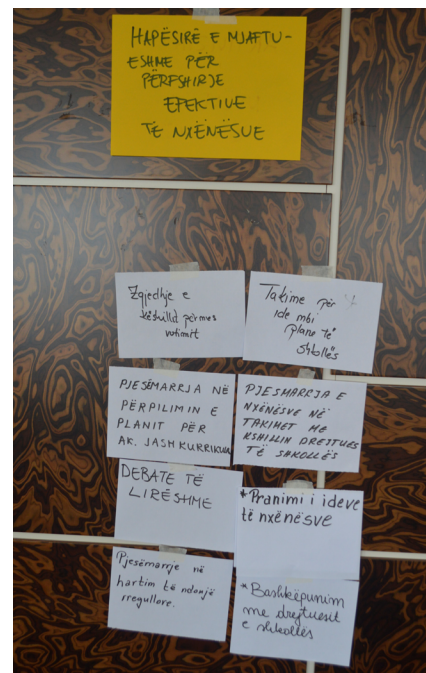
Përshkrimi i ideve/sugjerimeve se si të merremi me aspektin/çështjen prioritare	Cila palë ka dalë me idenë/sugjerimin?	Rezultati i pritur	Numri i votave për idenë/sugjerimin	Prioriteti i idesë/sugjerimit
Vizita të ndryshme të lidhura me njësitë, shkëmbimi i përvojave me të tjerët			8	2-3
Shkëmbimi i përvojave për menaxhimin e nxënësve të caktuar			4	
Diskutimi i mësimeve për nxënës me vështirësi në të nxënë (aktivat e klasëve)			6	
Monitorim gjatë orëve mësimore			1	
Punëtori ndërmjet aktiveve profesionale për shkëmbimin e përvojave të mësimeve			8	2-3
Mbledhja dhe krahasimi i të dhënave në fund të secilës periudhë			3	
Mbajtja e një ore praktike nga të gjithë (me radhë)			2	
Pjesëmarrja në punëtori - si aktiv			0	
Të ndahen mes kolegëve përvojat e mira/jo të mira			12	1
Ndërlidhja e aktiviteteve në mes të aktivave profesionale			5	

HAPI 3: VEPRIMI (PLANIFIKIMI DHE ZBATIMI)

PËRGATITJA

Pas diskutimit të ideve të mundshme (hapi 2 – diskutimi dhe propozimet) për trajtimin e çështjeve prioritare (hapi 1 – përcaktimi i agjendës), shkollat ishin gati për të hyrë në hapin 3 – veprimi. Ishte e domosdoshme për ta t'i kthenin idetë në veprim, në mënyrë që të përmirësojnë aspektet përkatëse prioritare të demokracisë në shkollat e tyre.

Për të përgatitur ekipet e shkollave për këtë hap, menaxherët dhe ekspertët e projektit zhvilluan metodologjinë për hapin 3 – veprimi. Kjo përfshiu shabllonin e planit të projektit i cili paraqitet si [shtojca 9](#) dhe metodologjinë e planifikimit pjesëmarrës të projektit, duke përdorur materialet/rezultatet e punës së bërë në hapat e mëparshëm.

Një punëtori dyditore për hapin 3 – veprimi u organizua me anëtarët e ekipeve të shkollës me qëllim të zhvillimit të kompetencave të planifikimit dhe zbatimit të projektit. Punëtorja ndoqi metodologjinë e të mësuarit sipas përvojës, përmes simulimit të një planifikimi të projektit të shkollës. Pjesëmarrësit u përfshinë drejtpërdrejt në të menduarit kolektiv për të adresuar çështjet e rëndësishme për demokracinë, ndërkohë që morën këshilla se si të lehtësojnë një planifikim projekti me pjesëmarrje.

SEANCA PËR
PLANIFIKIMIN
PJESËMARRËS TË
PROJEKTEVE

ZBATIMI

Pas kthimit në shkollat e tyre, anëtarët e ekipeve shkollë lehtësuan procesin e planifikimit të projektit me palët e tyre të shkollës. Shumica e shkollave zhvilluan propozime projektesh dhe i ndanë ato me menaxherët dhe ekspertët e projektit për komente e sugjerime. Disa ekipe shkollë kërkuan mbështetje shtesë nga ekspertët gjatë lehtësimit të procesit të planifikimit të projektit.

Shkollat ishin kreative kur vendosën se si të veprojnë me projekte, bazuar në kapacitetet dhe burimet ekzistuese. Nga 10 shkolla që ishin konsekuente me procesin me pesë hapa, disa shkolla planifikuan dhe zbatuan një projekt shkollor dhe disa të tjera dy projekte shkollë. Këto projekte shkollë trajtonin prioritetin e një ose më shumë palëve të shkollës, në varësi të skenarit në të cilin shkollat përballeshin.

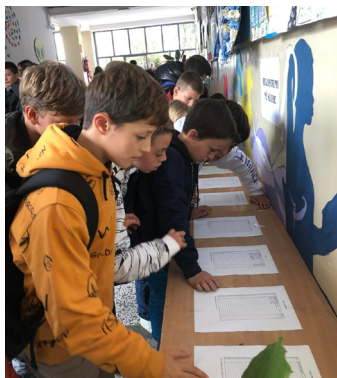
Në disa raste, shkollat bashkuan më shumë se një aspekt prioritar dhe i trajtuan ato së bashku brenda një projekti të vetëm. Për shembull, shkolla Dardania në Pejë vendosi të hartojë një projekt të vetëm që përfshin të tria aspektet prioritare. Dy shkolla kishin tri aspekte të ndryshme prioritare për tri palët e shkollës, duke hartuar dhe zbatuar dy projekte, ku njëri prej tyre adresonte prioritetet e dy palëve të shkollës. Për më tepër, shkolla Abaz Ajeti e cila fillimisht ishte në skenarin 2, vendosi ta përfshijë bashkëpunimin me prindërit (prioriteti i prindërve) në një projekt që adreson komunikimin (prioriteti i nxënësve dhe mësuesve). Kjo zgjedhje u bë pasi shumica e ideve për përmirësimin e bashkëpunimit me prindërit bazoheshin në komunikimin më të mirë. Ngjashëm, në shkollën Faik Konica, u zhvillua një projekt që trajton prioritetet e prindërve dhe nxënësve (duke u fokusuar në aspektin e mësimdhënies dhe të nxënësve), ndërsa një projekt për të mësuarit përmes shërbimit që adreson prioritetin e mësimdhënësve (bashkëpunimi me komunitetin) është në pritje të zbatimit.

Dy prej shkollave vazhduan vetëm me nxënës dhe kanë zhvilluar projekte që adresojnë prioritetin e nxënësve.

KLUBET E NXËNËSVE SI MËNYRË PËR TË PËRMIRËSUAR PËRVOJËN E TË NXËNIT

Në shkollën “Mazllum Këpuska” në Gjakovë, angazhimi i nxënësve në klube të ndryshme shkollë doli si një nga idetë nga diskutimi i kafenesë botërore që u fokusua në temën se si të përmirësohet përvoja e të nxënësve në shkollë. Ekipi shkollor i projektit e zhvilloi tutje atë ide dhe e shndërroi në projekt shkollor. Me fillimin e vitit shkollor 2022/23, nxënësit u ftuan të regjistrohen për klubet shkollë sipas interesit të tyre. Procesi ishte transparent dhe demokratik, me listat e shumë klubeve shkollë të përgatitura dhe të shfaqura në një hapësirë të shkollës. Në bazë të interesimeve të tyre, nxënësit mund të regjistroheshin në një ose më shumë klube duke u nënshkruar në listat përkatëse.

Klubet në vijim ishin operative gjatë vitit shkollor: klubi i leximit, dramës, gjuhëve të huaja, historisë, debatit, ndërmjetësimit, klubi i gjelbër, klubi i shkencave, matematikës, teknologjisë, arteve (vizatimi e piktura, këndimi, vallëzimi), gazetarisë, sporteve (shahu, pingpongu dhe basketbolli)

NXËNËSIT DUKE U
REGJISTRUAR NËPËR KLUBE

Sapo u themeluan apo rithemeluan klubet, në secilin klub u organizuan takime për të hartuar planin vjetor të klubit dhe për të përcaktuar mënyrat e punës. Secili klub përkrahet nga një apo më shumë mësuesdhënës të cilët ofrojnë udhëzime dhe ndihmë varësisht nevojave të nxënësve. Në një shembull të këtij lloji, klubi i debatit organizoi debate të rregullta në tema të ndryshme duke përdorur teknikën “për dhe kundër”. Disa nga temat e debateve ishin: Kompanitë/institucionet duhet të punësojnë 50% meshkuj dhe 50% femra; Përfitimet dhe dëmet e internetit; Martesa është më e mirë se beqaria; Kryerja e një pune që doni dhe paguhet mesatarisht, ose kryerja e një pune që nuk e doni dhe paguhet shumë, etj. Një nga debatet u transmetua në një televizion kombëtar dhe mund ta gjeni këtu: <https://www.youtube.com/watch?v=aMPdHxa7Xc8>

NJË DEBAT I ORGANIZUAR
NGA NXËNËSIT E KLUBIT
TË DEBATIT

PËRDORIMI I MATERIALEVE “LIVING DEMOCRACY” PËR TË PËRMIRËSUAR MËSIMDHËNIEN NË VËSHTRIM TË QASJEVE DEMOKRATIKE

Në shkollën “Faik Konica” në Prishtinë, si nxënësit ashtu dhe prindërit identifikuan mësimdhënien dhe të nxënësve si çështje me përparësi në shkollë. Më pas, gjatë diskutimit në kafenenë botërore disa nga idetë se si të trajtohet ky aspekt ishin: angazhimi për trajtim të barabartë; përqendrimi në proces dhe jo në rezultate; trajtimi i bullizmit; më shumë mirëkuptim për nevojat dhe situatat personale të nxënësve; sigurimi i praktikave të vlerësimit të drejtë që shmangin mbingarkimin mendor të nxënësve; përdorimi i metodave që angazhojnë në mënyrë aktive çdo nxënës në procesin e të nxënësve; etj.

SEANCA ME MËSIMDHËNËSIT PËR PREZANTIMIN E UEB FAQES “LIVING DEMOCRACY”

Shkolla vendosi të punojë në një projekt që do të përmirësojë shkathtësitë e mësimdhënësve në drejtim të qasjeve demokratike. Faqja e internetit “Living Democracy” ishte strumbullar për këtë. Dy ekspertë të Ministrisë së Arsimit prezantuan materialet e faqes “Living Democracy” për mësimdhënësit. Mësimdhënësit i shqyrtuan më tej materialet vetë dhe zgjodhën disa nga këto materiale për t'i përdorur në klasat e tyre. U sigurua shqyrtimi mes kolegëve përmes vëzhgimit të orëve mësimore dhe përmes seancave të reflektimit. U organizuan edhe punëtori vijuese.

USHTRIMI I DEMOKRACISË SË DREJTPËRDREJTË GJATË JETËS SHKOLLORE

Nxënësit e shkollës “Muharrem Shemsedini” në Ferizaj identifikuan pjesëmarrjen e nxënësve si aspektin prioritar për ta adresuar në shkollë. Fuqizimi i nxënësve për vendimmarrje në shkollë u diskutua gjatë kafenesë botërore me nxënës. Kjo u adresua përmes një projekti shkollor që ofroi një program për ngritjen e kapaciteteve për nxënësve mbi demokracinë dhe më tej u ofroi nxënësve përvojë praktike për të ushtruar drejtpërdrejt demokracinë.

Një grup përfaqësuesish të nxënësve morën pjesë në një punëtori ku në pjesën e parë mësuan për demokracinë si formë qeverisjeje dhe veçoritë e saj, ndërsa në pjesën e dytë përmes një ushtrimi patën mundësinë të përjetojnë simulimin e procesit zgjedhor. Kjo u shërbeu atyre që të angazhohen në organizimin e zgjedhjeve të vërteta të nxënësve në shkollën e tyre.

SIMULIMI I PROCESIT ZGJEDHOR

FLETËVOTIM I PËRDORUR GJATË ZGJEDHJEVE TË NXËNËSVE

Zgjedhjet për Kryetar të nxënësve

Shënoni VETËM NJË kandidat me shenjë X

60. Arian Shaqiri	☐
30. Anesa Salihu	☐
90. Lea Aliu	☐
45. Tuana Salihu	☐
35. Uarda Thaqi	☐

Procesi i zgjedhjes për kryetar të këshillit të nxënësve shkoi sipas parimeve të zgjedhjeve që organizohen në nivelin qendror dhe lokal të qeverisjes në Kosovë. Kjo do të thotë se pati emërime për kandidatët për kryetar (gjithsej 6 emërime), pati një periudhë kohore për fushatën zgjedhore dhe në fund ishte dita e zgjedhjeve. Atë ditë shkolla u kthye në qendër votimi dhe nxënësit votuan për një nga kandidatët në bazë të programeve të tyre.

Ka shumë aspekte premtuese që ky proces nxori në pah, si: Kryetare u zgjodh një nxënëse e klasës së shtatë; Duke njohur rëndësinë e përvojës, ajo ftoi disa nxënës të klasave të 9-ta që të vepronin si këshilltarë të saj; Programi i këshillit të nxënësve u prezantua para këshillit të shkollës, dhe sipas drejtoreshës së shkollës, prioritetet e tij janë plotësisht në përputhje me prioritetet e shkollës.

Punëtorja ishte shumë e dobishme pasi mësova se njerëzit duhet të votojnë lirshëm dhe pa ndërhyrje nga të tjerët. Për më shumë, një person duhet të votojë me mençuri pasi çdo votë peshon shumë”

(Një nxënëse që mori pjesë në punëtorinë mbi demokracinë)

RRITJA E PRONËSISË SË NXËNËSVE MBI ÇËSHTJET E SHKOLLËS

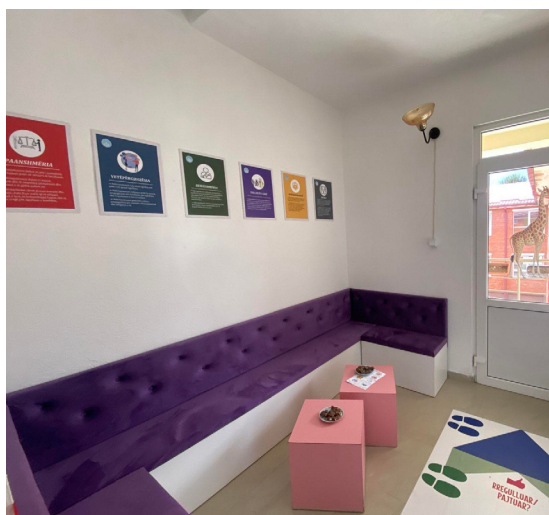
Shkolla Dardania në Pejë zgjodhi të zbatojë një projekt shkollor që do të promovojë pjesëmarrjen aktive, komunikimin e drejtë dhe pronësinë e nxënësve në shkollë. Aktivitetet e projektit u fokusuan në zhvillimin e kapaciteteve të nxënësve për t'u angazhuar aktivisht në çështjet që kanë të bëjnë me ta në shkollë dhe për të marrë përsipër disa procese për të cilat ata janë të aftë.

“

Në fillim ishte vështirë, por me kohë u mësua me rolin tonë si ndërmjetësues. Ne kemi fituar besimin e bashkëmoshatarëve tanë dhe kjo është aq domethënëse”

(Një nxënëse, anëtare e klubit të nxënësve për ndërmjetësim)

Së pari, nxënësit zhvilluan kapacitetet për komunikim dhe udhëheqje me mbështetjen e YMCA Kosovë, një organizatë që fuqizon të rinjtë. Një grup nxënësish u trajnuan si udhëheqës të rinj në shkollën e tyre. Ata më pas udhëhoqën një proces diskutimi me nxënës të tjerë dhe identifikuan ndërmjetësimin e bashkëmoshatarëve si një aspekt të rëndësishëm për zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve ndërmjet nxënësve, duke promovuar kështu komunikim të drejtë në shkollë. Ekspertët nga Qendra për Arsim e Kosovës (KEC) u ftuan që t'i zhvillojnë kapacitetet e një grupi nxënësish si dhe të disa mësimdhënësve për ndërmjetësimin mes bashkëmoshatarëve.

Për të lehtësuar punën e klubit të nxënësve për ndërmjetësim, u rregullua një hapësirë fizike brenda shkollës për t'u shërbyer nxënësve në seancat e tyre të ndërmjetësimit në mes bashkëmoshatarëve dhe përprjekjeve të tjera për përfshirje.

DHOMA E NDËRMJETËSIMIT NË SHKOLLËN DARDANIA

ANGAZHIMI I NXËNËSVE NË PROMOVIMIN E KOMUNIKIMIT POZITIV NË SHKOLLË DHE MË GJERË

Komunikimi ishte aspekti prioritar i identifikuar nga nxënësit dhe mësimdhënësit në shkollën “Abaz Ajeti” në Gjilan. Shkolla vendosi të hartojë një projekt që në radhë të parë do të përfshijë nxënësit, në mënyrë që të rritej ndërgjegjësimi për rëndësinë e komunikimit pozitiv.

U formua një grup nxënësish, i mbështetur nga disa mësimdhënës. Ata u mbledhën për të diskutuar rreth aktiviteteve të mundshme. Më tej, ata hapën një thirrje për nxënësit që të zgjedhin citate rreth komunikimit dhe të përgatitin një video të shkurtër të vetes duke e lexuar citatin dhe duke shpjeguar rëndësinë që citati ka për ta në vështrim të jetës në shkollë dhe më gjerë.

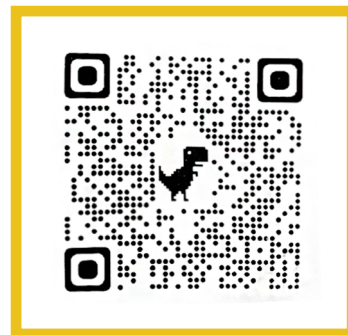
SESION PLANIFIKIMI I NJË GRUPI NXËNËSISH DHE MËSIMDHËNËSISH

Një numër citatesh dhe videosh u zgjedhën për të përpiluar një kolazh videosh për shpërndarje përmes mediave sociale. Video mund të gjendet në QR kodin e dhënë këtu. Përveç kësaj, duke qenë se ishte koha e Krishtlindjeve, me ndihmën e një mësimitdhënësi, nxënësit kanë pikturuar një mur në formën e një peme Krishtlindjesh, duke përdorur citate të zgjedhura për komunikimin. Muri do të qëndrojë i lyer kështu për ca kohë.

MURALI NË FORMËN E PEMËS SË KRISHTLINDJES, I ZBUKURUAR ME CITATE MBI KOMUNIKIMIN

KOLAZHI I VIDEOVE ME CITATE MBI KOMUNIKIMIN

Pas këtyre aktiviteteve, në sallën e shkollës u organizua një diskutim i hapur se si të përmirësohet komunikimi në shkollë ndërmjet palëve të shkollës. Për më tepër, psikologjia e sapoemëruar e shkollës ka hartuar një plan për të ndjekur me palët e shkollës temën e komunikimit pozitiv.

BASHKËPUNIMI DHE RRJETËZIMI NDËRMJET SHKOLLAVE

Përgjatë rrjedhës së projektit EDISON, shkollat pjesëmarrëse kanë shkëmbyer me njëra-tjetrën aspektet prioritare të palëve të tyre të shkollës dhe idetë për veprim, në të njëjtën kohë duke i dhënë njëra-tjetrës informacion kthyes konstruktiv. Kjo ka sjellë edhe te shembuj të bashkëpunimit ndërmjet shkollave. Një shembull i tillë është ai i shkollave “Dardania” në Pejë dhe “Mazllum Këpuska” në Gjakovë. Të dy këto shkolla identifikuan nevojën për të krijuar dhe fuqizuar grupet/klubet e nxënësve për ndërmjetësim mes bashkëmoshatarëve. Kështu, me mbështetjen e ekipit menaxhues të EDISON, nxënësit dhe mësimitdhënësit nga të dyja shkollat iu nënshtruan një programi trajnimi për ndërmjetësimin mes bashkëmoshatarëve të ofruar nga Qendra për Arsim e Kosovës. Ky bashkëpunim do të vazhdojë, pasi nxënësit nga të dyja klubet e ndërmjetësimit janë akorduar të ndajnë më tej përvojat e tyre të ndërmjetësimit me njëri-tjetrin.

PJESËMARRËSIT NGA TË DYJA SHKOLLAT NË TRAJNIMIN PËR NDËRMJETËSIM

KLASA SI BËRTHAMË E DEMOKRACISË

Klasa është vendi ku ndodhin shumica e ndërveprimeve gjatë ditës në shkollë dhe komunikimi është çelësi i ndërveprimeve demokratike. Në shkollën “Fehmi Agani” në Klinë, nxënësit e njëres nga klasat vendosën t’i japin përparësi komunikimit si një aspekt që kanë nevojë ta përmirësojnë në klasën e tyre. Në këtë drejtim, me mbështetjen e mësimdhënëses kujdestare të klasës dhe psikologes së shkollës, ata hartuan një projekt për nxitjen e komunikimit. Aktivitetet u ndërtuan njëri mbi tjetrin, duke forcuar lidhjet mes nxënësve dhe duke përmirësuar atmosferën.

Fillimisht nxënësit iu nënshtruan një programi trajnimi mbi shkathtësitë e buta, përmes së cilit u pajisën me shkathtësitë e nevojshme për ndërveprimin pozitiv. Kjo u pasua nga diskutime në klasë për çështjet me rëndësi, siç ishte ndershmëria. Për ta trajtuar këtë temë, mësimdhënësjja zgjodhi filmin e quajtur “Gjeniu i keq” për ta parë së bashku me nxënësit. Filmi u analizua gjerësisht nga nxënësit, duke nxjerrë mesazhe të vlefshme.

Më pas, secili nxënës hartoi qëllimet personale që lidhen me përmirësimin e komunikimit dhe në klasë u ndërtua një pemë e qëllimeve. Në fund të çdo muaji nxënësit rishikonin sjelljen e tyre kundrejt qëllimeve të përcaktuara, për të vlerësuar përmirësimet. Një aktivitet tjetër që u lehtësua nga psikologjia e shkollës ishte “Kartat e ndjenjave dhe emocioneve”, i cili shërbeu për të njohur më mirë njëri-tjetrin dhe për ta nxitur dhembshurinë ndaj bashkëmoshatarëve.

AKTIVITETI “KARTAT E NDJENJAVE DHE EMOCIONEVE”

HAPI 4: VLERËSIMI

PËRGATITJA

Pas planifikimit dhe zbatimit të veprimeve të tyre, shkollat vazhduan me hapin 4 – vlerësimi. Menaxherët dhe ekspertët e projektit i njoftuan shkollat me këtë hap dhe zhvilluan metodologjinë për zbatimin e vlerësimit. Me kujdes u përgatit metodologjia për punëtorinë e vlerësimit, me qëllim që ekipet shkollore të pajisen me njohuri dhe shkathtësi për të kryer vlerësimin në shkollat e tyre.

Në prill 2023, u organizua një punëtori dyditore për vlerësimin, me pjesëmarrjen e anëtarëve të ekipeve shkollore. Si gjithmonë, pjesa e parë iu kushtua shkëmbimit të përvojave me zbatimin e hapit të mëparshëm, që në këtë rast ishte zbatimi i veprimeve të tyre. Në pjesën e dytë u prezantuan konceptet dhe metodat e vlerësimit, ndërsa më tej u shtjellua vlerësimi në kuadër të projektit EDISON. Shkollave iu prezantuan mjetet e vlerësimit dhe u pajisën me shabllonin e planit të vlerësimit, të paraqitur në [shtojcën 10](#). Gjatë punëtorisë, ekipet e shkollave filluan të punojnë për planet e tyre të vlerësimit, duke përdorur shabllonin e dhënë.

AKTIVITETET E
PUNËTORISË SË KATËRT

ZBATIMI

Pas punëtorisë, ekipet e shkollës përfunduan planet e vlerësimit dhe ishin gati për të vazhduar me procesin e vlerësimit. Përgjatë gjithë projektit, shkollat u këshilluan të mbajnë shënime dhe të dokumentojnë të gjithë hapat. Kjo qasje e bazuar në dëshmi u ndihmoi shkollave në vlerësimin e procesit.

Shkollat rishikuan të gjitha rezultatet/arritjet nga secili hap, duke përdorur metoda, tregues dhe instrumente të ndryshme, për të përcaktuar nëse programi/projekti ka arritur rezultatet e synuara. Shumica e shkollave punuan ngushtë me palët e shkollës për të zbuluar përvojën e tyre me projektin e shkollës. Disa shkolla kanë përdorur pyetësorë për të marrë informata nga palë të caktuara, ndërsa intervista individuale dhe me grupe të përqendruara kanë përdorur me palë të tjera. Në raste të tjera, shkollat u mbështetën vetëm në intervista, duke u përpjekur të arrinin përtej ndryshimeve të prekshme, në ndjenjat dhe këndvështrimet personale të palëve të ndryshme.

**Ne si mësimdhënës,
nga ky projekt po
mësojmë se si të
reagojmë në mënyrë
konstruktive ndaj
llojshmërisë në klasë
dhe si ta kthejmë
klasën në mjedis
të duhur për t'iu
përgjigjur nevojave
të ndryshme të
nxënësve.”**

(Mësimdhënëse e
shkollës «Fehmi
Agani» në Klinë)

**Mendoj se
vendimmarrja e
nxënësve është
rritur, sepse ka
çështje në shkollë
për të cilat ne si
nxënës vendosim”**

(Një nxënëse
e shkollës
“Muharrem
Shemsedini” në
Ferizaj)

ORGANIZIMI I INTERVISTAVE ME GRUPE TË PËRQENDRUARA ME NXËNËSIT PËR TË VLERËSUAR PJESËMARRJEN E NXËNËSVE:

Shkolla “Muharrem Shemsedini” në Ferizaj ka organizuar zgjedhjet e nxënësve duke përdorur standardin e zgjedhjeve të vërteta në nivelin lokal e qendror. Për të marrë informatat kthyesë për procesin dhe përfitimet nga ky proces, u organizuan dy intervista me grupe të përqendruara. Njëra intervistë u organizua me një grup të nxënësve të rëndomtë, ndërsa tjetra me nxënësit që ishin pjesë e ekipit organizativ. Pyetjet kyçe për këto intervista janë dhënë më poshtë:

Intervista me grupin e nxënësve të rëndomtë
Pyetjet e diskutimit:

Sa keni njohuri rreth zgjedhjeve të mbajtura në shkollë?

A mendoni se kandidatja e zgjedhur ka pas programin më të mirë?

Si ndiheni ju si nxënës të kësaj shkolle?

Sipas jush, sa mendoni se është rritur vendimmarrja e nxënësve në shkollës?

A keni marrë pjesë në aktivitete të organizuara nga këshilli i nxënësve? Nëse po, në cilat?

A do të dëshironit që të jeni kandidatë për kryetar shkolle në zgjedhjet e ardhshme pas dy vitesh? Pse, ose pse jo?

Intervista me nxënësit që ishin pjesë e ekipit organizues
Pyetjet e diskutimit:

Si e vlerësoni punën e ekipit organizues?

Cili ishte roli juaj në projekt?

Si ndjeheni ju si nxënës që jeni pjesë e këtij grupi?

A mendoni se ka ndryshime në vendimmarrje pas organizimit të zgjedhjeve të lira dhe demokratike në shkollë?

A parashikoni se mund të vazhdojmë me projekte tjera që na ndihmojnë të bëhemi shkollë demokratike?

C

**REZULTATET,
REFLEKTIMET DHE
HAPAT TUTJE**

1 PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I NGJARJES PËRFUNDIMTARE

Ngjarja përfundimtare mbledhi përfaqësues të autoriteteve arsimore qendrore dhe lokale, akademikë, KEC dhe organizata të tjera, si dhe përfaqësues të shkollave. Në këtë ngjarje mori pjesë edhe një delegacion nga Universiteti i Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve. Kjo ngjarje mund të cilësohet si një sukses i madh. Dy organizatorët, Veton Sylhasi dhe Rolf Gollob, bënë përpjekje të përbashkëta paraprakisht për të siguruar një ditë shumë interaktive. Mëngjesi iu dedikua rezultateve dhe prezantimeve, ndërsa pasdita u ofroi shkollave pjesëmarrëse një mundësi tjetër për të reflektuar mbi proceset e tyre të nxënies dhe rezultatet.

Në seancën e paraditës, folësit në konferencë patën mundësinë të analizojnë shkallën në të cilën qasja e zgjedhur plotëson nevojat aktuale të vendit dhe të nxënësve, si nga këndvështrimi i jashtëm ashtu edhe nga ai i brendshëm. Ata gjithashtu ishin vetëkritikë se situata ekonomike, sociale dhe politike si dhe kriza me Covid-19 nuk përfaqësojnë një mjedis të lehtë për reformat arsimore. Megjithatë, u theksua se rrethanat e vështira në veçanti tregojnë se sa të rëndësishme janë projektet arsimore dhe bashkëpunimi arsimor. Në fjalën e saj të mirëseardhjes, përfaqësuesja e Universitetit të Cyrihut për Përgatitjen e Mësimdhënësve theksoi se bashkëpunimi me dekada mes Cyrihut dhe Prishtinës është garanci e të nxënies të ndërsjellë. Ajo theksoi se ky bashkëpunim në projektin EDISON ka dëshmuar gjithashtu se është e mundur të arrihen rezultate të mira edhe në rrethana të vështira, duke theksuar rëndësinë e përfshirjes aktive dhe vetëmohuese të të gjitha palëve të interesuara. Përfaqësuesi nga MASHTI në fjalën e tij theksoi qëndrueshmërinë institucionale dhe personale, duke shtuar se Kosova dhe Zvicra kanë një traditë të gjatë të bashkëpunimit të ngushtë, gjë që e bën të lehtë trajtimin dhe zbatimin e shpejtë të aspekteve qendrore të një projekti. Përfaqësuesi i KEC-it po ashtu theksoi historinë e gjatë të bashkëpunimit dhe nivelin e lartë të besimit. Ai shpjegoi se interesat e përbashkëta arsimore ishin gjithashtu në qendër të zhvillimit të projektit në projektin EDISON, pasi shkollat si njësi mësimore janë garantuesit qendrorë të çdo zhvillimi. Inkurajimi i bashkëpunimit mes drejtorëve të shkollave dhe ekipeve të tyre në planifikimin, zbatimin dhe shqyrtimin kritik të nismave, u theksua si vendimtar për përparim.

Ishte emocionuese të zbulohej se çfarë zhvillimesh të mëtejshme kanë bërë shkollat në aspektin e përmbajtjes. Fakti që çdo shkollë ka vendosur prioritete krejtësisht të ndryshme mbi bazën e të njëjtave udhëzime dhe kontribute, tregon se reforma arsimore nuk mund të ndodhë kurrë nga lart-poshtë. Ndërsa korniza e udhëzimeve dhe kushteve të rëndësishme mund të vendosen, megjithatë zbatimi dhe planifikimi konkret është përgjegjësi e njëjësive shkollore. Ky realizim u konfirmua edhe në EDISON dhe u prezantua me shumë besueshmëri nga përfaqësuesit e shkollave. Fakti që ishte gjithashtu e mundur të vihehin në dukje në mënyrë vetëkritike zbatime më pak të suksesshme, tregon se koncepti i të nxënies në bashkëpunim është kuptuar mirë, por edhe se është krijuar besim i madh reciprok ndërmjet palëve.

2 PËRSHKRIMI I POSTERËVE

Çdo shkollë pjesëmarrëse ka përgatitur një poster që prezanton elementet kryesore të procesit të zhvillimit të saj. Këta posterë u prezantuan në ngjarjen përfundimtare, në një sesion që nuk ishte vetëm ekspozitë, por edhe një mundësi për të gjithë pjesëmarrësit e ngjarjes që të përfshihen në diskutim dhe të japin komente konstruktive për shkollat, bazuar në posterë. Më poshtë, çdo poster është paraqitur së bashku me një shpjegim të shkurtër të përmbajtjes.

Posteri i shkollës “Abaz Ajeti” në Gjilan paraqet një tekst të shkurtër që shpjegon hapat e ndërmarrë në procesin e tyre zhvillimor. Më tej, ai përfshin foto të aktiviteteve në projekt, siç janë pjesëmarrja në një nga punëtoritë, përfshirja në aktivitetin e kartave me mësimdhënësit, diskutimi në kafenenë botërore me nxënësit, nxënësit duke punuar në pemën e komunikimit, etj. Po ashtu janë paraqitur disa citate komunikimi të mbledhura nga nxënësit, si edhe kodi QR i videos me citate komunikimi dhe kuptimin e tyre për jetën e përditshme të nxënësve.

SHFMU "Abaz Ajeti"-Gjilan

Projekti EDISON me temë "Përfjetojmë demokracinë në shkollë"

Qëllimi i projektit është të forcohen kompetencat demokratike në shkollë. Si hap i parë, është bërë përcaktimi i agentëve për zhvillim demokratik të shkollës, përmes analizës së nevojshme. Më tej, shkolla ka hapur diskutimin me palët e interesit dhe janë grumbulluar propozimet për veprime demokratike në shkollë, ku vlen të theksohet se pas hulumtimit brenda shkollës del e nevojshme ndryshimi në shkollë në aspektin e "Komunikimit" ndërsa në hapin e tretë të projektit ishte "Veprimi" ku shkolla ka hartuar një projekt për veprimin demokratik në shkollë dhe ka zbatuar në bashkëpunim me palët e interesit në shkollë. Përvoja me zbatimin e projektit është dokumentuar dhe është hartuar një përmbledhje në anë të videoklipeve të shkurtra praktika të mira demokratike brenda shkollës të cilat po i publikojmë dhe në faqen e shkollës.

Pema e Ndërgjegjësimit

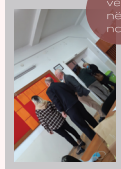

Komunikimi i mirë me të tjerët është si shiu në thatësi.

Paqja arrihet përmes komunikimit

Njerëzit janë të vetmuar sepse në vend të urave ndërtojnë mure.

Përpunimi i Pemës

Një fjalë e mirë është e ëmbël si mjaltë.

Sa më të sofistikuar janë mjetet tona të komunikimit, aq më pak komunikojmë.

Arti i komunikimit është gjuha e udhëheqjes.

EDISON
Experience Democracy
in Schools Now

PH ZH

Kanton Zürich
Letzlerfelden

ËRJETOMË DEMOKRACINË NË SHKOLLA

ZHVILLIMI LOKAL DEMOKRATIK

Shfmu "Dardania"
Pejë, Kosovë

2.1 Reflektim mbi analizën e nevojave

2.2 Përgatitja për diskutimet dhe propozimet me palët e shkollës

2.3 Diskutimi dhe propozimi i ndryshimit / zgjedhjeve lidhur me çështjet e prioritetit me palët e shkollës

H1

ËRCAKTIMI I AGJENDËS

1.1 Përgatitja për analizën e nevojave me palët e interesit në shkollë

1.2 Analiza e nevojave në shkollë

Përpunimi i ideve

Organizata: 33
Mësimdhënësit: 20
Prind: 33
Nënës: 33

Kafenetë Botërore

H2

DISKUTIMI DHE PROPOZIMI

PRIORITETET

Nxënësit	Mësimdhënësit	Prindërit
Mësimdhënia dhe të nxënësit	Pjesëmarrja e nxënësve në shkollën tonë	Atmosfera në shkollën tonë
Nxënësit në shkollën tonë	Mësimdhënësit në shkollën tonë	Vlerat, vizionet, ambicet
Hierarkia/ndarja e pushtetit dhe udhëheqja për të nxënë		

ÇËSHITJET PRIORITARE

Promovimi i pjesëmarrjes aktive

Komunikimi i shëndoshë

Ndjenja e pronësisë në shkollë

H3

VEPRIMI

3.1 Reflektim mbi diskutimin dhe propozimet me palët e shkollës

3.2 Përgatitja e veprimt - konkretizimi i planit të veprimt

3.3 Veprimt: Zbatimi i ndryshimit / zgjedhjeve në përputhje me planin e veprimt

INTERVISTA

Grupore	1	Nxënësit ndërmjetësues
7	Nxënësit jo ndërmjetësues	
1	Drejtoresha e shkollës	
3	Kordinatori i cilësisë	
1	Mësimdhënësit	

Ndikimi medial

Policia munitetit

H4

VLERËSIMI

4.1 Vlerësimi i veprimt / ndryshimeve të bëra në shkollë

4.2 Hartimi i raportit përfundimtar

4.3 Përgatitja e kontributëve për konferencën përmbyllëse

PUNIMI I PROJEKTIT

Qëllimi

Rezultati 1

Rezultati 2

H4

VLERËSIMI

4.3 Përgatitja e kontributëve për konferencën përmbyllëse

4.2 Hartimi i raportit përfundimtar

4.1 Vlerësimi i veprimt / ndryshimeve të bëra në shkollë

REFLEKTIMI I PËRGJITHSHËM

Bazuar në reflektimin e intervistave projekti EDISON: "Përfjetojmë demokracinë në shkollë" ka kontribuar pozitivisht duke ndikuar kështu në qëllimin dhe rezultatet kryesore të projektit: Promovimi i pjesëmarrjes aktive, komunikimit të shëndoshë dhe ndjenjës së pronësisë në shkollë

H4

VLERËSIMI

4.3 Përgatitja e kontributëve për konferencën përmbyllëse

4.2 Hartimi i raportit përfundimtar

4.1 Vlerësimi i veprimt / ndryshimeve të bëra në shkollë

KLUBI NDËRMJËTËSIMIT

Bashkëpunim me organizatën KEC

Krijimi i hapësirës dhe investimi

Përgatitja e materialeve/ Zbatimi

H4

VLERËSIMI

PROJEKTI Y & LIDERSHIP

Bashkëpunim me organizatën YMCA

Planifikimi i planogramit

Përgatitja e materialeve

KLUBI I DEBATIT

Krijimi i grupit

Planifikimi i aktivitetëve

Realizimi i debateve

H4

VLERËSIMI

ymca

Projekti Y dhe Leadership

Posteri i shkollës “Faik Konica” në Prishtinë paraqet disa aktivitete nga secili hap i procesit, të shoqëruara me fotografi. Në këtë mënyrë, nga hapi i parë, paraqiten pyetësorët për të tria palët dhe më tej diskutimi i gjetjeve me menaxherin/ekspertin e projektit si dhe me këshillin e shkollës. Për hapin e dytë prezantohet kafeneja botërore me mësimdhënësit, ndërsa për hapin e tretë është prezantuar nisja e projektit për bashkëpunimin ndërmjet mësimdhënësve dhe një nga aktivitetet për shkëmbim të përvojave mes tyre. Si pjesë e hait të katërt, u prezantua intervista me koordinatorin e cilësisë në shkollë.

Në shkollën “Fehmi Agani” në Klinë procesi është zhvilluar në një rën nga klasat, vetëm me nxënës. Posterit tregon rrjedhën e gjithë procesit, duke filluar me përcaktimin e agjendës e duke vazhduar me lehtësimin e diskutimit dhe propozimeve përmes kafenesë botërore. Pastaj përmbajtja e posterit kalon te veprimi që u orientua në komunikimin, ndërsa përmbyllet me vlerësimin që u bë përmes intervistës në grup të përqendruar me nxënës. Në lidhje me veprimin, posterit paraqet qëllimin e projektit, rezultatet e pritura dhe disa nga aktivitetet si trajnimi mbi shkathtësitë e buta, shikimi i një filmi dhe diskutimi rreth tij, kartat e ndjenjave dhe emocioneve, etj.

Posteri i shkollës “Gjergj Fishta” paraqet çdo hap të procesit të zhvilluar me nxënësit, duke shpjeguar secilin prej tyre dhe duke i shoqëruar me foto. Ai shpjegon se përcaktimi i agjendës është bërë duke përdorur aktivitetin e kartave me nxënësit. Më tej, u organizua diskutimi i kafenesë botërore, ndërsa projekti ishte i fokusuar në pjesëmarrjen e nxënësve në vendimarrje në shkollë. Posteri përmban informata edhe për vlerësimin që u bë përmes intervistave me nxënësit. Në fund u nxorën disa citate nga nxënësit. Njëri prej tyre thotë “Ne veprojmë për demokracinë sot, për të jetuar në demokraci nesër”

EDISON
 Experience Democracy
 in Schools Now

Poster

SHFMU “Gjergj Fishta” Prishtinë

HAPAT:

1. IDENTIFIKIMI
2. DISKUTIM DHE PROPOZIME
3. VEPRIMI
4. VLERËSIMI

QËLLIMI

Nxënësit të mësojnë si të marrin pjesë në vendimmarrjen demokratike dhe të ndërmarrin përgjegjësi që në moshë të vogël përmes aktiviteteve ku do të paraqesin mendimin/idenë e tyre për çdo hap vendimtar në shkollë në mënyrë demokratike.

1. IDENTIFIKIMI

PJESËMARRËSIT- NXËNËSIT E KLASËVE TË 5, 6, 7, 8 DHE 9.
IDENTIFIKIMI NGA KARTAT PËR NXËNËSIT. NGA VOTIMI I DEKLARATAVE IDENTIFIKUAM ASPEKTIN- “PJESËMARRJA E NXËNËSVE”.
NËNASPEKTET MË TË VOTUARA NGA SECILI GRUP JANË KËTO:
 1. NË SHKOLLËN TIME, TË GJITHË NJERËZIT KUJDESEN QË TË KEMI NJË SHKOLLË TË BUKUR E TË MIRË (P.SH. NUK KA MBETURINA NË TOKË, NUK KA VANDALIZËM, NUK KA DHUNË NDAJ TË TJERËVE, NUK KA PADREJTËSI).
 2. NË SHKOLLË NDIHEM I SIGURT.
 3. EKZISTON NJË ATMOSFERË MIQËSORE NDËRMJET NXËNËSVE NË SHKOLLË.

2. DISKUTIM DHE PROPOZIME

Metoda e Kafenesë Botërore, gjatë kësaj metode janë përfshirë 20 nxënës, nxënësit kanë qenë të ndarë në 5 grupe me nga katër nxënës. Mënyra e ndarjes së grupeve ka qenë me anë të fletave me ngjyra. Disa nga propozimet janë: Të kemi hapsirë të jemi pjesë e aktiviteteve. Të lejohen mjetet teknologjike gjatë orës mësimore për njësi mësimore. Të mos krahasohen nga arsimtarët nxënësit sepse secili jemi të veçantë si personalitete, idetë tona janë të vlefshme dhe të dobishme vetëm të kemi hapsirë t'i shprehim ato. Pjesëmarrja e nxënësve në projekte duhet të jetë njësoj për të gjithë nxënësit dhe nga të gjithë arsimtarët. Arsimtarët duhet të flasin me nxënësit kur shfaqin rënie në mësim, ndoshta kanë probleme në familje, duhet t'i inkurajojnë ata nxënës dhe jo t'i gjykojnë dhe qortojnë. Të krijohet një “Forum Diskutimi” në shkollë që fëmijët të flasin lirshëm dhe jo të gjykojnë, grupi që i motivon të gjithë nxënësit e shkollës. Të ketë një kuti të madhe në shkollë ku ne nxënësit të shkruajmë për ndonjë aktivitet, program, garë, ankesë, lëndatë. Të pikturojmë në muret e shkollës duke i përkrahur të gjithë nxënësit që ndihen të bullizuar, të vetmuar, të lënduar. Të na u mundësohet një orë me kujdestaren/kujdestarin të takohemi pas shkollës në lokal që të kujdestarja/kujdestari të na njoft më mirë se çfarë kemi probleme dhe të na kuptoj. Të kemi televizor në çdo klasë dhe një orë në javë të prezantojmë vetëm ne nxënësit.

3. VEPRIMI

Aktivitetet të cilat janë realizuar në shkollën tonë janë:

- a) **Lideri i së ardhmës** - zgjedhja e përfaqësueses së KKN
- b) **Lulet e kopshtit** - mbjellja e luleve të kopshtit nga nx.
- c) **Forum diskutimi** - diskutim këshillues dhe motivues.
- d) **Kutia e dëshirave** - kuti e dëshirave, kërkesave...
- e) **Informacioni teknologjik** - tv në koridor ku shpërndan informacione për të gjithë nxënësit e shkollës.

Aktiviteti “Forum diskutimi” përfaqësuesja e KKN të shkollës informojnë nxënësit e klasëve të pesta për sfidat, sjelljet e tyre pas mbarimit të klasës së pestë, mësuhan për rolin dhe rëndësinë e KKN. U motivuan nxënësit për mësim, u këshilluan për sjellje ndaj mësimeve.

4. VLERËSIMI

Vlerësimi nga nx:

Nxënësit nga intervista janë përgjigjur në disa pyetje ku me anë të këtij projekti kemi fuqizuar mendimin dhe vendimmarrjen në mënyrë demokratike.

THËNJE NGA NXËNËSIT

Sot veprojmë për demokraci që nesër të jetojmë në demokraci...

...jap mendim, jap shpresë, jap forcë për zërin tim që të dëgjohet...

SOT PJESË E AKTIVITETIT NESE LIDER I SË ARDHMËS

Dhjetor, 2023

Ngjashëm, poster i shkollës “Ilaz Thaçi” në Han të Elezit gjithashtu paraqet aktivitetet e zhvilluara hap pas hapi. Përcaktimi i agjendës u zbatua nëpërmjet pyetësorëve me nxënës dhe prindër dhe nëpërmjet aktivitetit me karta me mësimdhënësit. Kafenetë botërore u përdorën për diskutim dhe propozime. Veprimi ishte i përqendruar në përfshirjen e prindërve në shkollë dhe aktivitetet e ndryshme me prindërit janë paraqitur, të shoqëruara me fotografi.

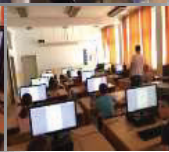
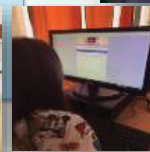
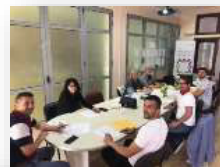
EDISON
Experience Democracy
in Schools Now

**PH
ZH** ZÜRICH UNIVERSITY
OF TEACHER
EDUCATION

Hapi 1

Përcaktimi i agjendës

- Njoftimi për projektin EDISON
- Analiza e aspekteve dhe deklaratave për nx. ars. dhe pr.
- NXËNËSIT – pyetësor online
- PRINDËRIT – pyetësor online
- ARSIMTARËT – kartat fizike

Hapi 2

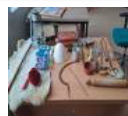
Diskutim dhe propozim

Hartimi i planit të veprimit
“Kafenetë botërore” me tre palët
Diskutime, propozime dhe përzgjedhje të prioriteteve

NXËNËSIT - vendosja e një table digjitale

PRINDËRIT - bashk. me ars. **Akt. Jashtëkurrikulare** - *Ditët mjedisore, aktivitete mjedisore dhe shetitjet*

ARSIMTARËT - bashkëpunimi me prindër (*festat e shkollës*)

Hapi 3

Veprimi

1. Është vendosur një TV në koridor
2. Dita e shkollës është organizuar së bashku me prindërit
(Ftesa zyrtare: KDSH, KP,...)
1. Prindërit po marrin pjesë në akt. Jashtëkurrikulare
(Akt. Mjedisore, akt. Sportive, vizita të ndryshme)

Hapi 4

Vlerësimi

Kemi dal me rezultatete pozitive

**Nxënësit
Prindërit
Arsimtarët**

Posteri i shkollës “Mazllum Këpuska” në Gjakovë shpjegon në detaje secilin nga hapat. Aty sqarohet se përcaktimi i agjendës është realizuar nëpërmjet pyetësorëve me nxënës dhe prindër dhe nëpërmjet kartave me mësimdhënësit. Janë dhënë numrat e pjesëmarrësve dhe janë paraqitur tri prioritetet e përzgjedhura. Hapi i dytë shpjegon pyetjet kryesore të përdorura për lehtësimin e diskutimit në kafenenë botërore dhe gjithashtu disa nga idetë e dala nga secila prej palëve të shkollës. Hapi i tretë shpjegon se projekti ishte i fokusuar në aktivizimin e nxënësve në klubet e nxënësve dhe përmes fotove prezanton klubet e ndryshme të nxënësve. Hapi i katërt shpjegon se vlerësimi është bërë përmes intervistave në grup të përqendruara me të tria palët e shkollës. Gjithashtu jep pyetjet kyçe për vlerësim, sikurse edhe rezultatet shumë pozitive të vlerësimit.

EDISON
Experience Democracy in Schools Now

Shkolla e Mesme e Ulët
"Mazllum Këpuska"-Gjakovë

Korrik 2020 drejtorja e shkollës sonë aplikoi në programin Edison "Zhvillimi demokratik i shkollave", një projekt që financohet nga Fondi i Lotarisë së Kantonit të Cyrihut, dhe implementohet nga Qendra IPE e Universitetit të Cyrihut për Edukimin e Mësimdhënëseve, në bashkëpunim me KEC, MASHT dhe Komunën e Gjakovës. Për fat të mirë në mesin e 10 shkollave të përzgjedhura nga gjithë Kosova ishte edhe shkolla jonë.

Ekipi i shkollës: Arbënor Pozhepu - drejtor, Meretore Veqa - koordinatore e gjësë dhe Jeta Ismaili - mësime dhe...

Hapi I: Përcaktimi i agjendës

Pas trajnimit online dhe takimit në Prishtinë (i. Murten Retzi dhe i. Veton Sylhasi) - u morrën instruksionet dhe detyrat për realizimin e procesit humlutes në të cilin u përfshinë të gjithë mësuesit, prindërit dhe mësimdhënësit.

30 Prill 2021 - Punëtori me 30 mësimdhënësit (kartat e të dhënave)

Pyetësorët me 165 nxënës dhe 131 prindër.

3 aspektet e identifikuar nga mësimdhënësit:

1. Bashkëpunimi ndërmjet mësimdhënëseve të mësimdhënësit apo 86.6%
2. Bashkëpunimi me komunitetin (24 mësimdhënësit apo 80%)
3. Bashkëpunimi me komunitetin (24 mësimdhënësit apo 80%)

Me fokus të çështja e tretë: vëzhgimi reciprok të mësimdhënësit në orët mësimore të njëri-tjetrit, përmirësimi të cilësia së mësimdhënësit dhe naënies, menaxhimit të orës, etj.

2. Iniciativa (15 mësimdhënësit apo 50%)

Çështja më e ndeshme: Inkurajimi i mendimit krijues dhe inovacionit në shkollën tonë, si të nxënësit, ashtu edhe të mësimdhënësit.

3. Bashkëpunimi me komunitetin (24 mësimdhënësit apo 80%)

Nxënësve duhet ofruar me shumë mundësi që të nxënë rreth qytetarisë të bazuar në jetën reale, në bashkëpunim me komunitetin e gjërë (p.sh. të mësuarit e shërbimit në komunitet, ku fëmijët mund të ofrojnë shërbime për komunitetin e gjërë, siç janë shërbimet sociale ose llojeve tjera.

Hapi II: Diskutim dhe propozime

4-5 Tetor 2021: Takimi i madhsh. Ekipi punoi planin e veprimtë për fazën e dytë - 4 faza të diskutimit dhe propozimeve, u parashikua detyrat konkrete, personat përgjegjës si dhe afatet e konkretizimit të punëve. U parashikua zhvillimi i 3 "Kafeneve Botërore". 3 aspekte të cilat nga hapi i parë, 3 grupe përfshijë: mësime, prindër dhe nxënës. Afat kohor: 16-22 Dhjetor.

Pyetjet kryesore për generimin e ideve:

Nxënës: Çfarë mund të bëhet në shkollë që të përmirësohet praktikat e mësimdhënësit dhe të nxënës, ashtu që ata të jenë më të përfshirë për ne në mësim?

Mësimdhënësit: Çfarë mund të bëjnë në shkollë që ta përmirësojnë bashkëpunimin ndërmjet mësimdhënëseve, në funksion të përmirësimit të praktikave të mësimdhënësit?

Prindërit: Çfarë mund të bëjë shkolla që pjesëmarrja e nxënësve të jetë më e lartë në vendimarrje?

Realizimi në bazë, shkollë e COVID-19. Prindërit (27) dhe mësimdhënësit (27) - votimi përmes Google Forms, nxënës (17) - votim me fletëza.

Të propozimet që u votuan më shumë nga mësimdhënësit ishin:

1. Ndeshim me kolegëve përvojat e mira (jo të mira) - 12 vota apo 46.2%
2. Vizita të ndryshme të lidhura me njësitë, shkëmbimi i përvojave me të tjerët - 8 vota apo 30.8%
3. Punëtori ndërmjet akteveve profesionale për shkëmbimin e përvojave të mësimdhënësit - 8 vota apo 30.8%

Të propozimet që u votuan më shumë nga prindërit ishin:

1. Shkolla ka nevojë për psikolog - 13 vota apo 76.5%
2. Krijimi i kabineve me qëllim që ora të jetë më produktive - 12 vota apo 70.6%
3. Përfshirja e bashkëpunimit "prind - mësimdhënësit - nxënës" - 10 vota apo 58.8%

Të propozimet që u votuan më shumë nga nxënësit ishin:

1. EkskurSIONE në shesh/ të vutshen vendet që lidhen me lëndët gjeografik, historik, etj. - 15 vota apo 88.24%
2. Klube të ndryshme të lëndëve ku nxënësit shprehin talentin - 5 vota apo 29.4%
3. Shfaqja e mësimve në smartboard - 5 vota apo 29.4%.

Hapi III: Veprimi - Aktivizimi i nxënësve në klube

Hapi IV: Vlerësimi

- Fokus grupi me nxënës
- Fokus grupi me mësimdhënësit
- Fokus grupi me prindër

Pyetjet orientuese lidhur me fokus grupet:

1. Cilat janë përshtypjet dhe përvojat tuaja gjatë angazhimit tuaj në grup?
2. A ka vlerë të jeni pjesë e klubeve?
3. Sa keni përfituar nga takimet dhe aktivitetet në klube?
4. Si ka ndikuar në ju angazhimi në klube?
5. A ka funksionuar puna në klube? Cilat klube kanë funksionuar më mirë?
6. Cilat janë sygjerimet dhe rekomandimet tuaja lidhur me punën e klubeve në vitin e ardhshëm

Rezultatet treguan se formimi i klubeve ishte mirëseardhur për nxënës dhe shkollës, pasi që ata kanë mundësinë të bashkohen me nxënës të tjerë të cilët kanë talentet, dëshirat, qëllimet dhe nevojat e njëjta ose të përafërta, të cilat duan t'i zhvillojnë më tutje.

orët e mësimi të shkëmben ide e mendime, gjë që nuk mund të bëjnë në orë e mësimi. 100% e tyre janë shprehur se kanë përvojat të mira, se kanë përfituar nga to dhe se ia ka lehtë të jenë pjesë e tyre. Ata u shprehën se kanë përfituar shumë.

Klubet që kanë funksionuar më së miri kanë qenë Klubi i debatit, e poashtu edhe Klubi i artit, i lojërave, i ekmandimit ishin për vazhdimin e punës me klubet ekzistuese dhe formimi i edhe disa klubeve të reja. Sifta e votime ishte orari pas mësimi, me ç'rast kërkuan të ketë orar më fleksibil në orët e pasdites.

Poster i shkollës “Muharrem Shemsedini” në Ferizaj jep informata se si u zhvillua secili hap. Përcaktimi i agjendës është bërë përmes kartave me mësimdhënësit dhe nxënësit dhe përmes pyetësorëve me prindërit. Në vijim të saj, tregohet për prioritetet e vendosura. Kafenetë botërore janë organizuar me nxënësit dhe mësimdhënësit, ndërsa një lloj tjetër diskutimi është bërë me prindërit në hapin e diskutimit dhe propozimeve. Në hapin e veprimit ishin dy projekte të realizuara paralelisht, njëri që synonte ngritjen e kapaciteteve të mësimdhënësve për të integruar mësimin e demokracisë brenda kurrikulës së tyre, ndërsa tjetri ishte i përqendruar në rritjen e pjesëmarrjes së nxënësve dhe prindërve. Vlerësimi është bërë përmes intervistave dhe posterit paraqet disa nga ndryshimet pozitive të nxjerra nga hapi i vlerësimit. Poster i është pasuruar me foto të aktiviteteve për çdo hap, sikurse edhe me shabllone të përdorura.

EDISON
Experience Democracy
in Schools Now

Positat e fuqishme në shoqëri janë të lidhura me vullnetin qytetar (p.sh. Votimi) përmes konkurrencës së ndershme.
(Merkel 2016)

Hapi i parë – përcaktimi i agjendës

Kartat me mësimdhënës:

- Mësimdhënësia dhe të nxënët
- Të mësuarit e demokracisë
- Atmosfera, kultura

Pyetësori me prindër:

- Pjesëmarrja e prindërve
- Komunikimi
- Initiativa sa më shumë ne funksionimin e brendshëm në aspektin e rregullit dhe disiplinës

Kartat me nxënës:

- Pjesëmarrja e nxënësve
- Të mësuarit e demokracisë
- Atmosfera, kultura

Hapi i dytë – diskutimi dhe propozimi

Kafeneja botërore me mësimdhënës:

Mësimdhënësia dhe të nxënët (Demokracia si përmbajtje e qartë e mësimdhënies dhe të nxënët)

Diskutim me prindër:

Pjesëmarrja e prindërve

Kafeneja botërore me nxënës:

Pjesëmarrja e nxënësve

Hapi i tretë – veprimi

Projekti 1

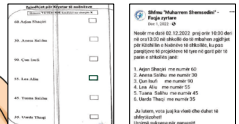
- Zhvillimi i kapaciteteve të mësimdhënësve për përfshirje të mësimdhënies së demokracisë brenda lëndëve mësimore
- Vetëdijësimi i palëve të shkollës për rëndësinë e të jetuarit të demokracisë në shkollë e komunitet

Projekti 2:

- Zhvillimi i kapaciteteve të nxënësve dhe prindërve për pjesëmarrjen e tyre në vendimarrje
- Trajnim njëditor me nxënës dhe prindër për pjesëmarrjen e tyre në vendimarrje në shkollë
- Organizimi zgjedhjeve të lira dhe demokratike për Këshillin e Nxënësve të Shkollës me mandat dy vjeçar

Realizimi i premtimit (dollar për celular)

Modeli i votimit, njohimi në faqen e shkollës dhe lista e një klase me votuesit e saj

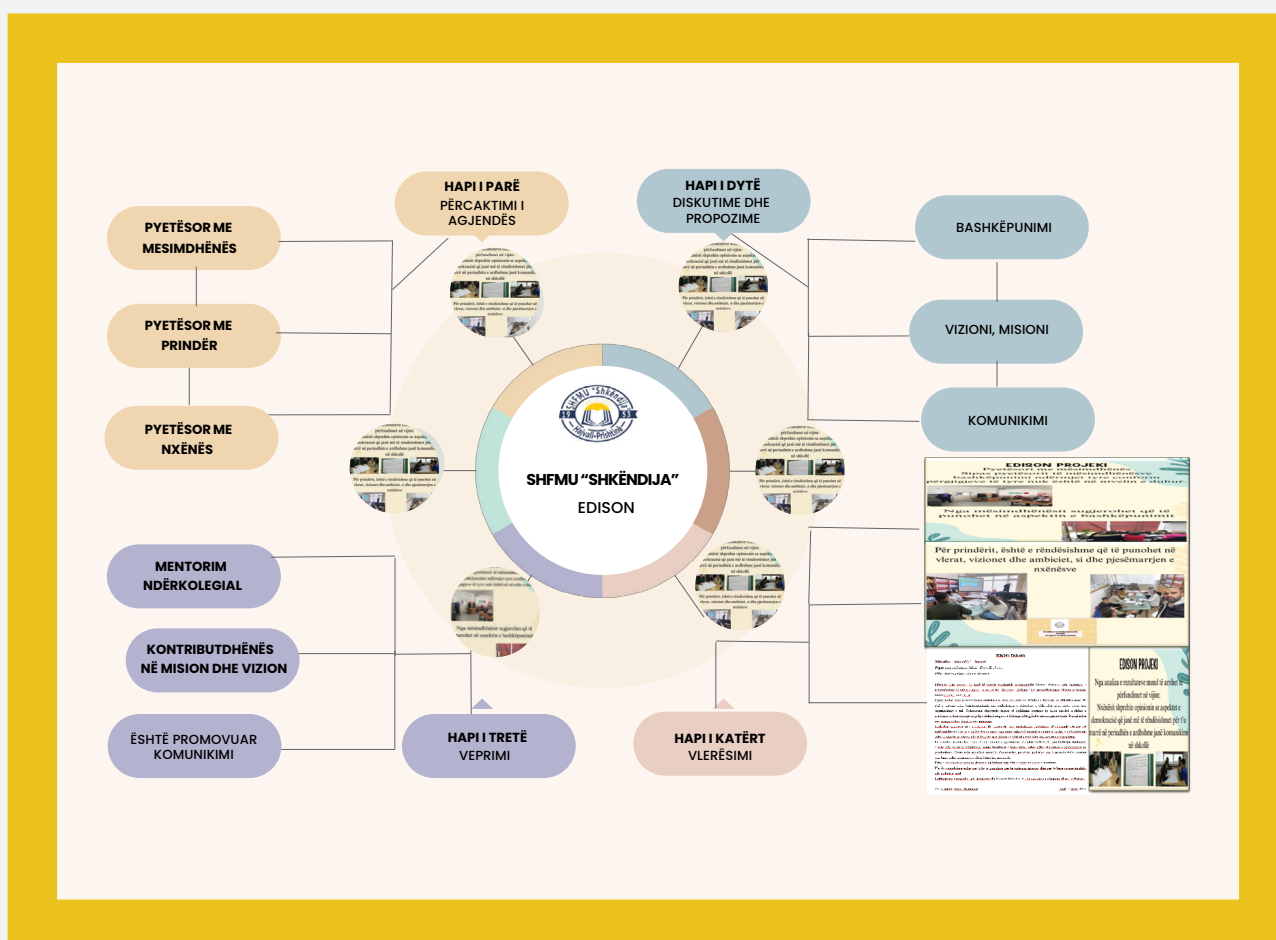
Komunikimi, bashkëpunimi, transparenca, toleranca, atmosfera shkollore, vendimarrja, iniciativa....

Hapi i katërt - vlerësimi

- A ka ndryshim në vendimarrje pas organizimit të zgjedhjeve të lira dhe demokratike në shkollë?**
 - ✓ Pas organizimit të zgjedhjeve të lira dhe demokratike në shkollë, shkolla ka pësuar ndryshime sa i përket ambientit dhe aktivitetit
- Si ndjeheni ju si nxënës që jeni pjesë e këtij grupi?**
 - ✓ Unë ndihem mirë pasi që me ndihmën e këtij projekti kemi zhvilluar shumë aftësi, gjithashtu kemi marrë njohuri lidhur me demokracinë që më herët nuk i kemi pasur.
- A ka ndryshim në vendimarrje pas organizimit të zgjedhjeve të lira dhe demokratike në shkollë?**
 - ✓ Po ka ndryshim, sepse këtë herë nuk janë përfshirë vetëm nxënësit me nota të mira, por të gjithë nxënësit në shkollë.
- A mendoni se keni arritur rezultate të mjaftueshme me këtë projekt dhe e do të vazhdojmë me projekte tjera që do të na ndihmojnë për të qenë shkollë demokratike?**
 - ✓ Mendoj që me këtë projekt më kemi arritur rezultate, por të cilat nuk mjaftojnë dhe do të vazhdojmë me projekte tjera që janë të lidhura me demokracinë në shkollë.
- A ka ndryshim në vendimarrje pas organizimit të zgjedhjeve të lira dhe demokratike në shkollë?**
 - ✓ Po ka ndryshim pas organizimit të zgjedhjeve, por mendoj që do të vazhdoj tërësisht ky ndryshim pasi që do të bëhet edhe realizimi i gjithë projektit të kësaj lloji drejtues të nxënësve.

ShFMU Muharrem Shemsedini “Fshat i Vjetër” - Ferizaj

Posteri i shkollës “Shkëndija” në Prishtinë është paraqitur si grafik, i cili përmban hapat e procesit me fjalë kyçe dhe disa fotografi që ilustrojnë ato. Aty tregohet se përcaktimi i agjendës është bërë përmes pyetësorëve me të tria palët e shkollës, Më tej, përshkruhet se në hapin e dytë janë diskutuar çështjet prioritare që ishin bashkëpunimi ndërmjet mësimdhënësve (për mësimdhënësit), vlerat, vizioni, qëllimet (për prindërit) dhe komunikimi (për nxënësit). Nga hapi i veprimit janë paraqitur rezultatet nga aktivitetet e kryera, ndërsa nga hapi i vlerësimit janë pasqyruar gjetjet kryesore.

Në krye të posterit, shkolla “Yll Morina” në Gjakovë ka paraqitur fotografi nga takimet me këshillin e shkollës dhe këshillin e nxënësve. Më tej posteri paraqet fotografi të pyetësorëve online me tri palët e shkollës. Në pjesën e poshtme të posterit, përmes degëzimeve janë paraqitur idetë që dolën nga diskutimi dhe propozimet. Në anën tjetër janë shfaqur disa fotografi që paraqesin aktivitete, si debatet mes nxënësve dhe mësimdhënësve.

EDISON
Experience democracy in
schools now

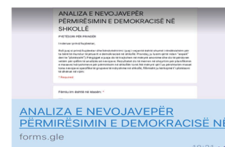
Përfjetojmë demokracinë në shkolla (2020 - 2023)

Takimet me këshillin e drejtues dhe këshillin e prindërve

Takimet me këshillin e nxënësve

Realizimi i pyetësorëve

Takimi i dytë me këshillin e nxënësve

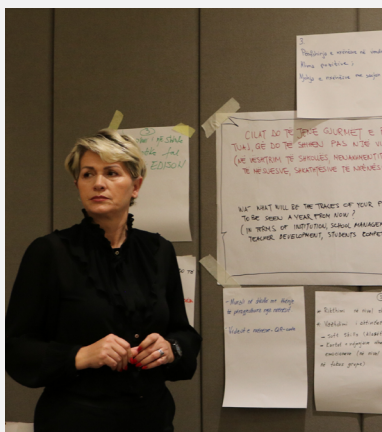
Temat e debateve

3

VLERËSIMI I PËRGJITHSHËM I PJESËMARRËSVE

Sesioni i vlerësimit përfundimtar u mbajt në ditën e konferencës përfundimtare, pas përfundimit të pjesës plenare të saj. Pjesëmarrësit u grupuan në ekipe shkollore, me posterin e tyre përkatës para vetes, bashkë me informacionin kthyes nga pjesëmarrësit e konferencës. Së pari, ata i lexuan komentet e pranuar në letra ngjitëse dhe pastaj u angazhuan në një diskutim ekipor për këtë.

Më pas, menaxherët dhe ekspertët e projektit ofruan një metodologji të strukturuar vlerësimi të përbërë nga tri aspekte kryesore për t'u vlerësuar: përvoja me procesin e zbatimit; vetëvlerësimi; dhe qëndrueshmëria e projektit. Për secilin nga aspektet ishte një pyetje kryesore e dhënë në një tabak letre, që u mundësonte ekipeve të mendonin dhe diskutonin për atë aspekt të veçantë. Secilit ekip shkollor iu dhanë letra të formatit A3 për t'i vënë shënimet kryesore nga diskutimi ekipor, për secilin nga aspektet. Shënimet e ekipeve për secilin aspekt u varën pranë pyetjes kryesore përkatëse, pasuar nga një diskutim plenar.

Më poshtë është dhënë përmbledhja e vlerësimit për secilin nga aspektet e vlerësimit.

3.1 PËRVOJA ME PROCESIN E ZBATIMIT

Megenëse projekti zgjati katër vjet dhe kishte shumë ngjarje që ishin jashtë kontrollit të shkollave, ishte e rëndësishme të kuptohet se si ia dolën shkollat me procesin mes ndryshimeve shoqërore. Pyetja u shtrua kështu: *Me grevat, pandeminë Covid-19 dhe ngjarje tjera që ndodhën rreth nesh, pse i qëndruam besnikërisht projektit dhe si arritëm ta ruajmë përqendrimin?*

Shkollat mbetën të përkushtuara ndaj projektit për shkak të vetëdijes së tyre të lartë që rrjedh nga vizioni i përbashkët dhe qëllimet e përcaktuara qartë drejt demokratizimit të shkollave. Pjesëmarrësit u nxitën nga vlerat dhe qëndrimet e tyre ndaj arsimimit dhe shkollës që duhet të jetë përfshirëse dhe të zhvillohet në mënyrë përfshirëse. Në këtë kuptim, pjesëmarrësit shprehën vendosmërinë e thellë për të bërë ndryshime pavarësisht rrethanave dhe sfidave, duke theksuar një përkushtim drejt realizimit të qëllimeve dhe nxitjes së angazhimit të vërtetë të anëtarëve të ekipit. Si shtesë, pjesëmarrësit vlerësojnë mbështetjen e dhënë nga menaxhmenti i projektit dhe nga trupat arsimore në nivel shkolle dhe komune.

Nga pikëpamja taktike, shkollat kanë arritur në masë të madhe të gjejnë zgjidhje për veprime në kohë pasigurie. Ata zbatuan ndryshimet demokratike në shkollat e tyre duke përdorur alternativa të ndryshme, siç ishte rasti me shfrytëzimin e digjitalizimit. Për një periudhë kohe, takimet dhe aktivitetet tjera virtuale ishin tiparet kryesore të punës së tyre. Në këtë drejtim, shkollat vazhduan të mbajnë komunikim të rregullt për të ushqyer pjesëmarrjen e të gjitha palëve të shkollës dhe bashkëpunimin me to.

3.2 VETËVLERËSIMI

Vlerësimi i performancës vetjake, përkatësisht vetëvlerësimi, është aspekt vendimtar i proceseve të vlerësimit. Anëtarët e ekipeve shkollore reflektuan mbi punën e tyre të bërë në kuadër të projektit gjatë periudhës së zbatimit, të udhëhequr nga pyetja e mëposhtme: *Në një shkallë nga 1-10 sa jeni të kënaqur me punën e bërë në projekt? Jepni shpjegim.*

Vlerësimi mesatar i performancës së tyre, i bërë nga anëtarët e ekipeve të shkollave është 7 nga 10. Kjo është përgjithësisht pozitive dhe jep informacion për një përfshirje të lartë të anëtarëve të ekipit. Ndonëse janë mjaft të kënaqur me punën që kanë bërë, anëtarët e ekipit të shkollës janë të vetëdijshëm se mund të kishin bërë edhe më shumë.

Ndër komponentët e punës së tyre që kontribuuan në sukses, më së shpeshti u përmend puna e ekipore. Anëtarët e ekipit kanë pasur një dinamikë të mirë mes tyre, duke ndarë detyrat, duke punuar me palët e ndryshme, duke shkëmbyer informacione dhe duke përshtatur punën e tyre sipas nevojës. Veçori tjera të punës së tyre po ashtu vlerësohen. Kështu, sugjerohet se informacionet e detajuara dhe metodat për zhvillimin demokratik të shkollës janë përdorur në masë të madhe nga ta, në kontekstin e tyre shkollore. Komunikimi ndërmjet ekipit dhe me të gjitha palët ishte transparent e i qartë, dhe kjo çoi në përfshirjen e palëve të shkollës. Qasja tërëshkollore në zhvillimin demokratik u zbatua dukshëm në disa shkolla, gjë që mbështetet nga reagimet pozitive të marra nga palët e shkollës gjatë hapit të vlerësimit.

Si pjesë e vlerësimit të punës së tyre, anëtarët e ekipeve shkollore kanë identifikuar gjëra që kanë ndikuar në rezultate. Disa prej tyre janë të lidhura më shumë me punën e tyre, ndërsa të tjerat janë më tepër çështje e faktorëve të jashtëm. Për këto të dytat, sidoqoftë, pjesëmarrësit mendojnë se nuk kanë arritur të minimizojnë efektet ose të gjejnë përshtatjet e duhura. Në këtë mënyrë, u pretendua se ka ende punë për të bërë për të pasur një nivel të duhur të bashkëpunimit mes mësimeve, dhe gjithashtu ka nevojë për rritjen e intensitetit të punës në disa nga klubet e nxënësve. Në një shkollë, aktiviteti i shënimit të Ditës së Demokracisë më 15 shtator dështoi për dy vite me radhë, për shkak të pandemisë dhe grevave të mësimeve. Edhe pse dy shkolla kanë dëshmuar se procesi mund të kryhet edhe me vetëm një palë të interesuar, ata mendojnë se do të kishte qenë më mirë nëse detyra do të kryhej me të gjithë palët e interesuara.

3.3 QËNDRUESHMËRIA E PROJEKTIT

E gjithë puna e bërë në kuadër të projektit nga shkollat medoemos la gjurmë të qëndrueshme që mund të shërbejnë si udhërrëfyes për shkollat në të ardhmen. Disa procese të dizajnuara, procedura të ndërtuara dhe struktura të vendosura përgjatë projektit, mund të mirëmbahen apo përshtaten për procesin e vazhdueshëm dhe ciklik të zhvillimit demokratik të shkollës. Ky vendim zakonisht merret në hapin 5 – rinisja, të çdo cikli zhvillimi.

Për të vlerësuar qëndrueshmërinë e projektit, pjesëmarrësit e projektit u pyetën: *Cilat do të jenë gjurmët e projektit tuaj që do të shihen pas një viti (sa i përket institucionit, menaxhimit të shkollës, zhvillimit të mësimeve, kompetencave të nxënësve, etj.).*

Gjëja më e vlefshme për sa i përket qëndrueshmërisë është vetë procesi. Të gjitha shkollat vlerësojnë procesin me 5 hapa si një model të zhvillimit demokratik gjithëpërfshirës të shkollës. Pjesëmarrësit mendojnë se janë në gjendje ta përsërisin procesin në mënyrë të përsëritur, pasi metodologjia dhe materialet janë tashmë të gatshme dhe përvoja është krijuar, po ashtu. Një tjetër element shumë i rëndësishëm që do të mbetet i qëndrueshëm është kultura e pjesëmarrjes. Pjesëmarrësit pohojnë se aspekt i çmueshëm i projektit ishte pjesëmarrja e nxënësve dhe prindërve në vendimarrje lidhur me çështjet e shkollës. Kjo përvojë nuk mund të fshihet lehtë – përkundrazi do të ushqehet më tej. Lartë është vlerësuar edhe komunikimi konstruktiv mes palëve dhe diskutimi e shqyrtimi për çështje me rëndësi për shkollën. Kjo formulë është lehtë për t'u mirëmbajtur.

Ka rezultate më konkrete të projekteve shkollore që mund të shërbejnë për t'u përhapur në të ardhmen. Këto përfshijnë aktivitete, metoda dhe teknika të dizajnuara mirë. Disa shembuj të këtij lloji janë: mbajtja dukshëm e arritjeve duke i portretizuar përmes artit të ngjyrosjes në mur; prodhimi i videove dhe ndarja e tyre nëpërmjet kodit QR; përsëritja me sukses e zgjedhjeve të nxënësve, të testuara; ose mirëmbajtja e klubeve të nxënësve bazuar në interesat e nxënësve.

4

MËSIMET E NXJERRA

Ndryshimet demokratike nuk ndodhin aq shpejt dhe dukshëm sa për shembull ndryshimet në infrastrukturë. Veprimet drejt zhvillimit demokratik në shkollë është vështirë të përfshijnë shumë palë të shkollës që në fillim. Në të vërtetë, ato përfshijnë vetëm njerëzit më të informuar dhe më entuziastë. Shkollat duhet të mbështeten në ta si një strukturë themelore njerëzore dhe të zgjerohen më tej tek anëtarët e tjerë të komunitetit të shkollës në mënyrë që të krijojnë një masë kritike për kulturën demokratike. Kjo kërkon kohë, dhe shkollat duhet të jenë të durueshme por këmbëngulëse.

Ndoshta përfitimet e projektit tonë nuk janë aq të dukshme dhe unë jam i vetëdijshëm se kemi mundur të bëjmë më mirë. Por më i rëndësishmi për mua është vetë procesi. Jam i bindur se mund ta përdorim këtë proces pesëhapësh në shumë fusha në të ardhmen”

(Një nxënës, anëtar i ekipit bërthamë në shkollën “Faik Konica” në Prishtinë)

Procesi me pesë hapa për ndërmarrjen e veprimit demokratik është logjik dhe i zbatueshëm në kontekstin e shkollave. Ai siguron pjesëmarrjen e palëve të interesuara në proces dhe mundëson diskutim dhe shqyrtim të gjerë rreth çështjeve të shkollës si dhe vendimmarrje të informuar. Shkollat tona e kanë përqafuar këtë proces dhe i kanë dhënë një vlerësim të lartë.

Procesi me pesë hapa është shumë i përshtatshëm për të promovuar qasjen tërëshkolllore në krijimin e shkollave demokratike dhe përfshirëse, me fokus të veçantë në partneritetet me komunitetin që sjellin programet dhe burimet komunitare në shkollë. Ky proces gjithashtu rrit kapacitetin e shkollës për t'i adresuar nevojat e komunitetit përtej godinës shkollore. Në kuadër të projektit tonë, të paktën katër shkolla përfituan ngritje kapacitetesh nga OJQ dhe institucione të specializuara, në temat si shkathtësitë e buta dhe komunikimi, udhëheqja, ndërmjetësimi mes bashkëmoshatarëve dhe qeverisja demokratike.

Nga ana tjetër, njëra prej shkollave ka propozuar një projekt shkollor që do të trajtojë efektet e ekonomisë joformale në jetën e qytetarëve. Në këtë projekt, nxënësit do të angazhohen në një fushatë edukimi me bashkëmoshatarët e tyre, familjet e tyre dhe komunitetin e gjerë duke mbledhur kuponë fiskalë. Këta kuponë do t'i dorëzohen administratës tatimore, dhe një përqindje e parave të marra si shpërblim do të përdoren për të përmirësuar një aspekt të jetës në komunitet. Ky projekt shkollor mbetet për t'u realizuar.

Pavarësisht se të gjitha shkollat funksionojnë në të njëjtin sistem arsimor dhe me të njëjtat rregullore, konteksti i secilës shkollë është i veçantë në krahasim me shkollat tjera. Prandaj, është shumë e rëndësishme që çështjet demokratike të menaxhohen në mënyrë të përshtatshme,

E shoh këtë qasje me pesë hapa si lehtë të zbatueshme edhe në nivel klase. Për më tepër, mund ta zhvillojmë një modul zgjedhor në klasat e hershme, në mënyrë që mësime të nxënësve të tyre të kenë një mjet për ta ushtruar kulturën demokratike në klasën e tyre”

(Drejtoresha e shkollës “Gjergj Fishta” në Prishtinë)

në varësi të kontekstit shkollor që mund të përfshijë rrethana komplekse, mangësi, rezistenca, iniciativa, rrjetëzime dhe shumë të tjera. Projekti ynë ka synuar pikërisht këtë drejtim. Edhe pse menaxherët dhe ekspertët e projektit sugjeruan metodologjinë e procesit në zhvillimin demokratik të shkollës, ata vazhdimisht i inkurajuan shkollat që ta përshtatin këtë metodologji për t'ia përputhur më së miri kontekstit të tyre. Bazuar në rrethanat specifike, nevojat specifike të palëve të shkollës dhe mënyrën specifike të ndërveprimit, disa shkolla kanë përshtatur metodat dhe modalitetet e punës, për t'i përputhur më së miri me kontekstit të tyre. Disa shembuj të këtij lloji përfshijnë:

- Përforcimi i ekipit të shkollës me anëtarë shtesë – në njërën shkollë ekipi bërthamë u pasurua me dy mësimdhënës shtesë, në një shkollë tjetër përfaqësuesi i prindërve ishte pjesë e ekipit bërthamë së bashku me mësimdhënësit dhe drejtorin e shkollës, ndërsa në shkollën e tretë ky ishte rasti me një përfaqësues të nxënësve i cili ishte i përfshirë në mënyrë aktive që nga hapi i parë.
- Mënyra e kufizuar e operimit – në dy shkolla, procesi u testua vetëm me një palë të shkollës, me nxënësit. Për më tepër, njëra prej këtyre shkollave e ka provuar procesin në nivel klase, pasi nuk ka qenë e mundur që ai të realizohet në gjithë shkollën.
- Bashkimi i dy ose më shumë aspekteve prioritare – ka pasur raste kur dy çështje prioritare të identifikuara në hapin e parë dhe të diskutuara në hapin e dytë, janë bashkuar në hapin e tretë duke planifikuar dhe zbatuar një veprim të vetëm që trajton të dyja prioritetet.

Në proceset shkollore si ky që përfshijnë hapa të ndryshëm si dhe faza të ndryshme brenda secilit hap, është e një rëndësie parësore që të mbahen shënime të mira mbi punën dhe të sigurohet dokumentim i duhur. Së pari, kjo është thelbësore për të ndërtuar veprimin brenda një hapi mbi bazën e hapave të mëparshëm dhe për të mundur një veprim koherent gjatë gjithë procesit. Së dyti, kjo është thelbësore për të siguruar dëshmi për publikun e gjerë që përfshin komunitetin e shkollës, autoritetet arsimore, etj. Në këtë mënyrë, ekipet e shkollave dëshmojnë përkushtimin e tyre për ndryshimet dhe gjithashtu ofrojnë informacion mbi procedurat e punës dhe strukturat e aplikuar, të cilat mund të përsëriten dhe të përmirësohen në të ardhmen.

Ky projekt theksoi se jo të gjitha shkollat mbështeten në dokumentimin me shkrim të punës së tyre. Përkundër angazhimit të tyre, ky angazhim nuk u përkthye gjithmonë në shënime të dokumentuara të aktiviteteve të tyre. Edhe nëse disa shkolla ishin të angazhuara dhe po bënin shumë në realizimin e projektit, kjo nuk nënkuptonte automatikisht që personat e jashtëm, të cilët nuk mund të ishin gjithmonë në shkolla, mund ta vinin re lehtësisht atë. Për këtë, do të ishte i nevojshëm një dokumentim i qëndrueshëm i të gjitha veprimeve dhe përpjekjeve të bëra. Shpesh, ky nuk është fokusi kryesor i ekipeve shkollore dhe kolegëve të tyre. Disa shkolla nuk shohin ndonjë vlerë shtesë në dokumentimin e përpiktë të punës që bëjnë. Në këndvështrimin e tyre, kjo është më tepër një barrë shtesë pa asnjë përfitim, gjë që nuk është aspak e vërtetë. Arsyeja e dytë mund të jetë se ka zakone specifike për mënyrën e përcjelljes së informacionit dhe përvojave. Perceptohet se shkollat janë shumë të përkushtuara që, në punëtori dhe takime, gojari të shkëmbejnë me njëra-tjetrën për ato që kanë bërë dhe kanë përjetuar. Një keqkuptim tjetër i shkollave mund të jetë gjithashtu se pritjet për dokumentim përkrijnë me përshtypjen e të qenit i kontrolluar ose i mbikëqyrur, gjë që nuk është e saktë.

Megjithatë, ekzistojnë po ashtu edhe shembuj të mirë të dokumentimit të proceseve në shkolla në kuadër të projektit tonë. Me shpresë, vetë ky publikim do të sigurojë një pasqyrë gjithëpërfshirëse të dokumentimit të të gjithë projektit.

SHTOJCAT

SHTOJCA 1**KARTAT PËR TË TRIA PALËT****1.1**

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË KARTAT PËR MËSIMDHËNËS

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Kompleti në vijim me 14 karta ilustron thelbin e një shkolle demokratike nga këndvështrimi i mësimdhënësve. Këto karta përshkruajnë aspekte të ndryshme demokratike që shkollat mund t'i zbatojnë, duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Këto karta janë krijuar veçanërisht për t'u përdorur me një grup mësimdhënësish.

Çdo kartë përqendrohet në një aspekt të veçantë që pasqyrohet në titullin e kartës, ndërsa deklaratat më poshtë e përshkruajnë aspektin më nga afër. Deklaratat përshkruajnë se çfarë do të thotë për shkollën kur ai aspekt demokratik realizohet në shkollë.

Shembulli i përdorimit të kartave:

- 1 Tregoni dhe shpjegoni kartat para pjesëmarrësve duke u siguruar që të gjithë i kuptojnë aspektet dhe deklaratat e ndryshme. Nëse punoni me një grup të madh njerëzish mund të siguron disa komplete kartash (duke i kopjuar ato) dhe të formoni nëngrupe për diskutim. Parashtroni pyetje për të lehtësuar diskutimin, të tilla si:

A i kuptoni aspektet dhe deklaratat e paraqitura në karta?

A e mbulojnë këto aspekte në mënyrë efektive shkollën demokratike, apo ka diçka thelbësore që mungon?

Cilat përshtatje apo shtesa të mundshme mund të merren parasysh?

Këshillë: Ofroni mundësinë që pjesëmarrësit të shtojnë deklarata dhe/ose aspekte të reja. Deklaratat e reja mund të shtohen në fund të kartave ekzistuese, ndërsa

aspektet e reja mund të paraqiten duke përdorur karta boshe (modelin e kartës boshe shihni më poshtë), duke u mundësuar pjesëmarrësve të shtojnë dhe t'i përshkruajnë hollësisht aspektet e reja.

Ju mund t'i dërgoni kartat te pjesëmarrësit para punëtorisë (p.sh. në mënyrë elektronike), duke u kërkuar atyre t'i lexojnë ato dhe t'i marrin në konsideratë pyetjet e mësipërme. Kjo u mundëson pjesëmarrësve që të përgatiten për punëtorinë, duke lehtësuar më mirë diskutimin dhe duke kursyer kohë.

- 2 Vendosni në mur një komplet kartash shtesë dhe pyesni pjesëmarrësit: Cilat janë fushat e nevojave me përparësi më të lartë në shkollën tonë? Cilat aspekte duhet të adresohen apo të përmirësohen? Nëse punoni me një grup të madh njerëzish sigurohuni që t'i zmadhoni kartat ashtu që ato të jenë të dukshme për të gjithë - p.sh. t'i printoni ato në një format më të madh ose ta kopjoni përmbajtjen e kartave nëpër letra tabelle
- 3 Jepini secilit pjesëmarrës 5 pulla ngjitëse dhe kërkojuni atyre të shpërndajnë ato pulla ngjitëse lirshëm nëpër karta (t'i ngjitin të gjitha ose më shumë pulla në kartën më të rëndësishme dhe më pak pulla në kartat e tjera me më pak rëndësi për ta)
- 4 Diskutim plenar: Cila apo cilat karta kanë më së shumti pulla? Cilat janë aspektet me përparësi më të lartë? Me çfarë përfundimesh mund të dalim?
- 5 Përcaktoni aspektin me përparësinë e parë, të dytë dhe të tretë, mbi bazën e numrit të pullave ngjitëse. Kur i shqyrtoni tri aspektet me prioritet, diskutoni me pjesëmarrësit se cilat nënkategori/deklarata konkrete në karta mund të identifikohen si çështje për t'u adresuar dhe kërkojuni të arsyetojnë zgjedhjen.
- 6 Dokumentoni rezultatet e diskutimit në letra tabelle. Përdorni letra të veçanta për secilin nga tri aspektet me përparësi më të lartë. Organizoni fletat duke e treguar aspektin (titulli i kartës), përparësinë e tij (i pari, i dyti ose i treti) dhe deklaratat e argumentet e nxjerra si rezultat i diskutimit.
- 7 Fotografoni kartat me pulla ngjitëse dhe letrat e shënuara.
- 8 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve duke u bazuar në kartat me pulla ngjitëse dhe në përmbajtjen e letrave të tabelës. Përmbledhja duhet të përfshijë përshkrimin e aktivitetit, numrin dhe llojin e pjesëmarrësve, ndonjë kartë shtesë apo të përshtatur, si dhe rezultatet (përfshirë numrin e pullave ngjitëse në secilën kartë dhe përfundimet nga letrat e tabelave).
- 9 Siguroni qasje në rezultate: Dërgoni përmbledhjen me shkrim te pjesëmarrësit dhe informojini ata për hapat e ardhshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Aspektet dhe deklaratat janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Fowler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.

- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verwirrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ATMOSFERA, KULTURA

Në shkollën time, ekziston një atmosferë vlerësuese dhe unë ndihem i/e sigurt dhe i/e respektuar.

Besimi (respekti i ndërsjellë)

Ekziston një nivel i lartë i besimit ndërmjet stafit të shkollës.

Unë jam i vetëdijshëm për problemet, shqetësimet dhe çështjet e kolegëve të mi.

Siguria psikologjike

Në shkollën time, është e lehtë të shprehen mendimet, edhe në rastin e adresimit të problemeve dhe mosmarrëveshjeve.

Përgjegjësia

Drejtori jonë e ndan përgjegjësinë me të tjerët.

Në shkollën time, të gjithë e marrin përgjegjësinë për institucionin, jo vetëm ata që janë zyrtarisht në udhëheqje.

Pakicat

Në shkollën time, çdokush është i mirëpritur, dhe ne bëjmë përpjekje domethënëse për të arritur te nxënësit, prindërit dhe mësimdhënësit që janë pjesëtarë të pakicave.

Shkolla ime e konsideron përbërjen e larmishme të nxënësve si burim i çmueshëm i të nxënit, si për mësimdhënësit ashtu edhe për nxënësit.

Në shkollën time, ne kujdesemi për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe ata të marginalizuar.

KOMUNIKIMI

Transparenca, rrjedha e informacionit

Në shkollën time, të gjithë informatat e nevojshme (p.sh. porositë, rregulloret, pritjet, mundësitë, rrethanat, faktet, proceset ose vendimet) ndahen dhe komunikohen qartë e rregullisht.

Në shkollën time, pikëpamjet e ndryshme shfaqen hapur.

Njerëzit në shkollën time janë të prirur të ndajnë informacione lidhur me çfarë funksionon e çfarë jo.

Unë i marr të gjitha informatat që më duhen dhe i pres, që t'i përmbush detyrat e mia në mënyrën e duhur.

Dialogu, të njohurit, të kuptuarit dhe të dëgjuarit e njëri-tjetrit

Në shkollën time, mbledhja e informatave kthyesë është praktikë e zakonshme.

Në shkollën time, ne angazhohemi në dialog të vazhdueshëm dhe të frytshëm me kolegët dhe me drejtorin.

Personeli i shkollës dëgjon në mënyrë aktive dhe përpiqet të kuptojë njëri-tjetrin.

Trajtimi i konflikteve (zgjidhja e konflikteve)

Shkolla ime ka një strategji të qartë për zgjidhjen e konflikteve ku konfliktet zgjidhen në mënyrë transparente, sipas një procedure të caktuar.

PJESËMARRJA E MËSIMDHËNËSVE

Drejtori ynë bashkëpunon me mësimdhënësit lidhur me vendimmarrjen, duke ndarë informatat, duke diskutuar dhe duke votuar.

Në shkollën time, rregullat planifikohen dhe negociohen me stafin mësimdhënës.

Kur merren vendime në shkollën time, bëhet përpjekje për qëndrim të përbashkët dhe konsensus me stafin mësimdhënës.

PJESËMARRJA E NXËNËSVE

Zëri i nxënësve dëgjohej vazhdimisht dhe seriozisht, si dhe pasqyrohet në vendimet e shkollës sonë.

Nxënësit inkurajohen të shfaqin opinionin e tyre.

Në shkollën time, nxënësit vazhdimisht përjetojnë pjesëmarrje demokratike në vendimmarrje.

Në shkollën time, ekzistojnë organe formale përfaqësimi për nxënës, siç janë parlamenti i nxënësve, këshilli i nxënësve dhe këshillat e klasave.

Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore në lidhje me çështjet si:

- Disenjimi dhe rregullimi i klasës
- Disenjimi dhe rregullimi i hapësirave shkollore (oborri i shkollës, sheshi i lojërave, etj.)
- Ekskursionet shkollore
- Pushimet
- Ditët e projekteve
- Ngjarjet shkollore (p.sh. kremtimi i fundvitit)
- Oraret
- Praktikat e vlerësimit
- Rregullat e shkollës
- Programet e shkollës (iniciativat, projektet, fokusi)
- Shpenzimet e shkollës
- Punësimi i stafit mësimdhënës

Nxënësit janë të përfshirë në vendimet më poshtë lidhur me procesin mësimor:

- organizimi:
 - kur i bëjnë cilat detyra (koha e punës).
 - ku punojnë (dhomat apo hapësirat në klasë).
 - me kë punojnë (zgjedhja e partnerit në mësim).
- përmbajtja:
 - çfarë mësojnë (zgjedhja e përmbajtjes mësimore).
- metodat:
 - si punojnë (përcaktimi i metodave).

PJESËMARRJA E PRINDËRVE

Në shkollën time, ekzistojnë organe formale përfaqësimi për prindër, siç është këshilli i prindërve.

Shkolla ime i përfshin prindërit në proceset e vendimmarrjes, përfshirë vendimet lidhur me rregullat, programet, ngjarjet, reformat, etj.

Ne përpiqemi ta kuptojmë dhe ta marrim parasysh këndvështrimin e prindërve, në mënyrë që të pasqyrojmë qëndrimin e tyre në vendimet e shkollës sonë.

BASHKËPUNIMI ME PRINDËRIT

Në shkollën time, ne mbështesim prindërit në edukimin demokratik të fëmijëve të tyre, përmes këshillimit, trajnimeve dhe punësorive.

Prindërit informohen rregullisht për progresin e fëmijës së tyre.

Prindërit informohen rregullisht lidhur me çështjet shkollore, përfshirë programin, ngjarjet, problemet, ekskursionet, etj.

Prindërit ftohen të bëjnë punë vullnetare dhe të ofrojnë ndihmë.

Prindërve u tregohet se çfarë mund të bëjnë në shtëpi për të përkrahur progresin e fëmijës së tyre në shkollë.

BASHKËPUNIMI ME KOMUNITETIN

Shkolla ime u ofron fëmijëve mundësi të të nxënit, të përshtatura me përvojat dhe nevojat specifike të komunitetit më të gjerë, përfshirë vështirimet e shoqatave lokale, shërbimeve të shëndetit publik, shërbimeve të sigurisë publike, ekonomisë lokale dhe shkollave tjera.

Shkolla ime bashkëpunon me komunitetin e gjerë për t'u ofruar fëmijëve mundësi të të nxënit të qytetarisë të bazuar në jetën reale, siç është të mësuarit përmes shërbimit në komunitet, ku fëmijët ofrojnë shërbime për komunitetin e gjerë në formën e shërbimeve sociale ose shërbimeve në komunitet.

Shkolla ime i kërkon komunitetit mbështetje në çështjet e shkollimit. (p.sh. duke ftuar përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizë në fushat si parandalimi i dhunës, shëndeti, etj.).

BASHKËPUNIMI NDËRMJET MËSIMDHËNËSVE

Në shkollën time ekzistojnë orare kohore të përcaktuara për mësime ndërmjet mësuesve që të punojnë rregullisht së bashku, siç është pjesëmarrja në grupe punuese të mësimeve, apo përgatitja dhe ofrimi i mësimeve së përbashkët.

Mësuesit ndajnë informacionet, idetë, përvojat, njohurinë, materialet mësimore dhe praktikën më të mirë me njëri-tjetrin.

Mësimeve angazhohen në vëzhgimin reciprok të orëve mësimore dhe i japin informacion kthyes njëri-tjetrit.

Stafi mësimor akordohet për përmbajtjen mësimore, metodat, testet dhe kriteret e vlerësimit, dhe kolektivisht e mbështesin këtë akord.

VLERAT, VIZIONI, QËLLIMET

Ne ndjekim një sistem të përbashkët vlerash, vizioni dhe qëllimesh në punën tonë në shkollë.

Drejtori dhe kolegët mësimdhënës marrin përgjegjësi për vlerat, vizionin dhe qëllimet pedagogjike të përcaktuara bashkërisht në shkollën tonë.

Personeli i zbaton aktivisht vlerat, vizionin dhe qëllimet e akorduara në nivel shkolle, klase dhe ore mësimore.

Personeli mbështet kolektivisht vlerat e demokracisë dhe qëllimet e edukimit demokratik në shkollë.

Mësimdhënësve megjithatë u ofrohet liria individuale për të ndjekur vlerat, vizionin dhe qëllimet e tyre personale dhe profesionale.

MËSIMDHËNIA DHE TË NXËNIT

Në shkollën time zbatohet rregullisht mësimdhënia me nxënësin në qendër, përfshirë punën me projekte, këndet e të nxënit, planin individual të punës, diskutimin e hapur dhe të nxënit e pavarur.

Në shkollën time ndodh rregullisht të mësuarit social e në bashkëpunim, ku nxënësit mbështesin njëri-tjetrin dhe bashkëpunojnë në detyra.

Në shkollën time stafi mësimdhënës vazhdimisht e adapton/diferencon mësimdhënien në përputhje me nevojat e ndryshme të nxënësve, përfshirë nevojat kulturore, gjuhësore, njohëse dhe fizike.

Rregullat e klasës negocohen dhe përcaktohen së bashku me nxënësit.

Rregullat, po ashtu, monitorohen dhe zbatohen nga nxënësit.

Praktikat transparente te vlerësimit, vetëvlerësimi

Nxënësit informohen vazhdimisht për pikat e tyre të forta dhe të dobëta gjatë mësimit.

Mësimdhënësit ofrojnë mundësinë që nxënësit ta angazhohen në vetëvlerësim dhe vlerësim mes bashkëmoshatarëve.

Nxënësit janë mirë të informuar për arsyen e marrjes së notës së caktuar.

Demokracia si përmbajtje e qartë e mësimdhënies dhe të nxënit

Njohuritë dhe kompetencat mbi qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut ligjërohen dhe përcillen në mënyrë të qartë përmes njësive mësimore. Kjo përfshin temat si politika, demokracia, sistemi politik, roli i medias në shoqëri, barazia, diversiteti, pluralizmi, përgjegjësia në shoqëri, ligjet dhe rregullat, të drejtat e fëmijëve dhe të njeriut, zgjidhja paqësore e konflikteve, identiteti dhe roli i individit si pjesë e një grupi.

Njësitë mësimore përdoren për nxënësit që të marrin pjesë aktivisht në jetën publike, siç është mbledhja e mbeturinave, mbështetja për të moshuarit dhe realizimi i projekteve në komunitet përmes përfshirjes politike.

Nxënësit mësojnë si t'i diskutojnë dhe trajtojnë çështjet e diskutueshme në shoqëri.

Nxënësit mësojnë kompetenca ndërdisiplinore përfshirë shkathtësitë sociale, zgjidhjen e problemeve, të menduarit kritik, si dhe shkathtësitë e komunikimit si argumentimi, diskutimi, të dëgjuarit aktiv dhe marrja e vendimeve të përbashkëta.

Nxënësit mësojnë si të ndikojnë në politika, duke adresuar te politikanët shqetësimet dhe propozimeve të tyre në lidhje me jetën e shoqërisë/komunitetit.

VENDIMMARRJA

Në shkollën time ekzistojnë rutina të vendimmarrjes demokratike, siç janë diskutimet e hapura, votimi, të kërkuarit e konsensusit.

Në shkollën time, ekzistojnë rregulla të shkruara (rregullore, procedura) të cilat përcaktojnë parimet e detyrueshme të vendimmarrjes demokratike, që saktësojnë kush duhet të përfshihet në vendimin për çështjet specifike, si të përfshihen palët e prekura nga një vendim dhe si të sigurohen procedurat për vendimmarrje të përbashkët.

Kur merren vendime në shkollën time, ata që preken nga vendimi janë të përfshirë.

Në shkollën time përdoren metoda demokratike për vendimmarrje. Për shembull, njerëzit rregullisht kanë mundësinë për të votuar qoftë duke ngritur duart apo duke zgjedhur opsione.

Gjatë proceseve vendimmarrëse në shkollën time, bëhen përpjekje për të inkurajuar pjesëmarrjen e personave të pafavorizuar dhe të margjinalizuar.

KOMPETENCA DHE LEGJITIMIMI

Kompetenca

Kur ndahen detyrat dhe rolet për njerëzit, ato caktohen sipas aftësive të tyre, e jo sipas statusit dhe nepotizmit.

Preferencave dhe kompetencave të njerëzve u jepet konsideratë serioze me rastin e ndarjes së detyrave dhe roleve.

Legjitimimi

Në shkollën time, rolet dhe detyrat e ndara njerëzve të caktuar formalizohen.

Mënyra se si ndahen rolet dhe detyrat në shkollën time, komunikohen qartë dhe janë të kuptueshme.

Në shkollën time, ne zbatojmë praktika demokratike për t'u ndarë njerëzve detyra dhe role të reja.

HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHËHEQJA PËR TË NXËNIT

Drejtori mbështet vendimet demokratike edhe nëse ato nuk pasqyrojnë preferencat e tij/saja personale.

Drejtori pranon kritikën konstruktive.

Në shkollën time ekziston një hierarki e sheshtë ndërmjet mësuesve dhe drejtorit.

Drejtori im kërkon aktivisht kontribute nga të tjerët gjatë diskutimeve.

Drejtori im i pranon kufizimet e tij/saja në lidhje me njohuritë, informacionin ose ekspertizën.

Drejtori im dëgjon me vëmendje.

Drejtori im inkurajon pikëpamje të ndryshme.

Drejtori im i pranon pikëpamjet edhe nëse ato janë të ndryshme nga ato të tijat/sajat.

Stafi mësimdhënës reciprokisht e pranon kritikën konstruktive.

INICIATIVA

Në shkollën time, mësime dhe nxënës inkurajohen të eksplorojnë idetë e tyre dhe t'i zbatojnë ato.

Në shkollën time inkurajohet mendimi krijues dhe novacioni.

Shkolla ime eksperimenton shpesh me mënyra të reja të punës.

Shkolla ime eksperimenton shpesh me praktika ose strategji të reja të mësimit.

Shkolla ime ka një proces zyrtar për kryerjen dhe vlerësimin e eksperimenteve ose ideve të reja.

KARTË E ZBRAZËT

1.2

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË KARTAT PËR PRINDËR/ KUJDESTARË

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Kompleti në vijim me 10 karta ilustron thelbin e një shkolle demokratike nga këndvështrimi i prindërve/kujdestarëve. Këto karta përshkruajnë aspekte të ndryshme demokratike që shkollat mund t'i zbatojnë, duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Këto karta janë krijuar veçanërisht për t'u përdorur me një grup prindërisht/kujdestarësh. Sigurohuni që secili prind të ftohet të marrë pjesë në punëtori, ose që grupi të përfaqësojë mirë popullatën e prindërve në aspektin e sfondit socio-ekonomik, arsimimit, etnisë, apo faktorëve tjerë të rëndësishëm. Kjo mund të arrihet, për shembull, përmes metodës së përzgjedhjes së rastësishme.

Çdo kartë përqendrohet në një aspekt të veçantë që pasqyrohet në titullin e kartës, ndërsa deklaratat më poshtë e përshkruajnë aspektin më nga afër. Deklaratat përshkruajnë se çfarë do të thotë për shkollën kur ai aspekt demokratik realizohet në shkollë.

Shembulli i përdorimit të kartave:

- 1 Tregoni dhe shpjegoni kartat para pjesëmarrësve duke u siguruar që të gjithë i kuptojnë aspektet dhe deklaratat e ndryshme. Nëse punoni me një grup të madh njerëzish mund të siguronit disa komplete kartash (duke i kopjuar ato) dhe të formoni nëngrupe për diskutim. Parashtroni pyetje për të lehtësuar diskutimin, të tilla si:

A i kuptoni aspektet dhe deklaratat e paraqitura në karta?

A e mbulojnë këto aspekte në mënyrë efektive shkollën demokratike, apo ka diçka thelbësore që mungon?

Cilat përshtatje apo shtesa të mundshme mund të merren parasysht?

Këshillë: Ofroni mundësinë që pjesëmarrësit të shtojnë deklarata dhe/ose aspekte të reja. Deklaratat e reja mund të shtohen në fund të kartave ekzistuese, ndërsa aspektet e reja mund të paraqiten duke përdorur karta boshe (modelin e kartës boshe shihni më poshtë), duke u mundësuar pjesëmarrësve të shtojnë dhe t'i përshkruajnë hollësisht aspektet e reja.

Ju mund t'i dërgoni kartat te pjesëmarrësit para punëtorisë (p.sh. në mënyrë elektronike), duke u kërkuar atyre t'i lexojnë ato dhe t'i marrin në konsideratë pyetjet e mësipërme. Kjo u mundëson pjesëmarrësve që të përgatiten për punëtorinë, duke lehtësuar më mirë diskutimin dhe duke kursyer kohë.

- 2 Vendosni në mur një komplet kartash shtesë dhe pyesni pjesëmarrësit: Cilat janë fushat e nevojave me përparësi më të lartë në shkollën tonë? Cilat aspekte duhet të adresohen apo të përmirësohen? Nëse punoni me një grup të madh njerëzish sigurohuni që t'i zmadhoni kartat ashtu që ato të jenë të dukshme për të gjithë - p.sh. t'i printoni ato në një format më të madh ose ta kopjoni përmbajtjen e kartave nëpër letra tabelle.
- 3 Jepini secilit pjesëmarrës 5 pulla ngjitëse dhe kërkojuni atyre të shpërndajnë ato pulla ngjitëse lirshëm nëpër karta (t'i ngjitin të gjitha ose më shumë pulla në kartën më të rëndësishme, dhe më pak pulla në kartat e tjera me më pak rëndësi për ta).
- 4 Diskutim plenar: Cila apo cilat karta kanë më së shumti pulla? Cilat janë aspektet me përparësi më të lartë? Me çfarë përfundimesh mund të dalim?
- 5 Përcaktoni aspektin me përparësinë e parë, të dytë dhe të tretë, mbi bazën e numrit të pullave ngjitëse. Kur i shqyrtoni tri aspektet me prioritet, diskutoni me pjesëmarrësit se cilat nënkategori/deklarata konkrete në karta mund të identifikohen si çështje për t'u adresuar dhe kërkojuni të arsyetojnë zgjedhjen.
- 6 Dokumentoni rezultatet e diskutimit në letra tabelle. Përdorni letra të veçanta për secilin nga tri aspektet me përparësi më të lartë. Organizoni fletat duke e treguar aspektin (titulli i kartës), përparësinë e tij (i pari, i dyti ose i tretë) dhe deklaratat e argumentet e nxjerra si rezultat i diskutimit.
- 7 Fotografoni kartat me pulla ngjitëse dhe letrat e shënuara.
- 8 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve duke u bazuar në kartat me pulla ngjitëse dhe në përmbajtjen e letrave të tabelës. Përmbledhja duhet të përfshijë përshkrimin e aktivitetit, numrin dhe llojin e pjesëmarrësve, ndonjë kartë shtesë apo të përshtatur, si dhe rezultatet (përfshirë numrin e pullave ngjitëse në secilën kartë dhe përfundimet nga letrat e tabelave).
- 9 Siguroni qasje në rezultate: Dërgoni përmbledhjen me shkrim te pjesëmarrësit dhe informojini ata për hapat e ardhshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Aspektet dhe deklaratat janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Fowler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.

- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verwirrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ATMOSFERA, KULTURA

Në shkollë, ekziston një atmosferë vlerësuese.

Në shkollë, fëmija im ndihet i sigurt dhe i respektuar.

Në përgjithësi, fëmija im ndihet mirë në shkollë dhe i pëlqen të qëndrojë aty.

Besimi (respekti i ndërsjellë)

Unë kam marrëdhënie të mira me mësimitdhënësit e fëmijës tim.

Në përgjithësi, u besoj mësimitdhënësve të fëmijës tim.

Mësimitdhënësit kujdesen mirë për fëmijën tim.

Mësimitdhënësit e mësojnë dhe e përgatitin mirë për të ardhmen fëmijën tim.

Siguria psikologjike

Unë ndihem i lirë t'i afrohem personelit të shkollës, përfshirë mësimitdhënësit dhe drejtorin, kur kam për ta diskutuar ndonjë çështje, si problemet, shqetësimet apo pyetjet.

Pakicat

Në shkollë, çdokush është i mirëpritur, dhe bëhen përpjekje domethënëse për të arritur te familjet/nxënësit në nevojë.

Përbërja e larmishme e nxënësve në shkollë vlerësohet dhe bëhen përpjekje domethënëse për t'i mbështetur fëmijët me nevoja individuale të të nxënës.

Në shkollë ofrohet kujdes i duhur edhe për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe ata të marginalizuar.

KOMUNIKIMI

Transparenca, rrjedha e informacionit

Unë kam qasje në gjithë informacionin e nevojshëm.

Unë e di se ku duhet të drejtohem për shqetësimet dhe kërkesat e mia, duke kuptuar se kush është përgjegjës dhe kujt i interesojnë ato.

Unë informohem mjaftueshëm nga shkolla për progresin e fëmijës tim.

Prindërit informohen mjaftueshëm nga shkolla lidhur me aktivitetet, programet, ngjarjet dhe rregulloret e shkollës.

Dialogu, të njohurit, të kuptuarit dhe të dëgjuarit e njëri-tjetrit

Në shkollë, prindërit angazhohen në dialog të frytshëm me njëri-tjetrin.

Në shkollë, prindërit angazhohen në dialog të frytshëm me personelin e shkollës, përfshirë mësimdhënësit dhe drejtorin.

Personeli i shkollës i dëgjon në mënyrë aktive prindërit dhe përpiqet t'i kuptojë pikëpamjet e tyre lidhur me problemet, shqetësimet dhe pyetjet.

Personeli i shkollës e dëgjon me vëmendje fëmijën tim.

Trajtimi i konflikteve (zgjidhja e konflikteve)

Nëse fëmija im përfshihet në konflikt me një fëmijë tjetër, shkolla i ndihmon fëmijët të mësojnë t'i zgjidhin konfliktet në mënyrë produktive dhe paqësore.

Nëse ekziston ndonjë konflikt ndërmjet prindërve dhe personelit të shkollës, përfshirë mësimdhënësit dhe drejtorin, zakonisht bëhet përpjekje që konflikti të zgjidhet në një mënyrë të pranueshme për të dyja palët.

PJESËMARRJA E NXËNËSVE

Në shkollë, nxënësit inkurajohen të shfaqin opinionin e tyre.

Në shkollë, ekzistojnë organe formale përfaqësimi për nxënë, siç janë parlamenti i nxënësve, këshilli i nxënësve apo këshillat e klasave.

Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me infrastrukturën në shkollë, përfshirë disenjimin dhe rregullimin e klasave, oborrit të shkollës ose sheshit të lojërave.

Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me ngjarjet shkollore, siç janë ditët e projekteve dhe kremtimi i fundvitit.

Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me programin dhe qeverisjen e shkollës, përfshirë rregullat e shkollës, programin e shkollës, punësimin e personelit mësimdhënës, buxhetin dhe shpenzimet.

Nxënësit janë të përfshirë në vendimet më poshtë lidhur me procesin mësimor:

- organizimi:
 - kur i bëjnë cilat detyra (koha e punës).
 - ku punojnë (dhomat apo hapësirat në klasë).
 - me kë punojnë (zgjedhja e partnerit në mësim).
- përmbajtja:
 - çfarë mësojnë (zgjedhja e përmbajtjes mësimore).
- metodat:
 - si punojnë (përcaktimi i metodave) dhe praktikat e vlerësimit.

PJESËMARRJA E PRINDËRVE

Në shkollë ekzistojnë organe formale përfaqësimi për prindër, siç është këshilli i prindërve.

Prindërit përfshihen aktivisht në vendimet e shkollës që kanë ndikim në ta apo fëmijët e tyre, përfshirë rregullat, programet, ngjarjet dhe reformat,

Zëri i prindërve merret mjaftueshëm parasysh në vendimmarrjen shkollore.

Kur prindërit marrin pjesë në vendimmarrje, aplikohen metoda demokratike si diskutimi, votimi (ngritja e duarve, zgjedhja e opsioneve, etj.) dhe komunikimi i hapur.

Gjatë proceseve vendimmarrëse në shkollë, bëhen përpjekje për të inkurajuar pjesëmarrjen e prindërve të pafavorizuar dhe të marginalizuar.

BASHKËPUNIMI ME PRINDËRIT

Shkolla ofron mbështetje për prindërit në edukimin demokratik të fëmijëve të tyre, përmes këshillimit, trajnimeve dhe punëtorive.

Prindërve u tregohet se çfarë mund të bëjnë në shtëpi për të përkrahur progresin e nxënësve në shkollë.

Personeli i shkollës aktivisht u kërkon prindërve të bëjnë punë vullnetare dhe të ofrojnë ndihmë.

Prindërit kontribuojnë aktivisht për shkollën, duke bashkëpunuar me mësuesin, duke ofruar ndihmë e përkrahje gjatë ngjarjeve shkollore dhe ekskursioneve dhe duke ofruar përkrahje materiale si inventar dhe pajisje.

BASHKËPUNIMI ME KOMUNITETIN

Shkolla u ofron fëmijëve mundësi të të nxënit, të përshtatura me përvojat dhe nevojat specifike të komunitetit më të gjerë, përfshirë vështirësitë e shoqatave lokale, shërbimeve të shëndetit publik, shërbimeve të sigurisë publike, ekonomisë lokale dhe shkollave tjera.

Shkolla bashkëpunon me komunitetin e gjerë për t'u ofruar fëmijëve mundësi të të nxënit të qytetarisë të bazuar në jetën reale, siç është të mësoarit përmes shërbimit në komunitet, ku fëmijët ofrojnë shërbime për komunitetin e gjerë në formën e shërbimeve sociale ose shërbimeve në komunitet.

Shkolla aktivisht i kërkon komunitetit mbështetje në çështjet e shkollimit. (p.sh. duke ftuar përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizë në fushat si parandalimi i dhunës, shëndeti, etj.).

VLERAT, VIZIONI, QËLLIMET

Unë jam në dijeni për vlerat, vizionin dhe qëllimet e shkollës, dhe rreshtohem me to.

Prindërit përfshihen në përcaktimin e vlerave, vizionit dhe qëllimeve të shkollës.

Personeli i shkollës, përfshirë mësime dhe drejtorin i komunikojnë vlerat, vizionin dhe qëllimet për të cilat përpiqen.

Në mjedisin shkollor, vlerat dhe qëndrimet demokratike, siç janë marrja e përgjegjësisë, solidariteti, respekti, paanësia, toleranca ndaj këndvështrimeve të ndryshme dhe dallimeve, barazia, drejtësia, diversiteti, dinjiteti njerëzor dhe të drejtat e njeriut, janë të rëndësishme dhe prandaj janë përvetësuar.

MËSIMDHËNIA DHE TË NXËNIT

Fëmija im përfiton nga procesi mësimor.

Fëmija im kupton materialin e prezantuar nga mësimdhënësit.

Fëmija im i zhvillon po ashtu kompetencat ndërdisiplinore në shkollë, siç janë shkathtësitë sociale, zgjidhja e problemeve, të menduarit kritik dhe shkathtësitë e komunikimit.

Praktikat transparente te vlerësimit, vetëvlerësimi

Fëmija im merr informata të mjaftueshme kthyesë për pikat e tija/saja të forta dhe të dobëta.

Mësimdhënësit ofrojnë mundësinë që nxënësit ta vlerësojnë veten përmes vetëvlerësimit dhe vlerësimit në mes bashkëmoshatarëve.

Fëmija im është mirë i informuar për arsyen e marrjes së notës së caktuar.

Demokracia si përmbajtje e qartë e mësimdhënies dhe të nxënit

Njohuritë dhe kompetencat mbi qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut ligjërohen dhe përcillen në mënyrë të qartë përmes njësive mësimore. Kjo përfshin të mësuarit mbi politikën, demokracinë, sistemin politik, rolin e medias në shoqëri, barazinë, diversitetin, pluralizmin, përgjegjësinë në shoqëri, ligjet dhe rregullat, të drejtat e fëmijëve dhe të njeriut, zgjidhjen paqësore të konflikteve, identitetin dhe rolin e individit si pjesë e një grupi.

Njësitë mësimore përdoren për nxënësit që të marrin pjesë aktivisht në jetën publike, siç është mbledhja e mbeturinave dhe mbështetja për të moshuarit.

Fëmija im mëson në shkollë se si të diskutohen dhe trajtohen çështjet e diskutueshme në shoqëri.

Fëmija im mëson në shkollë se si të përfshihet në diskutim me të tjerët, të dëgjojë aktivisht dhe të marrë vendime së bashku me të tjerët.

HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHËHEQJA PËR TË NXËNIT

Në shkollë, mësime dhënësit nuk e keqpërdorin autoritetin apo pushtetin e tyre mbi fëmijët tanë.

Personeli mësime dhënësit e trajton secilin nxënës në mënyrë të drejtë dhe të barabartë.

Të gjithë prindërit trajtohen njëjtë dhe me respekt nga personeli i shkollës.

Unë ndihem i lirë të shpreh kritikën konstruktive ndaj personelit të shkollës, përfshirë mësime dhënësit dhe drejtorin.

Personeli mësime dhënësit i pranon gabimet dhe kufizimet e veta.

Personeli mësime dhënësit i inkurajon pikëpamjet e ndryshme.

Mësime dhënësit i pranojnë pikëpamjet e fëmijës tim edhe kur ato janë të ndryshme nga pikëpamjet e tyre.

Mësime dhënësit i pranojnë pikëpamjet e mia si prind edhe kur ato janë të ndryshme nga pikëpamjet e tyre.

Personeli i shkollës, përfshirë mësime dhënësit dhe drejtorin e pranojnë hapur kritikën konstruktive.

INICIATIVA

Personeli i shkollës e vlerëson dhe i inkurajon prindërit të mendojnë në mënyrë kreative dhe të kontribuojnë me ide për përmirësimin e shkollës.

KARTË E ZBRAZËT

1.3

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË KARTAT PËR NXËNËS

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Kompleti në vijim me 7 karta ilustron thelbin e një shkolle demokratike nga këndvështrimi i prindërve/kujdestarëve. Këto karta përshkruajnë aspekte të ndryshme demokratike që shkollat mund t'i zbatojnë, duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Çdo kartë përqendrohet në një aspekt të veçantë që pasqyrohet në titullin e kartës, ndërsa deklaratat më poshtë e përshkruajnë aspektin më nga afër. Deklaratat përshkruajnë se çfarë do të thotë për shkollën kur ai aspekt demokratik realizohet në shkollë. Këto karta janë krijuar veçanërisht për t'u përdorur me një grup nxënësish në shkollë. Jini të vëmendshëm që për nxënësit e rinj të moshës 8 apo 9 vjeç, mund të jetë e nevojshme që të thjeshtohen aspektet dhe/apo deklaratat, ose të shpjegohen shumë qartë.

Ju mund t'i përdorni ato vetëm për një punëtori në grup (p.sh. një punëtori me përfaqësues të nxënësve nga çdo klasë ose në një asamble plenare të nxënësve) ose për shumë punëtori paralele në grup (p.sh. në çdo klasë/paralele ose në çdo nivel mësimor). Nëse vendosni të punoni me përfaqësues të nxënësve, sigurohuni që grupi të përfaqësojë mirë popullatën e nxënësve në aspektin numerik dhe në aspektin e sfondit socio-ekonomik, arsimimit, etnisë, apo faktorëve tjerë të rëndësishëm. Kjo mund të arrihet, për shembull, përmes metodës së përzgjedhjes së rastësishme.

Shembulli i përdorimit të kartave në një punëtori në grup (p.sh. një punëtori me përfaqësues të nxënësve nga çdo klasë ose në një asamble plenare të nxënësve).

- 1 Tregoni dhe shpjegoni kartat para nxënësve duke u siguruar se të gjithë i kuptojnë aspektet dhe deklaratat e ndryshme. Nëse punoni me një grup të madh nxënësish mund të siguron disa komplete kartash (duke i kopjuar ato) dhe të formoni nëngrupe për diskutim. Parashtroni pyetje për të lehtësuar diskutimin, të tilla si:

A i kuptoni aspektet dhe deklaratat e paraqitura në karta?

A e mbulojnë këto aspekte në mënyrë efektive shkollën demokratike, apo ka diçka thelbësore që mungon?

Cilat përshtatje apo shtesa të mundshme mund të merren parasysh?

Këshillë: Ofroni mundësinë që pjesëmarrësit të shtojnë deklaratat dhe/ose aspekte të reja. Deklaratat e reja mund të shtohen në fund të kartave ekzistuese, ndërsa aspektet e reja mund të paraqiten duke përdorur karta boshe (modelin e kartës boshe shihni më poshtë), duke u mundësuar pjesëmarrësve të shtojnë dhe t'i përshkruajnë hollësisht aspektet e reja.

Ju mund t'i dërgoni kartat te pjesëmarrësit para punëtorisë (p.sh. në mënyrë elektronike), duke u kërkuar atyre t'i lexojnë ato dhe t'i marrin në konsideratë pyetjet e mësipërme. Kjo u mundëson pjesëmarrësve që të përgatiten për punëtorinë, duke lehtësuar më mirë diskutimin dhe duke kursyer kohë.

- 2 Vendosni në mur një komplet kartash shtesë dhe pyesni pjesëmarrësit: Cilat janë fushat e nevojave me përparësi më të lartë në shkollën tonë? Cilat aspekte duhet të adresohen apo të përmirësohen? Nëse punoni me një grup të madh njerëzish sigurohuni që t'i zmadhoni kartat ashtu që ato të jenë të dukshme për të gjithë, p.sh. t'i printoni ato në një format më të madh ose ta kopjoni përmbajtjen e kartave nëpër letra tabele.
- 3 Jepini secilit pjesëmarrës 5 pulla ngjitëse dhe kërkojuni atyre të shpërndajnë ato pulla ngjitëse lirshëm nëpër karta (t'i ngjitin të gjitha ose më shumë pulla në kartën më të rëndësishme, dhe më pak pulla në kartat e tjera me më pak rëndësi për ta).
- 4 Diskutim plenar: Cila apo cilat karta tregojnë më shumë ose shumicën e pikave? Cilat janë aspektet me përparësi më të lartë? Çfarë kuptojmë nga kjo?
- 5 Përcaktoni aspektin me përparësinë e parë, të dytë dhe të tretë, mbi bazën e numrit të pullave ngjitëse. Kur i shqyrtoni tri aspektet me prioritet, diskutoni me pjesëmarrësit se cilat nënkategori/deklaratat konkrete në karta mund të identifikohen si çështje për t'u adresuar dhe kërkojuni të arsyetojnë zgjedhjen.
- 6 Dokumentoni rezultatet e diskutimit në letra tabele. Përdorni letra të veçanta për secilin nga tri aspektet me përparësi më të lartë. Organizoni fletat duke e treguar aspektin (titulli i kartës), përparësinë e tij (i pari, i dyti ose i tretë) dhe deklaratat e argumentet e nxjerra si rezultat i diskutimit.
- 7 Fotografoni kartat me pulla ngjitëse dhe letrat e shënuara.
- 8 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve duke u bazuar në kartat me pulla ngjitëse dhe në përmbajtjen e letrave të tabelës. Përmbledhja duhet të përfshijë përshkrimin e aktivitetit, numrin dhe llojin e pjesëmarrësve, ndonjë kartë shtesë apo të përshtatur, si dhe rezultatet (përfshirë numrin e pullave ngjitëse në secilën kartë dhe përfundimet nga letrat e tabelave).
- 9 Siguroni qasje në rezultate: Dërgoni përmbledhjen me shkrim te pjesëmarrësit dhe informojini ata për hapat e ardhshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Shembulli i përdorimit të kartave për shumë punëtori paralele në grup (p.sh. në çdo klasë/paralele ose në çdo nivel mësimor)

- 1 Punë e pavarur e lehtësuesve: Përgatitni një dokument Excel-i (shihni më poshtë) dhe emëroni atë “Rezultatet përmbledhëse të grupeve”.

	Atmosfera Kultura	Komunikimi	Pjesëmarrja e nxënësve	Mësimdhënia dhe të nxënësve	Të mësuarit e demokracisë	Hierarkia, ndarja e pushtetit dhe udhëheqja për të nxënësve	Iniciativa	Kartë e zbrazët për aspekt tjetër
Numri i pullave ngjitëse "grupi 1"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 2"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 3"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 4"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 5"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 6"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 7"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 8"								
Numri i pullave ngjitëse "grupi 9"								
Numri i përgjithshëm i pullave ngjitëse								
Përparësia								
Fokusi (shihni nën-aspektet/deklaratat e theksuara)								

- 2 Ofroni dokumentin e Excel-it për përdorim në secilin grup. Vazhdoni me hapat 3-8 më poshtë në secilin grup.
- 3 Tregoni dhe shpjegoni kartat para nxënësve duke u siguruar se të gjithë i kuptojnë aspektet dhe deklaratat e ndryshme. Nëse punoni me një grup të madh nxënësish mund të siguron disa kopje të kartash (duke i kopjuar ato) dhe të formoni nëngrupe për diskutim. Parashtroni pyetje për të lehtësuar diskutimin, të tilla si:

A i kuptoni aspektet dhe deklaratat e paraqitura në karta?

A e mbulojnë këto aspekte në mënyrë efektive shkollën demokratike, apo ka diçka thelbësore që mungon?

Cilat përshtatje apo shtesa të mundshme mund të merren parasysh?

Këshillë: Ofroni mundësinë që pjesëmarrësit të shtojnë deklarata dhe/ose aspekte të reja. Deklaratat e reja mund të shtohen në fund të kartave ekzistuese, ndërsa aspektet e reja mund të paraqiten duke përdorur karta boshe (modelin e kartës boshë shihni më poshtë), duke u mundësuar pjesëmarrësve të shtojnë dhe t'i përshkruajnë hollësisht aspektet e reja.

Ju mund t'i dërgoni kartat te pjesëmarrësit para punëtorisë (p.sh. në mënyrë elektronike), duke u kërkuar atyre t'i lexojnë ato dhe t'i marrin në konsideratë pyetjet e mësipërme. Kjo u mundëson pjesëmarrësve që të përgatiten për punëtorinë, duke lehtësuar më mirë diskutimin dhe duke kursyer kohë.

- 4 Vendosni në mur një komplet kartash shtesë dhe pyesni pjesëmarrësit: Cilat janë fushat e nevojave me përparësi më të lartë në shkollën tonë? Cilat aspekte duhet të adresohen apo të përmirësohen? Nëse punoni me një grup të madh nxënësish sigurohuni që t'i zmadhoni kartat ashtu që ato të jenë të dukshme për të gjithë, p.sh. t'i printoni ato në një format më të madh ose ta kopjoni përmbajtjen e kartave nëpër letra tabelle.
- 5 Jepini secilit pjesëmarrës 5 pulla ngjitëse dhe kërkojuni atyre të shpërndajnë ato pulla ngjitëse lirshëm nëpër karta (t'i ngjitin të gjitha ose më shumë pulla në kartën më të rëndësishme, dhe më pak pulla në kartat e tjera me më pak rëndësi për ta).
- 6 Diskutim plenar: Cila apo cilat karta kanë më së shumti pulla? Cilat janë aspektet me përparësi më të lartë? Me çfarë përfundimesh mund të dalim?
- 7 Numëroni pullat ngjitëse në secilën kartë dhe shkruani numrin e tyre. Identifikoni tri aspektet me përparësinë më të lartë (sipas numrit të pullave ngjitëse) dhe diskutoni se cilat nënaspektet/deklarata konkrete në karta mund të identifikohen si çështje për t'u adresuar dhe pse. Theksoni ato nënaspekte/deklarata (p.sh. duke i rrethuar apo duke i nënvizuar).
- 8 Fotografoni kartat me informatat gjegjëse në to.
- 9 Shfrytëzoni fotot e të gjitha kartave (prej secilit grup) për ta transferuar numrin e pullave ngjitëse në dokumentin e excel-it të përkthyer më lartë (plotësoni rreshtat për grupet përkatëse). Sigurohuni të theksoni (me ngjyrë tjetër) për secilin grup numrin e tri aspekteve me më së shumti pulla ngjitëse. Kjo informatë duhet më vonë ku të diskutohen prioritetet e shkollës.
 - a) Llogaritni numrin e përgjithshëm të pullave ngjitëse për aspekt (kartë) duke plotësuar rreshtin "numri i përgjithshëm i pikave ngjitëse" në dokumentin në Excel (mund të përdorni funksionin "AutoSum" për të llogaritur automatikisht numrin e përgjithshëm),
 - b) Përcaktoni përparësitë e të gjithë nxënësve (sipas numrit të pullave ngjitëse) dhe plotësoni rreshtin "Përparësia" në dokumentin në Excel (përparësia e parë = 1, përparësia e dytë = 2, përparësia e tretë = 3, etj.).
- 10 Në një takim shtesë me përfaqësuesit e nxënësve (p.sh. këshilli i nxënësve) merrni hapat në vijim:
 - a) Për secilin nga tri aspektet me përparësi më të lartë (përparësia 1, 2 dhe 3: siç tregohet në dokumentin në Excel) shikoni më saktë se cilat grupe gjithashtu i kanë identifikuar ato aspekte si me përparësi (mund të dalloni nga numrat e theksuar në secilin grup, shih hapin 9). Shikoni më nga afër fotot e kartave nga këto grupe për të trija aspektet. Kërkoni për të gjitha nënaspektet/deklaratat e theksuara që u përmendën nga grupe të ndryshme dhe transferojini/kopjoni ato në rreshtin "fokusi (shihni nënaspektet/deklaratat e theksuara)" në dokumentin në Excel.

Opsionale: Nëse doni të kurseni kohë, ju si lehtësues mund të kryeni hapin 10 a) në mënyrë të pavarur, pra vetë. Nëse bëni ashtu, sigurohuni që të përgatitni një prezantim për pjesëmarrësit në takimin plenar me përfaqësuesit e nxënësve.

b) Diskutoni më nga afër të gjitha nënaspektet/deklaratat që shpjegohen në tri aspektet me përparësinë më të lartë. Specifikoni, akordohuni dhe dokumentoni çështjet më të rëndësishme për t'i adresuar brenda tri aspekteve me përparësinë më të lartë.

- 11 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve. Përmbledhja duhet të përfshijë përshkrimin e aktivitetit, numrin dhe llojin e pjesëmarrësve dhe rezultatet (dokumenti në Excel, fotot e kartave, dokumentimin e çështjeve më të rëndësishme për t'u adresuar brenda tri aspekteve me përparësinë më të lartë).
- 12 Siguroni qasje në rezultate: Dërgoni përmbledhjen me shkrim te pjesëmarrësit dhe informojini ata për hapat e ardhshëm (çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Aspektet dhe deklaratat janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Foëler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.
- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verärrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ATMOSFERA NË SHKOLLËN TONË

Ekziston një atmosferë miqësore ndërmjet nxënësve në klasë.

Ekziston një atmosferë miqësore ndërmjet nxënësve në shkollë.

Në shkollën time, të gjithë njerëzit kujdesen që të kemi një shkollë të bukur e të mirë (p.sh. nuk ka mbeturina në tokë, nuk ka vandalizëm, nuk ka dhunë ndaj të tjerëve, nuk ka padrejtësi).

Shokët e shoqet e klasës e trajtojnë mirë njëri-tjetrin.

Unë jam në dijeni të problemeve e brengave të ndryshme të bashkëmoshatarëve të mi.

Në shkollën time, ekziston një atmosferë e besimit ndërmjet nxënësve dhe të rriturve.

Mësimdhënësit kujdesen për ne nxënësit.

Mësimdhënësit na mësojnë dhe përgatitin mirë neve për të ardhmen.

Mësimdhënësit i trajtojnë të gjithë nxënësit drejt, në varësi të kompetencave të tyre dhe jo preferencave personale.

Unë mund t'i diskutoj problemet/brengat me shokët e shoqet e klasës.

Unë mund t'i diskutoj problemet/brengat me mësimdhënësit e mi.

Në shkollën time, të gjithë jemi të mirëseardhur pavarësisht nga dallimet si në fe, gjuhë, gjini apo aftësi.

Në shkollën time, nxënësve që kanë vështirësi u ofrohet ndihmë e veçantë (p.sh. nëse një nxënës nuk mund të ecën, nuk mund të dëgjojë apo shohë, nuk kupton, etj.).

Mua më pëlqen të shkoj në shkollën time.

Unë kam shokë e shoqe të mira në shkollën time.

Unë ndihem i/e sigurt në shkollë.

Unë ndihem i respektuar në shkollë.

KOMUNIKIMI NË SHKOLLËN TONË (MËNYRA SE SI FLASIM MË NJËRI-TJETRIN)

Në shkollën time, unë i marr të gjitha informatat e nevojshme, p.sh. njoftim për teste, detaje për përmbajtjen e testit, njoftim për ngjarje/ekskursion shkollor dhe informacion kthyes për arritjet e mia.

Mësimdhënësit e mi shpjegojnë qartë se çfarë presin nga ne përfshirë sjelljen, udhëzimet e të nxënit dhe pritjet e të nxënit.

Në shkollën time, unë mund t'i shpreh dhe ndaj lirisht pikëpamjet e mia me të tjerët.

Në shkollën time, ne lehtësisht flasim dhe e dëgjojmë njëri-tjetrin (nxënësit me nxënësit dhe nxënësit me mësimdhënësit).

Nxënësit përpiqen të zgjidhin konfliktet/mosmarrëveshjet e tyre paqësisht dhe mirë, me ndihmën e bashkëmoshatarëve të tyre.

Mësimdhënësit i përkrahin nxënësit që t'i zgjidhin konfliktet/mosmarrëveshjet e tyre paqësisht dhe mirë.

PJESËMARRJA E NXËNËSVE NË SHKOLLËN TONË (MËNYRA SE SI JEMI TË PËRFSHIRË NË VENDIMMARRJE)

Mendimet dhe idetë tona si nxënës, merren në parasysh seriozisht dhe vlerësohen nga mësimdhënësit tanë.

Ne inkurajohemi të themi atë çfarë mendojmë.

Kur duhet të vendoset për diçka që ka të bëjë me ne, mund të jemi të sigurt se të rriturit do të na pyesin për mendimin tonë.

Në shkollën time, ne i ndihmojmë nxënësit që nuk mund ta shprehin mendimin e tyre si duhet.

Kur e shprehim opinionin tonë për një vendim, ne mund të votojmë duke ngritur duart ose duke treguar preferencat.

Në shkollën time, ne kemi organet përfaqësuese të nxënësve, siç janë parlamenti i nxënësve, këshilli i nxënësve apo këshillat e klasave.

Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për hapësirat shkollore, përfshirë disenjimin dhe rregullimin e klasës ose oborrit të shkollës, sheshit të lojërave, ndërtesës së shkollës dhe inventarit.

Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për ngjarjet shkollore, si kremtimi i fundvitit, ditët e projekteve dhe ekskursionet.

Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për organizimin e shkollës sonë, përfshirë lëndët, oraret, pushimet, rregullat e shkollës, punësimi i stafit mësimdhënës, buxheti dhe shpenzimet.

Ne nxënësit përfshihemi në vendimet e mëposhtme që lidhen me mësimet:

- kur i bëjmë cilat detyra (koha e punës);
- ku punojmë (dhomat apo hapësirat në klasë);
- me kë punojmë (zgjedhja e partnerit në mësim);
- çfarë mësojmë (zgjedhja e përmbajtjes mësimore);
- si punojmë dhe si vlerësohemi (metodat).

MËSIMDHËNIA DHE TË NXËNIT (MËNYRA SE SI MËSOJMË)

Në shkollën time, mësimet janë interesante.

Unë përfitoj nga mësimet që na japin mësimdhënësit tanë.

Unë e kuptoj atë çfarë mësimdhënësit na mësojnë.

Mësimdhënësit tanë shpjegojnë mirë.

Në klasë është zakonisht qetësi, gjë që mua më lejon të punoj si duhet.

Kohë pas kohe, mësimdhënësit na pyesin neve për pikëpamjet tona lidhur me mësimet.

Mësimdhënësit e mi rregullisht ndajnë kohë për të punuar me mua individualisht.

Mësimdhënësit nuk bëjnë komente poshtëruese lidhur me nxënës individualë.

Gjatë orëve mësimore ne punojmë përmes metodave të ndryshme si puna me projekte, këndet e të nxënës dhe plani individual i punës.

Gjatë orëve mësimore ne po ashtu mësojmë me shokët e shoqet e klasës, duke përkrahur njëri-tjetrin dhe duke punuar në ekipe apo grupe.

Ne diskutojmë dhe vendosim për rregullat e klasës së bashku me mësimdhënësit tanë.

Rregullat që i bëjmë kanë kuptim për ne dhe ne u përmbahemi atyre.

Mësimdhënësit më tregojnë se cilat janë pikat e mia të forta dhe fushat që duhet t'i përmirësoj.

Praktikat e vlerësimit, përfshirë provimet, testet dhe notat, në shkollën tonë janë të drejta.

Unë e di se çfarë duhet të bëj për t'u përgatitur si duhet për vlerësime.

Gjatë mësimave, në mund ta vlerësojmë punën tonë si dhe punën e bashkëmoshatarëve tanë.

Unë e kuptoj arsyen për marrjen e notës së caktuar.

Unë e di se çfarë duhet të bëj për t'u përmirësuar dhe për të marrë notë më të mirë.

TË MËSUARIT E DEMOKRACISË (NË Ç'MASË E MËSOJMË DEMOKRACINË NË MËSIMET TONA)

Ne mësojmë se si mund të angazhohemi në mënyrë aktive në shoqërinë/komunitetin tonë (të bashkëveprojmë me institucionet për të adresuar shqetësimet tona dhe për të bërë sugjerime)

Ndonjëherë ne marrim rol në komunitetin tonë (p.sh. mbledhja e mbeturinave, mbështetja e njerëzve të moshuar, realizimi i projekteve në komunitet, përfshirja në politikë) për të mësuar më shumë rreth botës në të cilën jetojmë.

Në mësojmë se si të diskutojmë me njëri-tjetrin, ta dëgjojmë njëri-tjetrin dhe të marrim vendime së bashku.

Ne mësojmë për qytetarinë, demokracinë dhe të drejtat e njeriut, duke eksploruar konceptet si barazia, përgjegjësia, diversiteti dhe pluralizmi, qeveria dhe politika, sundimi i ligjit, media, konflikti, të drejtat dhe liria, si dhe identiteti.

Në klasë, ne i diskutojmë çështjet të cilat nuk janë të lehta për t'u pajtuar, siç janë çështjet e diskutueshme.

HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHËHEQJA PËR TË NXËNIT

Unë mund t'u them mësimeve të mi gjithçka, edhe kur nuk më pëlqen diçka që ata kanë thënë ose kanë bërë.

Mësimeve të mi kërkojnë kontribute nga nxënësit gjatë diskutimeve.

Mësimeve të mi e pranojnë nëse nuk dinë ndonjë gjë.

Mësimeve të mi i dëgjojnë më vëmendje nxënësit.

Mësimeve të mi i inkurajojnë pikëpamjet e ndryshme.

Mësimeve të mi i pranojnë pikëpamjet e nxënësve edhe kur ato janë të ndryshme nga pikëpamjet e tyre.

Nëse dikush dënohet, dënimet arsyetohen.

INICIATIVA

Në shkollën time, të rriturve u pëlqen kur ne nxënësit mendojmë në mënyrë kreative dhe japim ide për përmirësimin e shkollës apo procesit mësimor.

Të rriturit në shkollën time na inkurajojnë neve nxënësve të ndjekim idetë tona dhe t'i zbatojmë ato.

KARTË E ZBRAZËT

SHTOJCA 2**PYETËSORËT PËR TË TRIA PALËT****2.1**

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR MËSIMDHËNËS

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Ky pyetësor përmban deklarata që ilustrojnë thelbin e një shkolle demokratike nga këndvështrimi i mësimitdhënësve (stafit mësimitdhënës) duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Pyetësi është krijuar veçanërisht për t'u përdorur me mësimitdhënësit.

- 1** Ky pyetësor mund të përdoret si një mjet për analizën e nevojave. Ju mund ta shpërndani atë te mësimitdhënësit në formën në letër ose online.
 - a) Për formën në letër, shtypni pyetësin për secilin respondent potencial dhe shpërndani te ta. Përcaktojuni afatin për dorëzimin e pyetësit të plotësuar.
 - b) Për përdorimin online, transferoni përmbajtjen e pyetësit në një mjet online të hulumtimit (p.sh. google forms, survey monkey, etj.). Ofrojeni të gjithë mësimitdhënësve qasje në hulumtim dhe përcaktojuni afatin për plotësimin e pyetësit.
- 2** Analiza e të dhënave:
 - a) Për analizimin e hulumtimit në formën në letër transferoni rezultatet e pyetësit në një program kompjuterik (p.sh. Excel, SPSS) dhe analizoni të dhënat. Përgatitni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) dhe po ashtu jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet, bazuar në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu përmbledhni përgjigjet në pyetjet e hapura dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa njerëz kanë ngritur çështje të ngjashme.
 - b) Për analizimin e hulumtimit online, ofroni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) duke përdorur mjetin online të hulumtimit. Po ashtu jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet, bazuar në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu përmbledhni përgjigjet në pyetjet e hapura dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa njerëz kanë ngritur çështje të ngjashme.
- 3** Interpretimi i të dhënave: Ky hap kryhet me një grup mësimitdhënësish (të gjithë mësimitdhënësit apo përfaqësuesit e mësimitdhënësve, varësisht nga numri i mësimitdhënësve në shkollën tuaj). Lehtësuesit e këtij procesi i paraqesin të dhënat në

takim. Pjesëmarrësit i diskutojnë rezultatet dhe i bëjnë interpretimet. Përfundimisht, në takim arrihet pajtimi për çështjet me përparësinë më të lartë për t'u përmirësuar.

- 4 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve, bazuar në çështjet për të cilat jeni pajtuar. Përmbledhja duhet të përmbajë përshkrimin dhe qëllimin e aktivitetit, numrin dhe përshkrimin e pjesëmarrësve, rezultatet e hulumtimit dhe përfundimet/rekomandimet.
- 5 Sigurojuni qasje në rezultate të gjithë mësimdhënësve. Dërgojuni mësimdhënësve përmbledhjen e shkruar dhe informojini ata lidhur me hapat e mëtejshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Pyetjet e hulumtimit janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Fowler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.
- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verwirrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR MËSIMDHËNËS

I nderuar mësimdhënës,

Ky pyetësor është pjesë e procesit të analizës së nevojave lidhur me demokracinë në shkollën tonë. Pyetësori është i ndarë në seksionet: mësimdhënësit, prindërit, nxënësit dhe komuniteti. Në secilin seksion, ka deklarata që lidhen me palën gjegjëse dhe me rolin e tyre në çështjet e shkollës.

Si mësimdhënës, ju jeni palë e rëndësishme për ta bërë të mundur të jetuarit e demokracisë në shkollë. Prandaj, ju lusim që të ndani disa minuta dhe ta plotësoni pyetësorin, duke zgjedhur alternativën e përshtatshme (prej “aspak” deri te “plotësisht”) pranë secilës deklarate.

Përgjigjet tuaja do të trajtohen në mënyrë anonime dhe do të përdoren vetëm për qëllim të analizës së nevojave. Rezultatet do të merren në shqyrtim për planifikimin e masave/ndryshimeve për përmirësim në shkollën tonë.

Në mënyrë që t’ua përshtatim masat tona nevojave specifike të grupeve të ndryshme në shkollë, fillimisht ju kërkojmë t’i plotësoni të dhënat në vijim:

Përvoja si mësimdhënës:	0-5 v.	6-10 v.	11-20 v.	21-30 v.	mbi 30 v.
Seksi:	Mashkull	Femër			
Jam mësimdhënës kujdestar i një klase	Po	Jo			

Mësimdhënësit në shkollën time:	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Punojnë në atmosferë dhe kulturë vlerësuese, ku promovohen vlerat si: besimi, siguria, respekti, përgjegjësia, diversiteti dhe gjithëpërfshirja.					
Pajtohen dhe mbështetin një sistem të përbashkët të vlerave, vizionit dhe qëllimeve në shkollë					
Kanë liri individuale për t’i ndjekur vlerat, vizionin dhe qëllimet e tyre individuale dhe profesionale.					
Komunikojnë hapur, duke shkëmbyer idetë dhe njohuritë e tyre dhe duke trajtuar konfliktet në mënyrë të hapur.					

Bashkëpunojnë me njëri-tjetrin (p.sh. ndajnë përvoja dhe materiale, vëzhgojnë orët e njëri-tjetrit, pajtohen për mësimdhënie të përbashkët: metoda, përmbajtje, teste, etj.).					
Informohen në mënyrë të hapur lidhur me porositë, rregulloret, pritjet, mundësitë, rrethanat, faktet, proceset ose vendimet.					
Marrin pjesë në vendimmarrjen shkollore përmes mekanizmave/procedurave zyrtare që garantojnë pjesëmarrjen apo rutinën e vendimmarrjes demokratike.					
Fuqizohen nga ana e drejtorit (p.sh. vendosin së bashku me drejtorin dhe trajtohen si partnerë të barabartë në vendimmarrjen shkollore).					
Marrin detyra dhe role duke u bazuar në kompetencat e tyre e jo në status, familjarizim apo përkatësi të çfarëdo lloji.					
Janë të përfshirë aktivisht në ndarjen e roleve dhe detyrave, përmes proceseve demokratike.					
Inkurajohen të demonstrojnë iniciativa (p.sh. duke qenë kreativë e novatorë, dhe duke provuar praktika të reja).					
I përkushtohen mësimdhënies me nxënësin në qendër, duke përfshirë të nxënit e pavarur, mësimdhënien e diferencuar, vlerësimin transparent, vetëvlerësimin dhe vlerësimin mes bashkëmoshatarësh, si dhe nxitjen e shoqërimit në mes të nxënësve.					
U mësojnë nxënësve kompetencat ndërdisiplinore në shkollë, përfshirë shkathtësitë sociale, zgjidhjen e problemeve, të menduarit kritik, si dhe shkathtësitë e komunikimit si argumentimi, diskutimi, të dëgjuarit aktiv dhe marrja e vendimeve të përbashkëta.					
Promovojnë edukimin për qytetari dhe demokraci në mësimdhënien e tyre (p.sh. ofrojnë mësim të edukimit për qytetari demokratike/edukimit për të drejtat e njeriut EQD/EDNJ, përfshijnë nxënësit në përcaktimin dhe zbatimin e rregullave, ua mësojnë nxënësve se si t'ua adresojnë brengat dhe propozimet e tyre politikanëve)					

Prindërit/kujdestarët në shkollën time:	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
E përjetojnë një atmosferë dhe kulturë vlerësuese, ku promovohen vlerat si: besimi, siguria, respekti, përgjegjësia, diversiteti dhe gjithëpërfshirja.					
I përqafojnë vlerat, vizionin dhe qëllimet e përgjithshme të shkollës.					
Marrin pjesë në vendimmarrjen shkollore, përmes trupave përfaqësuese zyrtare dhe jozyrtare, si dhe praktikave pjesëmarrëse.					
Informohen në mënyrë të hapur lidhur me çfarë ndodh në shkollë, përparimin e fëmijës, dhe kë ta kontaktojnë kur kanë ndonjë brengë specifike					
Janë të përfshirë në dialog të frytshëm me prindërit e tjerë dhe me stafin e shkollës					
Dëgohen dhe vlerësohen nga stafi i shkollës, duke iu kushtuar vëmendje e duhur zërit të tyre					
Ftohen t'i trajtojnë konfliktet në mënyrë paqësore dhe produktive (p.sh. konfliktet mes nxënësve, mes nxënësve dhe stafit dhe mes prindërve dhe stafit)					
U ofrohet mbështetje në edukimin e fëmijëve të tyre, duke u treguar se çfarë mund të bëjnë në shtëpi për të mbështetur fëmijët e tyre, si mund të ofrojnë punë vullnetare, si mund të ndihmojnë dhe të kontribuojnë në shkollë.					
Pyeten se si ata dhe/apo fëmijët e tyre po trajtohen nga stafi i shkollës (p.sh. lidhur me respektin, paanësinë dhe pranimin e kritikës konstruktive).					
Inkurajohen të dalin me ide të tyre (p.sh. propozime, aktivitete, reforma, mbështetje).					

Nxënësit në shkollën time:	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
E përjetojnë një atmosferë dhe kulturë vlerësuese, ku promovohen vlerat si: besimi, siguria, respekti, përgjegjësia, diversiteti dhe gjithëpërfshirja.					
I përqafojnë vlerat, vizionin dhe qëllimet e përgjithshme të shkollës.					

Informohen në mënyrë të hapur lidhur me përparimin e tyre, qëllimet e të nxënit, përmbajtjen dhe metodat mësimore.					
Përfshihen në komunikim përmes praktikave demokratike, duke ofruar informacion kthyes, duke trajtuar konfliktet, duke marrë përsipër role dhe detyra, duke dëgjuar e duke qenë të dëgjuar.					
Marrin pjesë në vendimmarrjen shkollë (p.sh. në trupat zyrtare dhe jozyrtare të nxënësve, pyeten lidhur me infrastrukturën, hapësirat/dhomat, oraret, ngjarjet, rregullat e shkollës, etj.).					
Marrin pjesë në vendimet lidhur me çështjet mësimore si: përmbajtja, qasjet/metodat e të nxënit, fokusi dhe praktikat e vlerësimit.					
Pyeten se si po trajtohen nga stafi i shkollës (p.sh. lidhur me respektin, paanësinë, pranimin e kritikës konstruktive, të dëgjuarit e tyre)					
Inkurajohen të dalin me ide të tyre dhe t'i ndjekin ato (p.sh. propozime, aktivitete, rregulla, interesa)					

Komuniteti:	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Shkolla ime u ofron fëmijëve mundësi të të nxënit, të përshtatura me përvojat dhe nevojat specifike të komunitetit më të gjerë, përfshirë vështrimet e shoqatave lokale, shërbimeve të shëndetit publik, shërbimeve të sigurisë publike, ekonomisë lokale dhe shkollave tjera.					
Shkolla ime bashkëpunon me komunitetin e gjerë për t'u ofruar fëmijëve mundësi të të nxënit të qytetarisë të bazuar në jetën reale, siç është të mësuarit përmes shërbimit në komunitet, ku fëmijët ofrojnë shërbime për komunitetin e gjerë në formën e shërbimeve sociale ose shërbimeve në komunitet.					
Shkolla ime i kërkon komunitetit mbështetje në çështjet e shkollimit. (p.sh. duke ftuar përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizë në fushat si parandalimi i dhunës, shëndeti, etj.).					

Ju lutemi shënoni këtu nëse ka ndonjë çështje tjetër (që nuk është e pasqyruar më lart) që do të donit ta adresonit për përmirësim në shkollën tuaj. Ju lutemi, sqaroni sa më saktë që është e mundur.

SHTOJCA 2.2

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR PRINDËR/ KUJDESTARË

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Ky pyetësor përmban deklarata që ilustrojnë thelbin e një shkolle demokratike nga këndvështrimi i prindërve duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Pyetësori është krijuar veçanërisht për t'u përdorur me prindërit/kujdestarët.

1 Pyetësori mund të përdoret si një mjet për analizën e nevojave. Ju mund ta shpërndani atë te prindërit/kujdestarët në formën në letër ose online.

a) Për formën në letër, shtypni pyetësorin për secilin respondent potencial dhe shpërndani te ta. Përcaktojuni afatin për dorëzimin e pyetësorit të plotësuar.

b) Për përdorimin online, transferoni përmbajtjen e pyetësorit në një mjet online të hulumtimit (p.sh. Google Forms, Survey Monkey, etj.). Ofrojeni të gjithë prindërvë qasje në hulumtim dhe përcaktojuni afatin për plotësimin e pyetësorit.

2 Analiza e të dhënave:

a) Për analizimin e hulumtimit në formën në letër transferoni rezultatet e pyetësorit në një program kompjuterik (p.sh. Excel, SPSS) dhe analizoni të dhënat. Përgatitni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) dhe po ashtu jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet, bazuar në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu përmbledhni përgjigjet në pyetjet e hapura dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa njerëz kanë ngritur çështje të ngjashme.

b) Për analizimin e hulumtimit online, ofroni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) duke përdorur mjetin online të hulumtimit. Po ashtu jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet, bazuar në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu përmbledhni përgjigjet në pyetjet e hapura dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa njerëz kanë ngritur çështje të ngjashme.

- 3 Interpretimi i të dhënave: Ky hap kryhet me një grup të përfaqësuesve të prindërve. Lehtësuesit e këtij procesi i paraqesin të dhënat në takim. Pjesëmarrësit i diskutojnë rezultatet dhe i bëjnë interpretimet. Përfundimisht, në takim arrihet pajtimi për çështjet me përparësinë më të lartë për t'u përmirësuar.
- 4 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve, bazuar në çështjet për të cilat jeni pajtuar. Përmbledhja duhet të përmbajë përshkrimin dhe qëllimin e aktivitetit, numrin dhe përshkrimin e pjesëmarrësve, rezultatet e hulumtimit dhe përfundimet/rekomandimet.
- 5 Sigurojuni qasje në rezultate të gjithë mësimdhënësve. Dërgojuni mësimdhënësve përmbledhjen e shkruar dhe informojini ata lidhur me hapat e mëtejshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Pyetjet e hulumtimit janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Fowler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.
- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verwirrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR PRINDËR/KUJDESTARË

I nderuar prind/kujdestar,

Ky pyetësor është pjesë e procesit të analizës së nevojave lidhur me demokracinë në shkollën tonë. Pyetësori është i ndarë në aspekte të ndryshme të demokracisë në shkollë, me deklarata të ndryshme që lidhen me secilin prej aspekteve.

Roli juaj si prind/kujdestar dhe këndvështrimi i juaj i veçantë është shumë i rëndësishëm për ta nxitur demokracinë në shkollë. Prandaj, ju lusim që të ndani disa minuta dhe ta plotësoni pyetësin, duke zgjedhur alternativën e përshtatshme (prej “aspak” deri te “plotësisht”) pranë secilës deklarate.

Përgjigjet tuaja do të trajtohen në mënyrë anonime dhe do të përdoren vetëm për qëllim të analizës së nevojave. Rezultatet do të merren në shqyrtim për planifikimin e masave/ndryshimeve për përmirësim në shkollën tonë.

Në mënyrë që t’ua përshtatim masat tona nevojave specifike të grupeve të ndryshme në shkollë, fillimisht ju kërkohet t’i plotësoni të dhënat në vijim:

Niveli klasor i fëmijës tim:	_____	
Jam përfaqësues i zgjedhur i prindërve:	Po	Jo
Jam prind i fëmijës që i përket një grupi pakicë (etnia/gjuha, feja, paaftësia, etj.)	Po	Jo
Seksi:	Mashkull	Femër

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
ARMOSFERA, KULTURA					
Në shkollë, ekziston një atmosferë vlerësuese (p.sh. fëmija im ndihet mirë, sigurt, i respektuar dhe ka dëshirë të jetë aty)					
Në përgjithësi, u besoj mësimdhënësve të fëmijës tim.					
Unë kam marrëdhënie të mira me mësimdhënësit e fëmijës tim.					
Mësimdhënësit kujdesen mirë për fëmijën tim.					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Mësimdhënësit e mësojnë dhe e përgatitin mirë për të ardhmen fëmijën tim.					
Unë ndihem i lirë t'i afrohem personelit të shkollës, përfshirë mësimdhënësit dhe drejtorin, kur kam për ta diskutuar ndonjë çështje, si problemet, shqetësimet apo pyetjet.					
Mësimdhënësit e ofrojnë inkurajimin dhe përkrahjen e duhur për fëmijën tim (bazuar në nevojat e tija/saja specifike)					
KOMUNIKIMI					
Unë informohem mjaftueshëm nga shkolla lidhur me çfarë ngjan në shkollë (programet, ngjarjet, rregulloret, etj.).					
Unë informohem rregullisht për progresin e fëmijës tim.					
Unë e di se ku duhet të shkoj për shqetësimet dhe kërkesat e mia (kujt i intereson, kush është përgjegjës, etj.).					
Në shkollë, ekziston një dialog të frytshëm (p.sh. ndërmjet prindërve, prindërve dhe mësimdhënësve, si dhe prindërve dhe drejtorit).					
Personeli i shkollës i dëgjon në mënyrë aktive dhe përpjeket t'i kuptojë si pikëpamjet e mia ashtu edhe të fëmijës tim (problemet, shqetësimet, pyetjet).					
Nëse fëmija im përfshihet në konflikt me një fëmijë tjetër, shkolla i ndihmon fëmijët të mësojnë t'i zgjidhin konfliktet në mënyrë produktive dhe paqësore.					
Nëse ekziston ndonjë konflikt ndërmjet prindërve dhe personelit të shkollës, përfshirë mësimdhënësit dhe drejtorin, zakonisht bëhet përpjekje që konflikti të zgjidhet në një mënyrë të pranueshme për të dyja palët.					
PJESËMARRJA E NXËNËSVE					
Në shkollë, nxënësit inkurajohen të shfaqin opinionin e tyre.					
Në shkollë, ekzistojnë organe formale përfaqësimi për nxënës, siç janë parlamenti i nxënësve, këshilli i nxënësve apo këshillat e klasave.					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me infrastrukturën në shkollë (disenjimi dhe rregullimi i klasës, oborrit të shkollës ose sheshit të lojërave).					
Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me ngjarjet shkollore (ditët e projekteve, kremtimi i fundvitit).					
Nxënësit janë të përfshirë në proceset e vendimmarrjes shkollore lidhur me programin dhe qeverisjen e shkollës (rregullat e shkollës, programi i shkollës, punësimi i personelit mësimdhënës, buxheti dhe shpenzimet).					
Nxënësit janë të përfshirë në vendimet lidhur me procesin mësimor (p.sh. përmbajtja, vendi i mësimi, koha e mësimi, metodat e mësimi).					
PJESËMARRJA E PRINDËRVE					
Në shkollë, ekzistojnë organe formale përfaqësimi për prindër (p.sh. këshilli i prindërve).					
Unë përfshihem mjaftueshëm në vendimet e shkollës që kanë ndikim në mua apo fëmijën tim (p.sh. rregullat, programet, ngjarjet, reformat, etj.).					
Kur unë jam i përfshirë në vendimmarrje, aplikohen metoda demokratike si diskutimi, votimi (ngritja e duarve, zgjedhja e opsioneve, etj.) dhe komunikimi i hapur.					
Gjatë proceseve vendimmarrëse në shkollë, inkurajohet pjesëmarrja e prindërve të pafavorizuar dhe të marginalizuar.					
BASHKËPUNIMI ME PRINDËRIT					
Shkolla ofron mbështetje për prindërit në edukimin demokratik të fëmijëve të tyre (p.sh. përmes këshillimit, trajnimeve, punëtorive).					
Prindërve u tregohet se çfarë mund të bëjnë në shtëpi për të përkrahur progresin e nxënësve në shkollë.					
Personeli i shkollës u kërkon prindërve të bëjnë punë vullnetare dhe të ofrojnë ndihmë					
Unë kontribuoj për shkollën (p.sh. duke bashkëpunuar me mësimdhënësit, duke ofruar ndihmë e përkrahje gjatë ngjarjeve shkollore dhe ekskursioneve dhe duke ofruar përkrahje materiale si inventar dhe pajisje).					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
BASHKËPUNIMI ME KOMUNITETIN					
Shkolla u ofron fëmijëve mundësi të të nxëniet, të përshtatura me përvojat dhe nevojat specifike të komunitetit më të gjerë, përfshirë vështrimet e shoqatave lokale, shërbimeve të shëndetit publik, shërbimeve të sigurisë publike, ekonomisë lokale dhe shkollave tjera.					
Shkolla bashkëpunon me komunitetin e gjerë për t'u ofruar fëmijëve mundësi të të nxëniet të qytetarisë të bazuar në jetën reale, siç është të mësuarit përmes shërbimit në komunitet, ku fëmijët ofrojnë shërbime për komunitetin e gjerë në formën e shërbimeve sociale ose shërbimeve në komunitet.					
Shkolla aktivisht i kërkon komunitetit mbështetje në çështjet e shkollimit. (p.sh. duke ftuar përfaqësuesit e komunitetit me ekspertizë në fushat si parandalimi i dhunës, shëndeti, etj.).					
VLERAT, VIZIONI, QËLLIMET					
Unë jam në dijeni për vlerat, vizionin dhe synimet pedagogjike për të cilat përpiqet shkolla.					
Unë rreshtohem me vlerat, vizionin dhe synimet pedagogjike të shkollës.					
Unë jam i përfshirë në përcaktimin e vlerave, vizionit dhe synimeve të shkollës.					
Në shkollë, vlerat dhe qëndrimet demokratike, (p.sh. marrja e përgjegjësisë, solidariteti, respekti, paanësia, toleranca ndaj këndvështrimeve të ndryshme dhe dallimeve, barazia, drejtësia, diversiteti, dinjiteti njerëzor dhe të drejtat e njeriut) janë të rëndësishme dhe prandaj janë përvetësuar.					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
MËSIMDHËNIA DHE TË NXËNIT					
Fëmija im përfiton nga procesi mësimor.					
Fëmija im kupton çfarë mësimdhënësit ligjërojnë.					
Fëmija im i zhvillon po ashtu kompetencat ndërdisiplinore në shkollë (p.sh. shkathtësitë sociale, zgjidhjen e problemeve, të menduarit kritik, shkathtësitë e komunikimit si: argumentimi, diskutimi, të dëgjuarit aktiv, vendimmarrja).					
Fëmija im merr informata të mjaftueshme kthyesë për pikat e tij/saja të forta dhe të dobëta.					
Mësimdhënësit ofrojnë mundësinë që nxënësit ta vlerësojnë veten (vetëvlerësimi dhe vlerësimi në mes bashkëmoshatarëve).					
Fëmija im është mirë i informuar për arsyen e marrjes së notës së caktuar.					
Njohuritë dhe kompetencat mbi qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut ligjërohen dhe përcillen në mënyrë të qartë përmes njësive mësimore (p.sh. të mësuarit mbi politikën, demokracinë, sistemin politik, rolin e medias në shoqëri, barazinë, diversitetin, pluralizmin, përgjegjësinë në shoqëri, ligjet dhe rregullat, të drejtat e fëmijëve dhe të njeriut, zgjidhjen paqësore të konflikteve, identitetin dhe rolin e individit si pjesë e një grupi).					
Fëmija im mëson në shkollë se si të diskutohen dhe trajtohen çështjet e diskutueshme në shoqëri.					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHËHEQJA PËR TË NXËNIT					
Në shkollë, mësime mësuesit nuk e keqpërdorin autoritetin/pushtetin e tyre mbi fëmijët tanë.					
Personeli mësues mësuesit e trajton secilin nxënës në mënyrë të drejtë dhe të barabartë.					
Të gjithë prindërit trajtohen njëjtë dhe me respekt nga personeli i shkollës.					
Unë ndihem i lirë të shpreh kritikën konstruktive ndaj personelit të shkollës (mësime mësuesve, drejtorit).					
Personeli mësues mësuesit i pranon gabimet dhe kufizimet e veta.					
Mësime mësuesit i inkurajojnë pikëpamjet e ndryshme (p.sh. pranimi i pikëpamjeve të fëmijës tim apo pikëpamjeve të mia si prind, edhe kur ato janë të ndryshme nga pikëpamjet e tyre).					
Personeli i shkollës (mësime mësuesit, drejtorit) e pranon hapur kritikën konstruktive.					
INICIATIVA					
Personeli i shkollës e vlerëson dhe i inkurajon prindërit të mendojnë në mënyrë kreative dhe të kontribuojnë me ide për përmirësimin e shkollës					

Ju lutemi shënoni këtu nëse ka ndonjë çështje tjetër (që nuk është e pasqyruar më lart) që do të donit ta adresonit për përmirësim në shkollën tuaj. Ju lutemi, sqaroni sa më saktë që është e mundur.

SHTOJCA 2.3

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR NXËNËS

UDHËZIME PËR LEHTËSUES:

Ky pyetësor përmban deklarata që tregojnë se me çfarë ka të bëjë një shkollë demokratike nga këndvështrimi i nxënësve, duke u mbështetur në literaturën e ndryshme dhe përvojën në këtë fushë. Pyetësi është krijuar veçanërisht për t'u përdorur me nxënësit (keni parasysh se për fëmijët e vegjël të moshës 8 apo 9 vjeçare, mund të jetë e nevojshme të thjeshtohen disa deklarata apo pyetje).

1 Pyetësi mund të përdoret si një mjet për analizën e nevojave. Ju mund ta shpërndani atë te nxënësit në formën në letër ose online.

a) Për formën në letër, shtypni pyetësin për secilin respondent potencial dhe shpërndani te ta. Nëse keni numër të madh të nxënësve në shkollën tuaj, ju mund të merrni një mostër duke përzgjedhur në mënyrë të rastësishme një numër të caktuar të nxënësve në secilën klasë/nivel (p.sh. përzgjidhni në mënyrë të rastësishme 5 nxënës në secilën klasë nga lista emërore e nxënësve të klasës) Përcaktojuni afatin për dorëzimin e pyetësit të plotësuar.

b) Për përdorimin online, bartni përmbajtjen e pyetësit në një mjet online të hulumtimit (p.sh. Google Forms, Survey Monkey, etj.). Sigurojuni të gjithë nxënësve qasje në pyetësor dhe përcaktojuni afatin për plotësimin e pyetësit.

2 Analiza e të dhënave:

a) Për analizimin e hulumtimit në formën në letër, transferoni rezultatet e pyetësit në një program kompjuterik (p.sh. Excel, SPSS) dhe analizoni të dhënat. Përgatitni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) dhe jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet, bazuar në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu, përmbledhni përgjigjet në pyetjen e hapur dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa nxënës kanë ngritur çështje të ngjashme.

b) Për analizimin e hulumtimit online, ofroni një tabelë përmbledhëse me të gjitha frekuencat për secilën pyetje (në %, grafik, diagram) duke përdorur mjetin online të hulumtimit. Jepni informata për mostrën (numri i pjesëmarrësve dhe nëngrupet bazuar, në të dhëna socio-ekonomike/demografike). Po ashtu përmbledhni përgjigjet në pyetjen e hapur dhe sigurohuni që të tregoni (në %, grafik, diagram) se sa nxënës kanë ngritur çështje të ngjashme.

- 3 Interpretimi i të dhënave: Ky hap kryhet me një grup të përfaqësuesve të nxënësve. Lehtësuesit e këtij procesi i paraqesin të dhënat në takim. Pjesëmarrësit i diskutojnë rezultatet dhe i bëjnë interpretimet. Përfundimisht, në takim arrihet pajtimi për çështjet me përparësinë më të lartë për t'u përmirësuar.
- 4 Dokumentoni procesin dhe përgatitni një përmbledhje me shkrim të rezultateve, bazuar në çështjet për të cilat jeni pajtuar (përmbledhja duhet të përmbajë përshkrimin dhe qëllimin e aktivitetit, numrin dhe përshkrimin e pjesëmarrësve, rezultatet e hulumtimit dhe përfundimet/rekomandimet).
- 5 Sigurojuni qasje në rezultate të gjithë nxënësve: Dërgojuni nxënësve përmbledhjen e shkruar dhe informojini ata lidhur me hapat e mëtejshëm (Çfarë do të bëhet me rezultatet? Si do të vazhdojë procesi?).

Pyetjet e hulumtimit janë bazuar në referencat më poshtë:

- Bäckman, Elisabeth & Trafford, Bernard (2007): Democratic Governance of Schools. Council of Europe Publishing: Strasbourg
- Higgins, M., Ishimaru, A., Holcombe, R. & Fowler, A. (2012): Examining Organizational Learning in School: The Role of Psychological Safety, Experimentation, and Leadership that Reinforces Learning. Journal of Educational Change, 13(1), 67-94.
- Oser, Fritz & Biedermann, Horst (2006): Partizipation – ein Begriff, der ein Meister der Verwirrung ist. In: Quesel, Carsten & Oser, Fritz (2006) (Hg.). Die Mühen der Freiheit. Probleme und Chancen der Partizipation von Kindern und Jugendlichen. Zürich/Chur: Rüegger; S28ff
- Peschel, F. (2012): Offener Unterricht. Idee. Realität. Perspektive und ein praxiserprobtes Konzept in der Evaluation. Baltmannsweiler. Schneider Verlag.
- PHZH Zurich University of Teacher Education & CoE Council of Europe (2020): Living Democracy-Online Materials for Principals. Participation. Preparation. Online [<https://www.living-democracy.com/principals/democracy/preparation/>].

ANALIZA E NEVOJAVE PËR PËRMIRËSIMIN E DEMOKRACISË NË SHKOLLË PYETËSORI PËR NXËNËS

I nderuar nxënës,

Ky pyetësor është pjesë e procesit të analizës së nevojave lidhur me demokracinë në shkollën tonë. Pyetësori është i ndarë në aspekte të ndryshme të demokracisë në shkollë, me deklarata të ndryshme që lidhen me secilin prej aspekteve.

Roli yt si nxënës dhe këndvështrimi yt i veçantë është shumë i rëndësishëm për t'i bërë të mundura ndryshimet e nevojshme në shkollën tonë. Prandaj, të lusim që të ndash disa minuta dhe ta plotësosh pyetësorin, duke zgjedhur alternativën e përshtatshme (prej “aspak” deri te “plotësisht”) pranë secilës deklarate.

Përgjigjet e tua do të trajtohen në mënyrë anonime dhe do të përdoren vetëm për qëllim të analizës së nevojave. Rezultatet do të merren në shqyrtim për planifikimin e masave/ndryshimeve për përmirësim në shkollën tonë.

Në mënyrë që t'ua përshtatim masat tona nevojave specifike të grupeve të ndryshme në shkollë, fillimisht të kërkojmë t'i plotësosh të dhënat në vijim:

Niveli klasor (klasa):		
Jam përfaqësues i zgjedhur i nxënësve:	Po	Jo
Jam nxënës që i përkas një grupi pakicë (etnia/gjuha, feja, paaftësia, etj.):	Po	Jo
Gjinia:	Mashkull	Femër

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
ATMOSFERA NË SHKOLLËN TONË					
Në shkollë, unë ndihem mirë, sigurt dhe i respektuar.					
Më pëlqen të shkoj në shkollën time.					
Të gjithë njerëzit kujdesen për shkollën tonë (p.sh. nuk ka mbeturina në tokë, nuk ka vandalizëm, nuk ka dhunë ndaj të tjerëve, nuk ka padrejtësi).					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Në shkollën time, të gjithë jemi të mirëpritur edhe pse të gjithë jemi të ndryshëm (p.sh. feja, gjuha, gjinia, aftësitë).					
Ekziston një atmosferë miqësore ndërmjet nxënësve në shkollë (nxënësit e trajtojnë njëri-tjetrin mirë).					
Unë kam shokë/shoqe që u besoj dhe që më besojnë (p.sh. dimë për problemet dhe brengat e ndryshme të njëri-tjetrit, kërkojmë/ofrojmë mbështetje për njëri-tjetrin)					
Në përgjithësi, u besoj mësimdhënësve të mi.					
Unë përshtatem mirë me mësimdhënësit e mi.					
Mësimdhënësit kujdesen mirë për ne nxënësit dhe na trajtojnë njësoj.					
Mësimdhënësit na mësojnë dhe përgatitin mirë neve për të ardhmen.					
Unë ndihem i lirë t'u bëj pyetje mësimdhënësve të mi dhe të flas me ta lidhur me problemet/brengat e mia.					
Në shkollën time, nxënësve që kanë vështirësi u ofrohet ndihmë e veçantë (p.sh. nëse një nxënës nuk mund të ecën, nuk mund të dëgjojë apo shohë, nuk kupton, etj.).					
KOMUNIKIMI NË SHKOLLËN TONË (MËNYRA SE SI FLASIM MË NJËRI-TJETRIN)					
Në shkollën time, unë i marr të gjitha informatat e nevojshme, p.sh. njoftim për teste, detaje për përmbajtjen e testit, njoftim për ngjarje/ekskursion shkollor dhe informacion kthyes për arritjet e mia.					
Mësimdhënësit e mi shpjegojnë qartë se çfarë presin nga ne (p.sh. sjellja, udhëzimet e të nxënësve, pritjet e të nxënësve, etj.).					
Në shkollën time, unë mund t'i shpreh dhe ndaj lirisht pikëpamjet e mia me të tjerët.					
Në shkollën time, ne lehtësisht flasim dhe e dëgjojmë njëri-tjetrin (nxënësit me nxënësit dhe nxënësit me mësimdhënësit).					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Ne përpigemi të zgjidhim konfliktet/mosmarrëveshjet tona paqësisht dhe mirë, me ndihmën e bashkëmoshatarëve tanë.					
Mësimdhënësit na përkrahin që t'i zgjidhim konfliktet/mosmarrëveshjet tona paqësisht dhe mirë.					
PJESËMARRJA E NXËNËSVE NË SHKOLLËN TONË (MËNYRA SE SI JEMI TË PËRFSHIRË NË VENDIMMARRJE)					
Mendimet dhe idetë tona si nxënës dëgjohen dhe merren në shqyrtim seriozisht nga ana e mësimdhënësve tanë.					
Ne inkurajohemi të themi atë çfarë mendojmë (madje edhe ata të druajturit ndër ne)					
Kur duhet të vendoset për diçka që ka të bëjë me ne nxënësit, mund të jemi të sigurt se të rriturit do të na pyesin për mendimin tonë.					
Kur e themi mendimin tonë për një vendim, mund të votojmë duke ngritur duart ose duke zgjedhur opsionet.					
Në shkollën time, ne kemi organet përfaqësuese të nxënësve (p.sh. parlamentin e nxënësve, këshillin e nxënësve apo/dhe këshillat e klasave).					
Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për hapësirat shkollore (p.sh. disenjimi dhe rregullimi i klasës ose oborrit të shkollës, sheshit të lojërave, ndërtesës së shkollës, inventarit).					
Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për ngjarjet shkollore (p.sh. kremtimi i fundvitit, ditët e projekteve, ekskursionet).					
Ne mund të vendosim së bashku me të rriturit për organizimin e shkollës sonë (p.sh. lëndët, oraret, pushimet, rregullat e shkollës, punësimi i stafit mësimdhënës, buxheti dhe shpenzimet).					
Ne mund të vendosim së bashku me mësimdhënësit lidhur me çfarë të bëjmë në mësimet (kur e bëjmë një detyrë të caktuar, ku punojmë, me kë punojmë, çfarë mësojmë, si punojmë dhe si vlerësohemi)					
MËSIMDHËNIA DHE TË NXËNIT (MËNYRA SE SI MËSOJMË)					
Në shkollën time, mësimet janë interesante.					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
Unë përfitoj nga mësimet e dhëna nga mësimdhënësit tanë.					
Unë kuptoj çfarë mësimdhënësit na mësojnë.					
Mësimdhënësit tanë shpjegojnë mirë.					
Në klasë është zakonisht qetësi, gjë që mua më lejon të punoj si duhet.					
Kohë pas kohe mësimdhënësit na pyesin neve për pikëpamjet tona lidhur me mësimet.					
Mësimdhënësit e mi, rregullisht ndajnë kohë për të punuar me mua individualisht.					
Mësimdhënësit nuk bëjnë komente poshtëruese lidhur me nxënës individualë.					
Gjatë orëve mësimore ne punojmë përmes metodave të ndryshme si: puna me projekte, këndet e të nxënës dhe plani individual i punës					
Gjatë orëve mësimore ne po ashtu mësojmë me shokët e shoqet e klasës, duke përkrahur njëri-tjetrin dhe duke punuar në ekipe apo grupe.					
Në diskutojmë dhe vendosim për rregullat e klasës së bashku me mësimdhënësit tanë.					
Rregullat që i vendosim kanë kuptim për ne dhe ne u përmbahemi atyre.					
Mësimdhënësit më tregojnë se cilat janë pikat e mia të forta dhe fushat që duhet t'i përmirësoj.					
Praktikat e vlerësimit (p.sh. provimet, testet, notat) në shkollën tonë janë të drejta.					
Unë e di se çfarë duhet të bëj për t'u përgatitur si duhet për vlerësime.					
Gjatë mësimave, ne mund ta vlerësojmë punën tonë si dhe punën e bashkëmoshatarëve tanë.					
Unë e di pse marr notën e caktuar.					
Unë e di se çfarë duhet të bëj për t'u përmirësuar (për të marrë notë më të mirë).					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
TË MËSUARIT E DEMOKRACISË (NË Ç'MASË E MËSOJMË DEMOKRACINË NË MËSIMET TONA)					
Ne mësojmë se si mund të angazhohemi në mënyrë aktive në shoqërinë/komunitetin tonë (të bashkëveprojmë me institucionet për të adresuar shqetësimet tona dhe për të bërë sugjerime).					
Ndonjëherë ne marrim rol në komunitetin tonë (p.sh. mbledhja e mbeturinave, mbështetja e njerëzve të moshuar, realizimi i projekteve në komunitet) për të mësuar më shumë rreth botës në të cilën jetojmë.					
Ne mësojmë se si të diskutojmë me njëri-tjetrin, ta dëgjojmë njëri-tjetrin dhe të marrim vendime së bashku.					
Ne mësojmë për qytetarinë dhe demokracinë, si dhe për të drejtat e njeriut. Kjo përfshin të kuptuarit e koncepteve në vijim: barazia, përgjegjësia, diversiteti dhe pluralizmi, qeveria dhe politika, rregullat dhe ligji, media, konflikti, të drejtat dhe liria, identiteti).					
Në klasë, ne i diskutojmë çështjet të cilat nuk janë të lehta për t'u pajtuar (çështjet e diskutueshme).					

Deklarata	Aspak	Deri diku	Në masë të madhe	Plotësisht	Nuk e di
HIERARKIA/NDARJA E PUSHTETIT DHE UDHËHEQJA PËR TË NXËNIT					
Unë mund t'u them mësimdhënësve të mi gjithçka, edhe kur nuk më pëlqen diçka që ata kanë thënë ose kanë bërë.					
Mësimdhënësit e mi kërkojnë kontribute nga nxënësit gjatë diskutimeve.					
Mësimdhënësit e mi e pranojnë nëse nuk dinë ndonjë gjë.					
Mësimdhënësit e mi i dëgjojnë më vëmendje nxënësit.					
Mësimdhënësit e mi i inkurajojnë pikëpamjet e ndryshme.					
Mësimdhënësit e mi i pranojnë pikëpamjet e nxënësve edhe kur ato janë të ndryshme nga pikëpamjet e tyre.					
Nëse dikush dënohet, dënimet arsyetohen.					
INICIATIVA					
Në shkollën time, të rriturve u pëlqen kur ne nxënësit mendojmë në mënyrë kreative dhe japim ide për përmirësimin e shkollës apo procesit mësimor.					
Të rriturit në shkollën time na inkurajojnë neve nxënësve të ndjekim idetë tona dhe t'i zbatojmë ato.					

Të lutemi shëno këtu nëse ka ndonjë çështje tjetër (që nuk është e pasqyruar më lart) që do të doje ta adresojë për përmirësim në shkollën tonë. Të lutemi, sqaroji sa më saktë që është e mundur.

SHTOJCA 3

PLAN I VEPRIMIT: PËRCAKTIMI I AGJENDËS NË SHKOLLËN TONË

GJASHTË FAZA TË PËRCAKTIMIT TË AGJENDËS - KONKRETISHT	Detyrat/aktivitetet konkrete Merrni në konsideratë strukturat konkrete, rutinën, praktikat ose zakonet në shkollën tuaj (p.sh. hapësirat e bashkëpunimit, këshillat, takimet, etj.)			Personat përgjegjës	Data / Afati kohor	Shënime / këshilla (p.sh. materiali, përgatitja)
	Mësimdhënësit	Prindërit	Nxënësit			
1 INFORMATAT MBI PROJEKTIN Si t'i informojmë? (shihni "Përcaktimi i agjendës – Procedura konkrete e sugjeruar")						
2 ANALIZA E NEVOJAVE Sesonet në grup apo pyetësorët online/në letër?; përzgjedhja/ftesa e pjesëmarrësve; sa pjesëmarrës; përshkrim i shkurtër i procedurave (aktivitetet grupore/bërja e hulumtimit) (shihni "Udhëzimet për lehtësues" në "Kartat" ose "Pyetësori")						
3 DOKUMENTIMI I REZULTATEVE (ANALIZA E NEVOJAVE) Përmbledhja e rezultateve (shihni "Udhëzimet për lehtësues" në "Kartat" ose "Pyetësori")						
4 KONSPEKTI I REZULTATEVE (ANALIZA E NEVOJAVE) DHE VENDIMI PËRFUNDIMTAR LIDHUR ME ÇFARË TË PUNOHET NË SHKOLLË Përzgjedhja e përfaqësuesve; kush dhe sa pjesëmarrës; përshkrim i shkurtër i procedurës/aktivitetit dhe procesit të vendimmarrjes përfundimtare (shihni "Përcaktimi i agjendës – Procedura konkrete e sugjeruar")						
5 DOKUMENTIMI I KONSPEKTI DHE VENDIMIT PËRFUNDIMTAR (shihni "Përcaktimi i agjendës – Konkretisht – Procedura e sugjeruar")						
6 KOMUNIKIMI I KONSPEKTI DHE VENDIMIT PËRFUNDIMTAR (shihni "Përcaktimi i agjendës – Procedura konkrete e sugjeruar")						

PËRCAKTIMI I AGJENDËS: KONKRETISHT

PËRCAKTIMI I AGJENDËS: KONKRETISHT (identifikimi se çfarë të veprohet) - PROCEDURA E SUGJERUAR NË SHKOLLËN TUAJ				
FAZA	MËSIMDHËNËSIT	PRINDËRIT	NXËNËSIT	
1 INFORMATA MBI PROJEKTIN	Në takimin e mësimdhënësve prezantohet projekti EDISON, përfshirë, procesin, shtrirjen kohore dhe qëllimin e procesit. Procesi shpjegohet jo vetëm me mësimdhënësit, por edhe me prindërit dhe nxënësit Shpjegohen qasjet e planifikuara me grupet e interesit (procesi grupor me karta ose hulumtimi me pyetësorë).	Në takimin e personelit mësimdhënës, paraqitet para të gjithë mësimdhënësve përfshirja e planifikuar e prindërve (opsioni i procesit grupor me karta ose opsioni i hulumtit). Personeli informohet se do të nxirren çështjet më të rëndësishme nga këndvështrimi i prindërve, për të punuar me to. Mësimdhënësve u kërkohet të mbështesin prindërit duke i përfshirë çështjet më të rëndësishme të prindërve në vendimin përfundimtar lidhur me çfarë të punohet. Lehtësuesit nga radhët e mësimdhënësve ose prindërve e formulojnë një letër për gjithë prindërit, që përmban: a) informatën për EDISON (procesin, shtrirjen, qëllimet) b) ftesën për ta plotësuar pyetësorin apo ftesën për punëtorinë për analizimin e nevojave me datën dhe programin c) kërkesën për gatishmëri të prindit për të marrë pjesë në punëtorinë për analizimin e të dhënave dhe/apo zhvillimin e zgjidhjeve për çështjet e prindërve (kjo mund të bëhet duke e plotësuar një pyetësor të shkurtër, që ofrohet përmes një vegje online).	Në çdo klasë paraqitni procesin, shtrirjen kohore dhe qëllimin e procesit që është planifikuar të bëhet me nxënësit.	
	2 ANALIZA E NEVOJAVE	Opsioni i sesionit në grup: shihni "Udhëzimet për lehtësues" në "Kartat për mësimdhënësit"	Opsioni i sesionit në grup: shihni "Udhëzimet për lehtësues" në "Kartat për prindër"	Opsioni i sesionit në grup: Shihni "Udhëzimet për lehtësues" në "Kartat për nxënësit"

3 DOKUMENTIMI I REZULTATEVE (NGA ANALIZA E NEVOJAVE)	Rezultatet e ANALIZËS SË NEVOJAVE dokumentohen (bëni foto dhe/ose përmbildhni rezultatet. Bëni të qarta përparësitë. Kjo mund të bëhet nga një apo dy mësimdhënës lehtësues) shihni “Udhëzimet për lehtësues” në “Kartat për mësimdhënës” apo në “Pyetësi për mësimdhënës”	Rezultatet e ANALIZËS SË NEVOJAVE dokumentohen (bëni foto dhe/ose përmbildhni rezultatet. Bëni të qarta përparësitë. Kjo mund të bëhet nga një apo dy mësimdhënës apo prindër lehtësues) shihni “Udhëzimet për lehtësues” në “Kartat për prindër” apo në “Pyetësi për prindër”	Çështjet më të rëndësishme të të gjithë nxënësve (shih ANALIZËN E NEVOJAVE) dokumentohen (bëni foto dhe/ose përmbildhni rezultatet. Bëni të qarta përparësitë. Kjo mund të bëhet nga dy mësimdhënës/të rritur me përfaqësuesit e nxënësve vullnetarë) shihni “Udhëzimet për lehtësues” në “Kartat për nxënës” apo në “Pyetësi për nxënës”
4 KONSPEKTI I REZULTATEVE (NGA ANALIZA E NEVOJAVE) DHE VENDIMI PËRFUNDIMTAR LIDHUR ME ÇFARË TË PUNOHET NË SHKOLLË	Diskutimi i të gjitha rezultateve (çështjet me përparësi më të lartë për prindërit, nxënësit dhe mësimdhënësit) me përfaqësuesit e zgjedhur nga secili grup (p.sh. këshilli i shkollës): a) Ky grup i përfaqësuesve i diskuton mbivendosjet dhe dallimet në mes të grupeve të interesit, mbi bazën e dokumentimit të rezultateve nga faza 3. b) Ata vendosin për çështjet kryesore për shkollën. c) Ata përfundimisht vendosin lidhur me çfarë të punohet në shkollë (p.sh. shkojnë nëpër secilën çështje me përparësi të lartë duke përdorur mjetin e prioritetizimit dhe duke krahasuar rezultatet) Merni parasysh: Së paku një nga çështjet me përparësinë më të lartë (ose një nga disa prej përparësive të larta) për secilin grup interesi rekomandohet të pasqyrohet në vendimin përfundimtar lidhur me çfarë të punohet. Këshillë: Numri i çështjeve në të cilat ju mund të punoni në shkollë varet nga karakteristikat e veçanta të secilës çështje si dhe nga rrethanat në shkollën tuaj. Po ashtu konsideroni vendosjen e projektit EDISON kur te vendosni lidhur me çështjet e përshtatshme me të cilat do të punohet. Çfarë është e zbatueshme brenda kornizës së projektit, përfshirë shtirjen kohore dhe formatin?		
5 DOKUMENTIMI I KONSPEKTI DHE VENDIMIT PËRFUNDIMTAR	Dokumentimi i fazës 4 - Konspekti: përshkrimi i pikave a, b dhe c; përzgjedhja, numri dhe lloji i pjesëmarrësve; fotot e letrave të tabelave dhe/ose mjetit të plotësuar të prioritetizimit; përmbledhja e vendimit përfundimtar. Kjo përmbledhje përmban listimin dhe përshkrimin e çështjeve me të cilat do të merreni dhe theksimin qartë se si ato pasqyrojnë nevojat e grupeve të veçanta të interesit: nxënësve, mësimdhënësve, prindërve. Kjo mund të bëhet nga lehtësuesit.		
6 KOMUNIKIMI I KONSPEKTI DHE VENDIMIT PËRFUNDIMTAR	Të gjitha grupet e interesit (nxënësit, prindërit, mësimdhënësit) informohen për vendimin përfundimtar lidhur me çfarë të punohet, si dhe lidhur me hapin e mëtejshëm (hapi 2 - diskutim dhe propozime) përfshirë edhe kohën dhe procedurën e hapit tjetër. REFLEKTIM ME NXËNËSIT: Për nxënësit në secilën klasë (p.sh. në orët e edukatës qytetare), paraqitni rezultatet dhe procesin që çoi në rezultate. Reflektoni për këtë me nxënësit duke adresuar pyetjet si: Pse jo të gjitha çështjet e përzgjedhura i pasqyrojnë opinionet tuaja? A mund ta pranojmë këtë, megjithatë? A janë pasqyruar prioritetet tona në vendim? Çfarë mund të mësojmë për demokracinë? Demokracia nuk do të thotë se unë them çfarë dua dhe marr atë që dua. Kjo do të thotë se ndonjëherë e marr atë që kam dashur, ndonjëherë pranoj të mos e marr atë që dua, e ndonjëherë të gjendet kompromisi. Kjo përfshin të argumentuarit, të dëgjuarit, të diskutuarit dhe të kuptuarit e këndvështrimeve të ndryshme. Demokracia do të thotë të merren në konsideratë faktet dhe rrethanat e jetës reale, të merren në konsideratë të tjerët, të qenit aktivë e kështu me radhë.		

SHTOJCA 5

MJETI I PRIORETIZIMIT

Aspekti	
Përshkrimi	

Nr.	Kriteri	Shkalla (*)	Komente
1	Ndikimi Deri në ç'masë kjo çështje ndikon në cilësinë e jetës në shkollës?		
2	Urgjenca Sa urgjente është kjo çështje për t'u trajtuar?		
3	Kapacitetet njerëzore në dispozicion Deri në ç'masë kapacitetet njerëzore që i kemi në dispozicion mund ta adresojnë çështjen si duhet?		
4	Burimet e jashtme në dispozicion Sa të mjaftueshme janë burimet shtesë (njerëzore, materiale, financiare) për të përkrahur adresimin e kësaj çështjeje?		

- 1 E ulët
2 Mesatare
3 E lartë

PLAN I VEPRIMIT: DISKUTIMI DHE PROPOZIMET NË SHKOLLËN TONË

SHTOJCA 6

DISKUTIMIT DHE PROPOZIMEVE - KONKRETISHT	Detyrat/aktivitetet konkrete	Personat përgjegjës	Datat / Afati kohor	Shënime / vërejtje (p.sh. materiali, përgatitja)
1 PËRCAKTIMI I SKENARIT NË SHKOLLËN TONË Për udhëzime, referojuni dokumentit “Diskutimi dhe propozimet – procedura konkrete e sugjeruar” Tregoni se cili skenar vien për shkollën tuaj dhe përshkruani atë më në hollësi (Cilat aspekte/çështje prioritare janë në shkollë? Cilat palë e ndajnë të njëjtin aspekt/çështje prioritare? Cilat aspekte dallojnë?)				
2 FORMIMI I GRUPEVE PËRFAQËSUESE DHE KAFENEJA BOTËRORE Për udhëzime, referojuni dokumentit “Diskutimi dhe propozimet – procedura konkrete e sugjeruar” Tregoni se çfarë planifikoni të bëni sipas skenarit të zgjedhur, duke iu përgjigjur pyetjeve në vijim: • Cilat aspekte do t'i adresoni? • Sa dhe cilat grupe do t'i formoni për kafenenë botërore? • Si do t'i zgjidhni pjesëmarrësit? • Cilat pyetje do t'i shtroni në kafenenë botërore? • Cila do të jetë procedura hap pas hapi e kafenesë botërore në grupe? • Në rast se do të përdorni materiale për stimulim, cilat janë ato? • Në rast se përdorni ide paraprake për stimulim, cilat do të jenë ato?				

3 PRIORETIZIMI I IDEVE Për udhëzime, referojuni dokumentit “Diskutimi dhe propozimet – procedura konkrete e sugjeruar” • Si do ta organizoni prioritetizimin apo votimin për idetë e caktuara? • Kë do ta përfshini në procedurën e prioritetizimit/votimit? • Deri në ç’masë do ta përdorni shabllonin e ideve? • A do t’i përfshini më tutje mësimdhënësit për t’i pyetur se deri në ç’masë ata i përkrahin idetë e prindërve dhe/ose nxënësve? Nëse po, si?					
4 INFORMIMI LIDHUR ME REZULTATET Për udhëzime, referojuni dokumentit “Diskutimi dhe propozimet – procedura konkrete e sugjeruar” • Si do t’i informoni palët e shkollës lidhur me idetë/sugjerimet më prioritare që doni t’i adresoni? • Si do t’i përshkruani idetë/sugjerimet? Çfarë tjetër do të jetë pjesë e informimit?					

DISKUTIMI DHE PROPOZIME: PROCEDURA KONKRETE E SUGJERUAR

DISKUTIMI DHE PROPOZIME - PROCEDURA KONKRETE E SUGJERUAR	
FAZA	PËRSHKRIMI I AKTIVITETIT
1 PËRCAKTIMI I SKENARIT NË SHKOLLËN TONË (referenca të faza 4 e hapit 1 - përcaktimi i agjendës)	Identifikoni cili skenar vlen për shkollën tuaj: Skenari 1: Në shkollën tonë është identifikuar një aspekt/çështje prioritare për të gjitha palët e shkollës; Skenari 2: Dy grupe (mësimdhënësit e prindërit, apo mësimdhënësit e nxënësit) kanë mbivendosje, pra, kanë zgjedhur të njëjtin aspekt/çështje prioritare, ndërsa pala tjetër (mësimdhënësit, apo prindërit, apo nxënësit) kanë zgjedhur një tjetër; Skenari 3: Të gjitha grupet kanë zgjedhur aspekte/çështje prioritare plotësisht të ndryshme; Këshillë: Në rast se aspekti/çështja apo aspektet/çështjet e prioritetit më të lartë është/janë lehtë për t'u përmbyshur (pa planifikim apo ngarkesë të madhe), ju lutemi merrni në konsideratë prioritetin tjetër më të lartë të atyre palëve të shkollës. Përfundimisht, aspektet/çështjet me të cilat do të merreni në shkollën tuaj duhet të jenë të realizueshme në shkollën tuaj edhe në këndvështrim të shtrirjes/ngarkesës, etj., për rrethanat e dhëna brenda kornizave të projektit EDISON.

2	FORMIMI I GRUPEVE PËRFAQËSUESË DHE KAFENEJA BOTËRORE	SKENARI 1	Opsioni 1: - Formoni një grup të përzier të përfaqësuesve të nxënësve, mësimit-dhënësve dhe prindërve. - Paraqitni aspektin/çështjen më prioritarë para grupit. - Lërimi ta diskutojnë edhe një herë përmbajtjen e detajuar të aspektit/çështjes më prioritarë (Çfarë saktësisht e konkretisht mendojmë me këtë? A ka ndonjë kuptim të ngjashëm të saj? A ka ndryshime në të kuptuarit e saj në mesin e anëtarëve të grupit?). Mbani shënime me shkrim lidhur me diskutimin. - Organizoni kafenenë botërore. Formuloni pyetje të fuqishme bazuar në shënime të shkruara, në mënyrë që t'i shtyni pjesëmarrësit që të mendojnë në mënyrë kreative dhe të dalin me ide të mira, për ta trajtuar si duhet aspektin/çështjen më prioritarë në shkollë. (shihni http://www.theworldcafe.com/wp-content/uploads/2015/07/Cafe-To-Go-Revised.pdf) - Nëse keni materiale të dobishme apo ide themelore që ta trajtoni çështjen, ua ofroni ato pjesëmarrësve të kafenesë botërore si stimulim. - Përmblidhni idetë e ndryshme të dala nga kafeneja botërore në shablonin e ideve. Opsioni 2: -Formoni tri grupe përfaqësuese (një nga nxënësit, një nga mësimit-dhënësit, një nga prindërit) - Paraqitni aspektin/çështjen më prioritarë para grupit përkatës. - Në secilin grup, lërimi ta diskutojnë edhe një herë përmbajtjen e detajuar të aspektit/çështjes më prioritarë (Çfarë saktësisht e konkretisht mendojmë me këtë? A ka ndonjë kuptim të ngjashëm të saj? A ka ndryshime në të kuptuarit e saj në mesin e anëtarëve të grupit?). Mbani shënime me shkrim lidhur me diskutimin. - Organizoni kafenenë botërore. Formuloni pyetje të fuqishme bazuar në shënime të shkruara, në mënyrë që t'i shtyni pjesëmarrësit që të mendojnë në mënyrë kreative dhe të dalin me ide të mira, për ta trajtuar si duhet aspektin/çështjen më prioritarë në shkollë. (shihni http://www.theworldcafe.com/wp-content/uploads/2015/07/Cafe-To-Go-Revised.pdf) - Nëse keni materiale të dobishme apo ide themelore që ta trajtoni çështjen, ua ofroni ato pjesëmarrësve të kafenesë botërore si stimulim. - Përmblidhni idetë e ndryshme të dala nga kafeneja botërore në shablonin e ideve.	SKENARI 2	- Formoni dy grupe përfaqësuese (njëri që përbëhet nga përfaqësuesit e dy palëve dhe tjetri grup që përbëhet nga përfaqësuesit e palës së tretë) - Paraqitni aspektin/çështjen më prioritarë para grupit përkatës. - Në secilin grup, lërimi ta diskutojnë edhe një herë përmbajtjen e detajuar të aspektit/çështjes më prioritarë (Çfarë saktësisht e konkretisht mendojmë me këtë? A ka ndonjë kuptim të ngjashëm të saj? A ka ndryshime në të kuptuarit e saj në mesin e anëtarëve të grupit?). Mbani shënime me shkrim lidhur me diskutimin. - Organizoni kafenenë botërore. Formuloni pyetje të fuqishme bazuar në shënime të shkruara, në mënyrë që t'i shtyni pjesëmarrësit që të mendojnë në mënyrë kreative dhe të dalin me ide të mira, për ta trajtuar si duhet aspektin/çështjen më prioritarë në shkollë. (shihni http://www.theworldcafe.com/wp-content/uploads/2015/07/Cafe-To-Go-Revised.pdf) - Nëse keni materiale të dobishme apo ide themelore që ta trajtoni çështjen, ua ofroni ato pjesëmarrësve të kafenesë botërore si stimulim. - Përmblidhni idetë e ndryshme të dala nga kafeneja botërore në shablonin e ideve. - Këshillë: Si të zgjidhen përfaqësuesit? a) Merrni parasysh përfaqësuesit që të zgjedhur, apo shfrytëzoni zgjedhjen e rastësishme. b) Përfaqësuesit duhet të marrin pjesë vullnetarisht, jo të detyrohen (u tregoni atyre detyrën që kanë në mënyrë që ta dinë se çfarë pritët prej tyre, dhe të vendosin hapur nëse duan të marrin pjesë në këtë aktivitet). Shënimi: Për secilin aspekt/çështje me prioritet të lartë me të cilën doni të punoni në shkollë, organizoni një kafene botërore të veçantë.	SKENARI 3	- Formoni tri grupe përfaqësuese (një nga nxënësit, një nga mësimit-dhënësit, një nga prindërit) - Paraqitni aspektin/çështjen më prioritarë para grupit përkatës. - Në secilin grup, lërimi ta diskutojnë edhe një herë përmbajtjen e detajuar të aspektit/çështjes më prioritarë (Çfarë saktësisht e konkretisht mendojmë me këtë? A ka ndonjë kuptim të ngjashëm të saj? A ka ndryshime në të kuptuarit e saj në mesin e anëtarëve të grupit?). Mbani shënime me shkrim lidhur me diskutimin. - Organizoni kafenenë botërore. Formuloni pyetje të fuqishme bazuar në shënime të shkruara, në mënyrë që t'i shtyni pjesëmarrësit që të mendojnë në mënyrë kreative dhe të dalin me ide të mira, për ta trajtuar si duhet aspektin/çështjen më prioritarë në shkollë. (shihni http://www.theworldcafe.com/wp-content/uploads/2015/07/Cafe-To-Go-Revised.pdf) - Nëse keni materiale të dobishme apo ide themelore që ta trajtoni çështjen, ua ofroni ato pjesëmarrësve të kafenesë botërore si stimulim. - Përmblidhni idetë e ndryshme të dala nga kafeneja botërore në shablonin e ideve. - Këshillë: Si të zgjidhen përfaqësuesit? a) Merrni parasysh përfaqësuesit që të zgjedhur, apo shfrytëzoni zgjedhjen e rastësishme. b) Përfaqësuesit duhet të marrin pjesë vullnetarisht, jo të detyrohen (u tregoni atyre detyrën që kanë në mënyrë që ta dinë se çfarë pritët prej tyre, dhe të vendosin hapur nëse duan të marrin pjesë në këtë aktivitet). Shënimi: Për secilin aspekt/çështje me prioritet të lartë me të cilën doni të punoni në shkollë, organizoni një kafene botërore të veçantë.
---	--	-----------	---	-----------	--	-----------	--

3 PRIORITIZIMI I IDEVE	- Prioritetizimi i idetë përmes votimit. Ju mund ta bëni këtë së paku me grupin e përfaqësuesve (detyrimisht) apo madje të zgjeroheni me procedurën e votimit të të gjithë prindërit, nxënësit dhe mësimit-dhënësit (opsionale). - Vëni numrin e votave për një ide dhe prioritetin e idesë në kolonën përkatëse brenda shabllonit të ideve Këshillë: Për idetë e prindërve dhe/ose nxënësve për të trajtuar çështjet më me prioritet për prindërit dhe/ose nxënësit, gjithashtu duhet të pyeten se deri në ç'masë i përkrahin këto ide. Nxënësit dhe/ose prindërit duhet t'i paraqesin ato ide para mësimit-dhënësit/drejtorit. Mësimdhënësit/drejtori përpiqen t'i përkrahin ato ide. Nëse nuk është e mundur, ata shpjegojnë pse dhe ndihmojnë të ndryshohen apo adaptohen idetë ashtu që të mund të realizohen.	- Prioritetizimi i idetë përmes votimit. Ju mund ta bëni këtë së paku me grupin e përfaqësuesve (detyrimisht) apo madje të zgjeroheni me procedurën e votimit të të gjithë prindërit, nxënësit dhe mësimdhënësit (opsionale). - Vëni numrin e votave për një ide dhe prioritetin e idesë në kolonën përkatëse brenda shabllonit të ideve Këshillë: Për idetë e prindërve dhe/ose nxënësve për të trajtuar çështjet më me prioritet për prindërit dhe/ose nxënësit, gjithashtu duhet të pyeten se deri në ç'masë i përkrahin këto ide. Nxënësit dhe/ose prindërit duhet t'i paraqesin ato ide para mësimit-dhënësit/drejtorit. Mësimdhënësit/drejtori përpiqen t'i përkrahin ato ide. Nëse nuk është e mundur, ata shpjegojnë pse dhe ndihmojnë të ndryshohen apo adaptohen idetë ashtu që të mund të realizohen.	- Prioritetizimi i idetë përmes votimit. Ju mund ta bëni këtë së paku me grupin e përfaqësuesve (detyrimisht) apo madje të zgjeroheni me procedurën e votimit të të gjithë prindërit, nxënësit dhe mësimit-dhënësit (opsionale). - Vëni numrin e votave për një ide dhe prioritetin e idesë në kolonën përkatëse brenda shabllonit të ideve Këshillë: Për idetë e prindërve dhe/ose nxënësve për të trajtuar çështjet më me prioritet për prindërit dhe/ose nxënësit, gjithashtu duhet të pyeten se deri në ç'masë i përkrahin këto ide. Nxënësit dhe/ose prindërit duhet t'i paraqesin ato ide para mësimit-dhënësit/drejtorit. Mësimdhënësit/drejtori përpiqen t'i përkrahin ato ide. Nëse nuk është e mundur, ata shpjegojnë pse dhe ndihmojnë të ndryshohen apo adaptohen idetë ashtu që të mund të realizohen.
4 INFORMIMI LIDHUR ME REZULTATET	Informoni të gjitha palët e shkollës lidhur me idetë më prioritare dhe se si janë zhvilluar ato ide. Njoftojni ata se ju do t'i përpunoni ato ide dhe të planifikoni projekte konkrete për t'i realizuar ato. Po ashtu, kumtojuni se planet e projekteve konkrete do t'u paraqiten dhe do të diskutohen me palët e shkollës apo përfaqësuesit e këtyre palëve, përpara se të zbatohen.	Informoni të gjitha palët e shkollës lidhur me idetë më prioritare dhe se si janë zhvilluar ato ide. Njoftojni ata se ju do t'i përpunoni ato ide dhe të planifikoni projekte konkrete për t'i realizuar ato. Po ashtu, kumtojuni se planet e projekteve konkrete do t'u paraqiten dhe do të diskutohen me palët e shkollës apo përfaqësuesit e këtyre palëve, përpara se të zbatohen.	Informoni të gjitha palët e shkollës lidhur me idetë më prioritare dhe se si janë zhvilluar ato ide. Njoftojni ata se ju do t'i përpunoni ato ide dhe të planifikoni projekte konkrete për t'i realizuar ato. Po ashtu, kumtojuni se planet e projekteve konkrete do t'u paraqiten dhe do të diskutohen me palët e shkollës apo përfaqësuesit e këtyre palëve, përpara se të zbatohen.

Aspekti/çështja prioritare për ta përmirësuar:					
Aspekti/çështja prioritare e cilës palë apo cilave palë?					
Përshkrimi i ideve/sugjerimeve se si të merremi me aspektin/çështjen prioritare	Cila palë ka dalë me idenë/sugjerimin? (prindërit, nxënësit, mësimdhënësit/drejtori)	Rezultati i pritur	Numri i votave për idenë/sugjerimin	Prioriteti i idesë/sugjerimit	

SHTOJCA 9

PROJEKTI SHKOLLOR

QËLLIMI I PROJEKTIT

Cili është ndryshimi kryesor që duam ta shohim?

REZULTATET KONKRETE

Cila janë situatat e dëshirueshme pas zbatimit e aktiviteteve? Pra, çfarë rezultatesh arrijmë duke i zbatuar aktivitetet (apo grupimet e aktiviteteve)?

Rezultati 1:

Rezultati 2:

...

IDETË/AKTIVITETET

Rezultati 1:		
Emri i aktivitetit	Punët që duhet kryer (çfarë do të bëjmë saktësisht)	Koha e zbatimit

Rezultati 2:

Emri i aktivitetit	Punët që duhet kryer (çfarë do të bëjmë saktësisht)	Koha e zbatimit

VËSHTIRËSITË E MUNDSHME/RREZIQET

Me çfarë vështirësish mund të ballafaqohemi dhe si do t'i tejkalojmë ato?

PARTNERËT

Përveç palëve në shkollë, a ka palë të tjera që do të jenë partnerë tanë në zbatim? Nëse po, cilat janë ato palë dhe cili do të jetë roli i tyre?

BURIMET

A do të na duhet ndonjë burim i veçantë? Ekspertë të ndonjë lloji? Ndonjë material specifik? Diçka tjetër?

SHTOJCA 10

PLANI I VEPRIMIT PËR EDISON

PLANI I VEPRIMIT PËR EDISON

Cilat ishin **produktet** që keni arritur në hapin 1 – përcaktimi i agjendës, brenda EDISON (arritjet që keni siguruar në hapin 1)?

- Specifikoni aktivitetet/veprimet konkrete, me sa njerëz dhe me cilat palë;
- Cilat produkte/rezultate konkrete janë zhvilluar (dokumente të prodhuara, foto, materiale etj.)?

Cilat ishin **produktet** që keni arritur në hapin 2 – diskutime dhe propozime, brenda EDISON (arritjet që keni siguruar në hapin 2)?

- Specifikoni aktivitetet/veprimet konkrete, me sa njerëz dhe me cilat palë;
- Cilat produkte/rezultate konkrete janë zhvilluar (dokumente të prodhuara, foto, materiale etj.)?

Cilat janë **produktet** që keni arritur në projektin/projektet tuaja (Hapi 3 – Veprimi)

- projekt-propozimet
- aktivitetet e projektit
- rezultatet e projektit

Cilat janë **standardet/treguesit** që i merrni në konsideratë për të parë nëse ndërhyrjet/projektet tuaja kanë kontribuar në përmirësim? (p.sh. qëllimet për t'u arritur, aspektet prioritare për t'u përmirësuar)

Çfarë lloj **vlerësimi sistematik** mund të bëhet për të parë nëse programi/projekti ka arritur atë që synohej?

- Metodatat për t'u aplikuar, treguesit për t'u parë ose mbledhur, pyetjet për t'i bërë, instrumentet për t'u përdorur (pyetësorë, intervista, intervista në grupe të përqendruara etj.).

Cilat palë, persona konkretë do të intervistohen/pyeten (ju lutemi merrni parasysh nxënësit si dhe mësuesin) për të marrë informata rreth rezultateve? (mostra, persona konkretë)

REFERENCAT:

Apple, M., W. & Beane, J., A. (eds.) (1999): Democratic Schools. Lessons from the chalk face. Buckingham: Open University Press.

Berliner, D. (2011): Rational responses to high stakes testing: the case of curriculum narrowing and the harm that follows. In: Cambridge Journal of Education, 41 (3), 287 – 302.

Czerniawski, G. & Kidd, W. (2011): The Student Voice Handbook: Bridging the Academic/ Practitioner Divide. Bingley: Emerald.

Cuban, L. & Torres, A. C. (2008): Hugging the Middle: How Teachers Teach in an Era of Testing and Accountability. New York, London: Teachers College Press.

Cuban, L (2017): Teachers Designing Reforms That Stick: The Interactive Student Notebook (Part 1). Online [<https://larrycuban.wordpress.com>] download 29.12.2021

Deretchin, L., F. & Craig, C., J. (eds.) (2007): International Research on the Impact of Accountability Systems. Teacher Education Yearbook XV. Lanham, Toronto, Plymouth: Rowman & Littlefield.

Gardner Chadwick, Kathy (2004): Improving Schools Through Community Engagement. A Practical Guide for Educators. Thousand Oaks/California: Corwin Press

Gollob, R. et al. (2007): Politik und Demokratie – Leben und Lernen. BLMV (not included yet in the text)

Helmke, A., Helmke, T., Lenske, G., Pham, G., Praetorius, A., K., Schrader, F., W. & Ade-Thurow, M. (2012): EMU (Evidenzbasierte Methoden der Unterrichtsdiagnostik und -entwicklung). Universität Koblenz-Landau. Online-Publikation [<http://unterrichtsdiagnostik.info/media/files/Broschuere%20v3.3.pdf>] download 29.01.2013.

Mager, U., & Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research. Educational research review, 7(1), 38-61.

Retzl, M. (2014): Demokratie entwickelt Schule. Schulentwicklung auf der Basis des Denkens von John Dewey. Wiesbaden: Springer

Rothstein, R., Jacobson, R. & Wilder, T. (2008): Grading education: Getting accountability right. Washington, D.C., New York: Teachers College Press.

Rowland, B. (2011): The Influence of High Stakes Testing and Test Preparation on High School Students' Perspectives on Education and Lifelong Learning. Walden University: Dissertation/ Proquest.

EDISON
Përfjetojmë demokracinë në shkolla